Переклад з російської ЮРІЯ ПОПСУЄНКА

ВИГНАНЕЦЬ

Юний друже мій, дай мені руку, й вирушимо з тобою ген далеко, до Чарівної країни, котра відокремлена від усього світу Великою пустелею і пасмом височенних гір. Там, під вічно спекотливим сонцем, мешкають милі й кумедні маленькі чоловічки — Жувани, Мигуни, Балакуни та ще безліч інших племен.

Це в країну Жуванів ураган, викликаний чаклункою Гінгемою, приніс із Канзасу будиночок з дівчинкою Еллі й песиком Тотошком. Гінгема загинула, а для Еллі й Тотошка почалися незвичайні пригоди.

У ті часи в центрі країни, в напрочуд гарному Смарагдовому місті жив славетний чарівник Гудвін. Це до нього пішла Еллі, сподіваючись, що Гудвін допоможе їй повернутись на батьківщину.

Дорогою Еллі захопила з собою солом'яне опудало Страшило, яке ожило, Дроворуба, зробленого із заліза, і Полохливого Лева. У кожного з них була своя мрія. Страшило хотів одержати мізки в солом'яну голову; Дроворуб прагнув люблячого серця; Левові потрібна була сміливість. І хоча Гудвін виявився фальшивим чарівником, він виконав всі їхні бажання. Він дав Страшилові розумні мізки з висівок, змішаних з голками та шпильками, Залізному Дроворубові — добре шовкове серце, набите тирсою, Полохливому Левові — сміливість, яка сичала й шумувала на золотій таці.

Гудвіну надокучило жити в Чарівній країні, і він покинув її на повітряній кулі. Відлітаючи, Гудвін призначив своїм наступником Страшила і той став правителем Смарагдового міста. Дроворуба обрали правителем Мигуни, які населяли Фіолетову країну. А Сміливий Лев став царем звірів.

Коли здійснились заповітні бажання трьох друзів Еллі, вона повернулась на батьківщину, до тата й мами. Її і Тотошка перенесли чарівні срібні черевички Гінгеми, які песик знайшов у печері чаклунки. [1]

Страшило недовго насолоджувався своїм високим становищем правителя Смарагдового міста. До рук лихого й підступного столяра Урфіна Джюса, який жив у країні Жуванів випадково потрапив живильний порошок Столяр настругав дерев'яних солдатів, оживив їх і з допомогою цієї сильної армії захопив Смарагдове місто. Страшило і Залізний Дроворуб який прийшов йому на підмогу, опинились у полоні у Джюса. Той посадив їх на верхівку високої вежі, за грати.

Просячи допомоги, Страшило і Дроворуб написали листа Еллі, і його віднесла в Канзас їхня добра приятелька, ворона Кагги-Карр. Дівчинка не залишила своїх друзів у біді й удруге подалася до Чарівної країни. Супроводжував Еллі її дядько, одноногий моряк Чарлі Блек, великий майстер на різноманітні витівки. Він зробив сухопутний корабель, і на цьому кораблі вони з Еллі перетнули пустелю.

Боротьба з Урфіном Джюсом та його могутніми дерев'яними солдатами була нелегкою, однак Еллі та її друзі перемогли.[2]

Урфіна судили. За всі його злочини він заслуговував жорстокого покарання, але одноногий моряк Чарлі Блек звернувся до товаришів суддів;

— Друзі, а чи не краще залишити цього чоловіка просто наодинці з самим собою?

І Еллі підтримала його:

— Правильно. Це буде для нього найжорстокішим покаранням.

Страшило, Залізний Дроворуб і Сміливий Лев погодилися з моряком і дівчинкою, і колишнього короля Смарагдового міста випровадили за міську браму під свист і тюкання городян та фермерів. Дорогою хтось для сміху тицьнув йому дерев'яного блазня, його улюбленця і шептуна, і Урфін Джюс машинально стис його в руці.

— Іди куди хочеш, — сказав Урфінові Вартовий міської брами Фарамант який супроводжував його, — і постарайся стати доброю людиною. В першу чергу ти виграєш від цього сам.

Джюс нічого не відповів на ці приязні слова. Він кинув на Фараманта похмурий погляд з-під кошлатих брів і швидко рушив геть від міста дорогою, викладеною жовтою цеглою.

"Всі покинули мене, — скрушно розмірковував колишній король Смарагдового міста. — Всі, хто лестив мені в дні моєї могутності, хто бенкетував за моїм столом хто звеличував мене до небес, усі тепер вихваляють маленьку Еллі й Велетня з-за гір..." (Так називали Чарлі Блека у Чарівній країні.)

Проте, обернувшись, Урфін зрозумів, що помилився. Знайшлась одна вірна істота: ведмідь Тупотун чимчикував оддалік за господарем. Ні, Тупотун ніколи його не полишить, хоч би в яку біду попав Урфін Джюс. Адже це Урфін таємною силою чудодійного порошку оживив його шкуру, коли вона лежала жалюгідним закуреним килимком на підлозі, і за це ведмідь зобов'язаний йому вічною вдячністю...

Злагіднілим голосом Урфік покликав:

— Тупотуне, до мене!

Мишко радісним підтюпцем підбіг до господаря.

— Я тут, володарю! Що накажеш?

"Володар..."

Це слово полегшило душевну рану Урфіна. Так, проте все ще володар бодай лише для одного скромного слуги і для нікчемного блазня. А що, коли?.. Невиразні надії сяйнули в Урфіновім мозку. Чи не рано святкують перемогу його вороги? Він, Урфін Джюс, іще молодий, він вільний, і ніхто не забрав у нього непогамовної волі, вміння користуватися сприятливими обставинами хитрого, меткого розуму, майстерних рук.

Згорблений стан Урфіна випростався, квола усмішка осяяла смагляве обличчя з кошлатими бровами та хижим вищиром рота.

Обернувшись до Смарагдового міста, Урфін насварився кулаком:

— Ви ще пошкодуєте, нещасні простаки, що випустили мене на волю!..

— Еге ж, вони пошкодують, — пискнув блазень.

Джюс сів на ведмедеву спину.

— Неси мене, мій славний Тупотуне, на батьківщину, до Жуванів, — наказав він. — Там у нас з тобою є дім. Сподіваюсь, його ніхто не зачепив. Там ми знайдемо притулок на перший час.

— І в нас там є город, володарю, — підхопив Тупотун, — а в сусідньому лісі водяться тлусті кролики. Мені їжа не потрібна, але я ловитиму їх для тебе.

Добродушна ведмедяча морда сяяла від радості, що він знову житиме з обожнюваним господарем далеко від усіх у спокої та достатку.

Не такими були Урфінові думи.

"Дім послужить мені тимчасовим притулком, — міркував Джюс, — і я переховуватимусь, аж поки мене забудуть. А тоді… тоді подивимось!.."

Прикрим був шлях Урфіна Джюса до країни Жуванів. Він мріяв повернутися непоміченим, проте все зіпсувала Кагги-Карр. З допомогою численної рідні ворона вистежила, куди подався вигнанець. Усі, хто жив біля дороги, викладеної жовтою цеглою, своєчасно оповіщалися посланцями Кагги-Карр про наближення Урфіна.

З будинків виходили чоловіки й жінки, старі та діти, вишиковувались уздовж дороги й мовчки проводжали Урфіна зневажливими поглядами. Джюсові було б легше, якби його сварили кидали в нього камінням і палицями. Але ця могильна мовчанка, ненависть, написана на всіх обличчях, крижані очі. Все це було в багато разів гірше.

Мстива ворона розрахувала точно. Мандрівка Урфіна Джюса в рідні місця скидалася на похід на страту, який надто затягнувся.

З якою насолодою кинувся б Джюс на кожного з ворогів, вчепився б йому в горло почув би його передсмертне хрипіння… Та це було неможливо. І він їхав на ведмедеві, низько схиливши голову і скрегочучи зубами від люті.

А блазень Еот Лінг вмостившись у нього на плечі, шепотів на вухо:

— Дарма, володарю, дарма, все мине! Ми ще посміємося над ними!

Ночував Урфін у лісі під деревами, адже жоден з жителів Смарагдової чи Блакитної країни не надав би йому на ніч притулок. Харчувався вигнанець плодами, зірваними з дерев. Він дуже охляв і, наближаючись до лісу Шаблезубих тигрів майже бажав, аби зустріч з хижаками принесла кінець його мукам. Одначе жага життя і бажання

помститися кривдникам узяли гору, і Урфін непомітно прослизнув через небезпечне місце.

І ось нарешті рідний дім. Вигнанець з полегкістю пересвідчився, що Жувани не зачепили його володінь і все майно збереглося цілим. Він дістав ключі із схованки, відімкнув замки і ввійшов до кімнат, похмурих і закурених за час тривалої відсутності господаря.

ГІГАНТСЬКИЙ ПТАХ

БИТВА В ПОВІТРІ

инуло сім років по тому як Урфін Джюс позбувся влади над Смарагдовим містом. Багато чого змінилося в світі. Еллі Сміт котра назавжди покинула Чарівну країну, закінчила школу і вступила до педагогічного коледжу в сусідньому місті: вона обрала собі скромну долю народної вчительки. Її молодша сестра Енні (вона народилась у той час коли Еллі була в Підземному царстві) пішла в перший клас і почала вивчати таємниці абетки.

Одноногий моряк Чарлі Блек купив корабель і здійснив кілька плавань на острови Куру-Кусу, жителі яких зустрічали його щоразу з радістю. А як велося в Чарівній країні? Мигуни й Жувани жили, як і раніше але геть змінилося життя підземних рудокопів, у яких Еллі побувала в третю й останню мандрівку до краю чудес.

Там, у колосальній Печері, Еллі і її троюрідний брат Фред Каннінг пережили багато дивних, неймовірних пригод. Їм пощастило відновити зникле джерело Усипальної води, і цією водою вони приспали сімох підземних королів, котрі по черзі правили рудокопами. Найкумедніше і найцікавіше було в тому, що, королі, прокинувшись, забули про свою царствену гідність і перетворились на ковалів, хліборобів, ткачів. Нарівні зі своїми колишніми підданими вони ревно трудились, добуваючи харчі собі й своїм сім'ям.

Покінчивши з королівською владою, мешканці Печери переселились у верхній світ і зайняли необжиті землі по сусідству з країною Жуванів. Там вони сіяли пшеницю і льон, розводили сади, відгодовували домашню худобу, обробляли метали. Нескоро розлучились вони з темними окулярами, бо їхні очі, звиклі до напівтемряви, довго не могли витримувати сонячне світло.[3]

Лише в житті Урфіна Джюса не траплялося жодних змін за довгі роки самотності. Він перекопав город і став вирощувати овочі, збираючи по три врожаї за рік.

Як старанно придивлявся колишній король до грунту своєї ділянки, орудуючи лопатою! Як хотів він знайти бодай одне-єдине сім'ячко тієї дивовижної рослини, з якої він одержав живильний порошок! О, якби трапилось йому таке сім'я, він не став би вистругувати знову дерев'яних солдатів! Ні, він змайстрував би оббиту залізом потвору, невразливу для стріл і вогню, і знову став би володарем Чарівної країни.

Проте пошуки його були марні й навіть безглузді. Адже якби хоча б один паросток, один живий шматочок незвичайної рослини вцілів від винищення, вона знову заполонила б усе довкруж.

Щовечора, щоранку Урфін дивився на небо в надії, чи не зірветься буря, схожа на ту, що колись принесла йому насіння незвичайних рослин. Але нищівні урагани пролітали над країною, не лишаючи нічого, крім руйнувань.

І Урфінові по тому, як він був королем і тішився від усвідомлення влади над тисячами й тисячами людей, довелося задовольнятись скромною долею городника. Звісна річ, про харчування під благодатним небом Країни Чудес не доводилось турбуватися, та й Тупотун часто приносив господареві жирного кролика або зайця.

Та не цього хотів вигнанець: ночами йому снилася королівська мантія на плечах, і він прокидався розчарований, з калатанням серця.

В перші місяці свого самітницького життя Урфін під час прогулянок іноді зустрічав Жуванів, особливо коли забрідав до невеличкого села Когіди, де народився і виріс. Одначе земляки тікали від нього, як від зачумленого, стараючись не зустрічатися з ним поглядом, і навіть спини їхні, здавалось, випромінювали ненависть.

Тим часом тижні складались у місяці, місяці в роки, і людська ворожнеча до Урфіна згасала. Спогади про його злочини блідли, їх заступали нові події, нові житейські турботи.

За кілька років жителі Когіди стали приязно вітатися з вигнанцем, і, якби Урфін захотів переселитися в село, ніхто не став би йому перешкоджати. Але Урфін похмуро відповідав на привітання, не встрявав у розмови й усім своїм виглядом показував, що товариство людей йому неприємне. Знизуючи плечима, Жувани йшли геть від вовкуватого городника, А Урфін одно поринав у похмурі мрії про те як він помстився б людям, якби тільки зміг.

І доля пішла йому назустріч.

Якось опівдні Урфін порався в городі, аж раптом його увагу привернув різкий клекіт, що долинав згори. Вигнанець підвів голову. Високо в небесній блакиті билися три орли Бій точився жорстокий, двоє птахів нападали на одного, стараючись уразити його дзьобом і ударами крил. Жертва нападу відчайдушно боронилась, прагнучи втекти від ворогів, проте їй це не вдавалось. Спочатку орли видались Урфінові не дуже великими, та вони почали знижуватись, і Джюс пересвідчився, що птахи ці велетенські.

Страшна битва точилась далі, клекіт страхітливих орлів ставав чимраз голосніший, бо птахи наближались до землі. Поранений птах

слабшав під ударами ворогів, його рухи ставали щораз безладнішими і раптом, склавши крила він, перевертаючись, полетів донизу.

Орел з глухим шумом упав на лужок перед Урфіновим будинком. Городник лякливо наблизився до нього. Птах, навіть смертельно поранений, ударом крила ненароком міг убити людину.

Підступивши до орла, Урфін побачив, що той був колосальних розмірів: Його розпростерті крила зайняли весь лужок від краю до краю, а там було кроків тридцять. А ще Урфін з подивом відзначив, що птах живий. Його тулуб ледь помітно трепетав, у погляді дивно змішалися гордість і благання. Двоє інших орлів спускалися з видимим наміром добити ворога.

Джюс схопив здоровенного кілка, який стояв біля огорожі і підняв його з рішучим виглядом. Нападники рвонули вгору, одначе й далі кружляли над Урфіновим володінням.

— Вони мене доб'ють, — сказав поранений орел. — Копай поряд зі мною яму і прикинься, що збираєшся мене поховати. Мої вороги покинуть цей край лише після того, як пересвідчаться, що мене закопано. Коли смеркне, я сховаюсь у кущах, а ти скинеш землю в порожню яму.

Вночі хитру вигадку було втілено в життя, і вранці страхітливі орли, покружлявши над порожньою могилою, полетіли на північ.

ІСТОРІЯ КАРФАКСА

езліченні дива Чарівної країни! І цілого людського життя не вистачило б дізнатися про них усіх. Неначе й не така вже й велика вона була, а яким розмаїттям природи відзначалась, скільки людських племен, незвичайних тварин і птахів її населяло!

У відлюдній долині Кругосвітніх гір, у північній їх частині, жило плем'я гігантських орлів. Звідти був родом Карфакс, несподіваний гість Урфіна Джюса.

Ось що розповів вигнанцеві Карфакс, коли оклигав від ран.

— Наше плем'я мешкає в Кругосвітніх горах дуже давно, — говорив орел, — чисельність його невеличка. А спричинило до цього ось що. Наша їжа — тури й гірські козли, які населяють схили гір і глибокі ущелини. Козлине плем'я могло б розмножуватись і жити без турбот, проте цьому перешкоджаємо ми, орли полюючи за ними.

З нашою зіркістю, силою і швидкістю польоту ми могли б винищити всіх козлів і турів проте ми цього не робимо. Зникнення тварин означало б і наш кінець: ми вимерли б з голоду. І тому ще з давніх часів число членів нашого племені не повинно перевищувати однієї сотні.

— Як же це вам вдається? — спитав зацікавлений Урфін.

— Наші закони щодо цього дуже суворі, — відповів Карфакс. — Орлина сім'я має право вивести пташеня лише в тому випадку якщо хтось із дорослих членів племені вмирає від старості чи гине від нещасливого випадку, приміром, розіб'ється об скелю при необачному нападі на здобич.

— Але хто ж дістає право дати заміну померлому?

— Це право дається в порядку суворої черги всім сім'ям, які населяють Орлину долину. Звичай свято виконувався впродовж століть, однак недавно його було порушено, і це принесло нашому народові величезні біди. Ми живемо дуже довго, — провадив далі Карфакс — півтораста-двісті років, тому в нашій долині малюк з'являється далеко не кожен рік. Подивився б ти, як доглядають його орлиці, як сваряться, кому погодувати пташеня чи пригріти під крилом! Часто вони

відпихають від маляти рідну матір... Що вдієш, — зітхнув Карфакс, — материнські почуття у наших жінок сильні, а щастя вивести дитинча дістається кожній з них всього раз-два за її довге життя.

"У нас, людей з цим ділом простіше, — подумав Урфін. — Можна мати скільки завгодно дітлахів, хоча це — неабиякий клопіт".

Карфакс вів далі:

— Мені вісімдесят років, це в нас, гігантських орлів, найбільший розквіт сили й здоров'я. Цього року черга вивести пташеня вперше дісталася мені й моїй подрузі Арамінті. Як радісно чекали ми того щасливого дня коли їй буде дозволено знести яйце! Яке затишне гніздечко з тоненьких гілочок і листя приготували в заглибленні скелі!.. І все пропало. Підлий вождь Аррахес, порушивши древній закон, заявив, що пташеня буде виведене в його сім'ї! Йому потрібен був спадкоємець, бо його єдиний син незадовго перед тим розбився, полюючи на тура...

Карфакс тремтів від обурення, розповідаючи про безчесний вчинок вождя, а городник з насмішкою думав про те що вже хто-хто, а він, Урфін, не став би гарячкувати через таку дрібницю.

— Скажи, чоловіче, чи був достойний Аррахес лишатися нашим вождем після такого безчесного порушення батьківських звичаїв? Я принаймні вважав, що було б ганьбою коритися йому. У мене знайшлися прибічники. Ми готували повстання, щоб скинути Аррахеса. На нещастя до наших лав пробрався ниций зрадник, він про все повідомив вождя, виказав імена змовників. Аррахес і його посіпаки нагло напали на нас Кожен з моїх друзів мав справу з двома-трьома супротивниками Арамінта загинула в перші хвилини бою. На мене накинулись Аррахес і орел, який виказав змову. Рятуючись утечею, я перетнув Кругосвітні гори і заглибився у Чарівну країну. Вороги не відставали... Регату ти знаєш, — стомлено закінчив Карфакс.

Запала довга мовчанка. Потім орел заговорив:

— Моє життя в твоїх руках. Вернутися в гори я не можу. Якщо навіть я поселюся в найвіддаленішій їхній частині, Аррахес і його шпигуни вистежать мене і вб'ють. Полювати у ваших лісах мені неможливо. Ти годуєш мене звірятами, яких називаєш зайцями і кроликами. Вони смачні, та хіба я можу розгледіти їх у густих хащах і тим більше схопити кігтями...

Подумавши, Урфін сказав:

— Тупотун ловить для тебе дичину і робитиме це, аж поки ти одужаєш. А тоді подивимось, може, я придумаю, як тебе прогодувати.

І тут у темній Урфіновій душі зародилася думка, що цей велетенський птах може прислужитись йому. Хіба це не той довгожданий засіб знову вибратися з невідомості і "схопити долю за роги", як він полюбляв висловлюватись.

"Проте мені треба бути дуже обережним, — міркував Урфін. — Цей птах з його дивними уявленнями про справедливість не стане допомагати мені, якщо вважатиме мої дії хоч найменшою мірою безчесними... А втім, не буду квапитись, у мене вистачить часу все обміркувати".

ЗАДУМИ УРФІНА ДЖЮСА

тавлячи непомітні запитання, Урфін Джюс пересвідчився, що в Орлиній долині нічого не знали про людські справи і Карфаксові невідомо було ні про швидке Урфінове піднесення, ні про його ганебне падіння. Вигнанець заборонив Тупотунові бодай словом обмовитись про минуле і наказав блазневі стежити, аби птах і ведмідь, котрі любили побазікати, не зустрічались наодинці. Сам він почав діяти сміливіше. Він

провадив з орлом, який одужував, тривалі розмови й ніби ненароком зізнавався що в нього на думці одне бажання: приносити людям добро.

— А чому тоді ти живеш у лісі, далеко від решти зграї? — дивувався Карфакс.

— Бачиш, допомагати одному селу — це надто дрібно для мене, — хитрував Урфін. — От якби мені пощастило стати на чолі цілого народу, там я вже розгорнувся б і показав себе.

— Хто ж тобі перешкоджає стати вождем? — дивувався простодушний орел.

— Мої співвітчизники не розуміють мене, — викручувався Джюс. — Вони думають, що я прагну до влади з честолюбства, а насправді я ставлю перед собою набагато вищі цілі.

Такі розмови повторювались не раз, і нарешті орел повірив в Урфінову шляхетність. Карфакс погодився допомогти другові добитися високого становища серед людей, і нехай він тоді творить стільки добра, скільки побажає.

Саме цього й хотів Урфін Джюс Лишалося придумати, яким чином повернути собі колишню владу з допомогою гігантського птаха.

"Тільки не війна… — розмірковував Урфін. — Якщо я заради мого піднесення попрошу Карфакса вбити бодай одну людину, він зразу розгадає мої наміри. Він може розірвати мене на шматки за обман… — Урфін з жахом уявив собі страхітливого птаха, який нападав на нього — І коли я заберу цей народ у руки, у мене буде і армія, і зброя… Тоді начувайтесь, Страшило і Дроворуб!"

Урфін почав подумки прикидати, в якій частині країни він найлегше міг би стати володарем. І тут він згадав про Стрибунів.

Войовниче плем'я Стрибунів мешкало в горах між Великою річкою та володіннями Стелли. Ще нікому не щастило перетнути країну Стрибунів, вони нікого до себе не пускали.

Еллі Сміт під час першого перебування у Чарівній країні прямувала до доброї феї Стелли зі своїми друзями Страшилом, Залізним Дроворубом та Сміливим Левом. На їхньому шляху нездоланною перешкодою стала область Стрибунів, оточена горами. На гору спробував видертись Страшило, а за ним Лев, проте обидва були збиті могутніми кулаками Стрибунів. Еллі і її супутники так і не дійшли б до Рожевого палацу Стелли, якби Еллі не володіла тієї пори Золотою Шапкою, яка давала владу над Летючими Мавпами. Дівчинка викликала Летючих Мавп, і ті перенесли подорожніх до палацу Стелли повітрям.[4]

Багато століть тому Маррани (так називали себе Стрибуни) жили в Підземній країні на березі річки, яка впадає в Серединне озеро. За переказами, вони сховались у підземеллі від сильних ворогів, котрі тіснили їх з усіх боків. Там, серед скель, Маррани збудували місто, руїни якого бачили Еллі Сміт і Фред Каннінг, коли завершували довгу й небезпечну мандрівку в надрах землі.

Тієї далекої епохи Маррани вміли добувати вогонь, робили залізне знаряддя, ловили рибу і полювали на Шестилапих, яких водилося в тих краях безліч. Але з часом Марранів стало надто багато, риби та звіриного м'яса їм не вистачало, а хліборобством займатися на кам'янистому грунті було неможливо.

Маррани під проводом князя Грона покинули свій похмурий край. Вони спробували забрати у підземних рудокопів частину їхньої просторої рівнини, проте воїни семи королів відбили напад і вигнали Стрибунів нагору.

Непереливки було Марранам у горішньому світі. Їхні очі, які звикли до вічних сутінків Печери, протягом довгих місяців не могли

пристосуватись до яскравого денного світла. Переселенці пересувались тільки ночами. Напівсліпі, вони довго блукали по Чарівній країні, гинули в битвах з її корінним населенням, зазнавали величезних жертв від хижих звірів, умирали з голоду, тонули при переправах через річки… Так минуло кілька років.

За час блукань Маррани здичавіли, розгубили свої знаряддя, розучились використовувати вогонь. Нарешті Грон привів нечисленну групу втікачів до безлюдної, ніким не зайнятої долини, яка й стала їхнім притулком на цілі віки. Тут вони знову розмножились, але так і лишились на дуже низькому щаблі розвитку.

Спершу спогади про те, що їхні предки жили в якомусь дивному, похмурому світі, передавались Марранам від батьків до дітей, потім спогади перетворились на легенди, а згодом і легенди призабулись. Маррани так довго жили в самотині, що люди, котрі мешкали в інших частинах Чарівної країни, знали про них дуже мало.

Мало знав про Марранів і Урфін Джюс. Які їхні житла? Чим вони харчуються? Чи немає в них захоплень? Чим можна вразити їхню уяву? На всі ці запитання Урфін не міг дати відповіді. А з'явитися до сильного незалежного племені, не відаючи, що на тебе чекає, було надто небезпечно.

"Я повинен провести ґрунтовну розвідку", — думав Урфін. Але хто зробить цю розвідку? Самому йти неможливо: він повинен зненацька з'явитися перед Стрибунами як повелитель. Послати Ту поту на? Ведмідь важкий і вайлуватий, йому не вистачить уміння ховатись і діяти нишком, як і личить справжньому розвідникові. Аж раптом Урфінів погляд упав на дерев'яного блазня, який копирсався в кутку кімнати.

— Ось хто мені потрібен! — радісно вигукнув Джюс.

Він згадав, як допоміг йому клоун під час облоги Смарагдового міста. Кілька атак дерев'яних солдатів були відбиті, й Урфін опинився в дуже скрутному становищі. І тоді Еот Лінг побував у місті на розвідці, дізнався, що багач Руф Білан ненавидить Страшила, а сич Гуамоко вмовив Білана відчинити міські ворота.

— Еоте Лінг, іди сюди! — наказав Урфін, і блазень, перевалюючись, причимчикував до нього.

— Я потрібен тобі, володарю?

— Так. Думаю доручити тобі одну дуже важливу справу.

Урфін Джюс поділився з блазнем своїми планами і розповів, що має зробити Еот Лінг. Блазень вислухав Урфіна Джюса і зауважив:

— Країна Стрибунів дуже далеко, володарю. Мандрівка туди буде довгою і небезпечною.

— Карфакс проробить цей шлях за кілька годин. Він відвезе тебе, і ти видивишся все, що потрібно.

Урфін Джюс і його вірний слуга Еот Лінг з нетерпінням чекали, коли одужає орел. Величезний птах до останньої кісточки з'їдав кроликів і зайців, що їх справно приносив Тупотун.

Карфакс прив'язався до добродушного ведмедя, який, не шкодуючи сил, ганяв по лісу в погоні за дичиною.

І ось настав час, коли орел уперше після падіння здійснив перший, ще невпевнений політ.

Коші він низько пролітав над лісом, помахи його величезних крил розгойдували гілки дерев, а перелякані білки стрімголов кидалися вниз. З кожним днем Карфакс літав усе далі й вище, сили його міцнішали, і нарешті настав день, коли він запропонував Урфінові Джюсу проїхатись на його спині.

Урфін з острахом погодився: страшно все-таки опинитись високо в повітрі, не відчуваючи під собою іншої опори, крім рухливої орлиної спини. Та якщо він не наважиться на політ, значить, не бачити йому країни Стрибунів, не добитися влади, не помститись ворогам. І Джюс подолав свій страх.

Завше важкий перший крок. Невдовзі Урфін із задоволенням підставляв обличчя зустрічному вітру, гордо дивився на поля й ліси, що проносились унизу.

— Моє! Скоро все це знову буде моє! — тихо бурмотів він, щоб не розчув Карфакс.

Урфін розповів орлу про свій намір стати на чолі племені Стрибунів.

— Це темні, дикі люди, — говорив Джюс, — і життя їхнє вкрай тяжке. Я хочу принести їм усі радощі, які тільки доступні людині під сонцем нашої країни.

Карфакс погодився доставити до Стрибунів Кота Лінга. Урфін пошив блазневі одяг з кролячих шкурок. Надягнувши його, Еот Лінг перетворився на маленького меткого звірка. Тепер, якщо він потрапить на очі комусь із Стрибунів, той нізащо не запідозрить у ньому розвідника з чужих країв.

Якось уранці Карфакс піднявся з лужка перед Урфіновим будинком і полетів на схід, до країни Стрибунів. На орлиній шиї висіла в'язка

кроликів — запас харчів. На орлиній спині, вчепившись у пір'я, лежав блазень.

Орел повернувся під вечір наступного дня. Він розповів, що вночі, коли Стрибуни спали, він переніс розвідника через гору і опустив у безлюдному місці. Там Еот Лінг чекатиме його через десять днів.

Якими довгими видались Урфінові ці дні!

Та настав нарешті момент, коли Карфакс повернувся з другого польоту і привіз блазня, неушкодженого і дуже задоволеного. Еот Лінг передусім скинув набридлий йому костюм з кролячих шкурок і багатозначно глянув на господаря. Той зрозумів, що розмова буде секретною, і заніс блазня в дім.

— Ну, володарю, — весело вигукнув Еот Лінг, коли вони лишилися вдвох, — які це простаки! Гай-гай, які простаки!.. Але простаки небезпечні, їм пальця в рота не клади! — додав він багатозначно.

— Розповідай! — нетерпляче наказав Джюс. І блазень почав розповідати про те, що він бачив і чув у країні Марранів за своє десятиденне перебування в ній.

ПОБУТ І ЗВИЧАЇ СТРИБУНІВ

от Лінг дізнався багато про що. Схожий на великого щура в своєму сірому вбранні, він нишпорив поблизу селищ, залазив в оселі, підглядав, підслуховував. Одного разу він мало не попався. Його схопив хлопчисько (діти більш спостережливі, ніж дорослі), але блазень так укусив його, що допитливий хлопчина завив од болю і випустив небезпечну здобич.

Ось про що довідався Еот Лінг. Плем'я Стрибунів багаточисленне, в ньому нараховується кілька тисяч самих лише дорослих чоловіків. При

цьому повідомленні Урфін схвально кивнув головою і подумав: "З них вийде сильна армія".

Країна Стрибунів розташована в круглій долині, оточеній кільцем гір зі стрімкими схилами. Гори не пропускають у долину вітру, і вдень там завжди тепло, зате ночі холодні. Жителі не зводять осель, для цього їм бракує вміння. Вони живуть у солом'яних куренях і навіть під навісами. Одягаються вони легко: чоловіки носять довгі штани і безрукавки, жінки — короткі сукні. У Балакунів, підданих феї Стелли, Маррани вимінюють одяг, сокири, ножі, лопати. Взамін вони віддають коштовне каміння, добуте в горах.

Стрибуни невисокі на зріст, але кремезні; у них великі голови, довгі сильні руки з великими кулаками, а м'язи ніг настільки розвинуті, що дозволяють людям робити величезні стрибки. За це мешканці сусідніх країн і прозвали їх Стрибунами. Проте самі Маррани цього прізвиська не люблять. Править ними князь Торм…

— Мабуть, це поштивий старий з довгою сивою бородою? — перебив Урфін оповідь блазня.

— Ти помиляєшся, володарю, — заперечив Еот Лінг. — Уяви собі, вони зовсім не носять ні борід ні вусів. Рослинність на обличчі вони вважають великою незручністю і позбуваються її вельми цікавим способом. У їхній країні є джерело, оточене ядучою коричневою грязюкою. Коли в юнака Маррана починають рости вуса й борода, він вирушає до цього джерела і вимащує обличчя грязюкою, а потім дає їй висохнути на сонечку. За кілька годин грязюка відпадає шматками і волосся назавжди зникає. Того, хто здійснив таку операцію, співплемінники зустрічають з піснями й танцями, і лише тоді Марран одержує права громадянства і може одружитись.

— Це справді дивовижно, — зауважив Урфін.

Еот Лінг розповідав далі.

У долині Марранів дуже часті грози. Еот Лінг пробув там всього десять днів, і за цей час трапилося дві грози.

Грози в країні Стрибунів жахливі. Блискавки спалахують невпинно, громові перекати, відбиваючись від гірських схилів, зливаються в протяжне оглушливе гудіння, дощ ллє потоками. Блискавки часто вдаряють у солом'яні курені Марранів і запалюють їх. Мешканці вискакують геть і з жахом дивляться на вируюче полум'я навіть не намагаючись його погасити. Вогонь для Марранів — грізне караюче божество, вони його глибоко шанують, проте не наважуються користуватися вогнем у своєму скромному побуті.

"Та це справжній скарб, — думав Урфін. — Ось де можна розвернутись!"

У центрі долини лежить величезне мілководне озеро, поросле очеретом. В очеретах гніздиться безліч качок. Коли виводиться молодняк, який іще погано вміє літати, Маррани влаштовують облави і б'ють каченят з пращі. Здобич вони засолюють і зберігають у природних погребах — холодних печерах, які йдуть у глиб гори.

Довкола озера розкинулися родючі ниви. Там Стрибуни сіють пшеницю. Хліб вони не печуть, бо не вміють добувати вогонь. Пшеничні зерна розмелюються між жорнами, і з борошна робиться лемішка на холодній воді.

— Вони мої! — вигукнув Урфін. — Коли я навчу їх смажити качок і пекти хліб, вони підуть за мною куди завгодно. В їхніх очах я буду великим чудотворцем.

Незважаючи на таке мізерне харчування, Маррани дуже здорові й міцні люди. У них багато вільного часу, і вони віддають його спорту — стрибкам, бігові й особливо бою навкулачки.

Змагання з боксу у Марранів — улюблене заняття. Страшні удари, які вони завдають один одному, можуть звалити з ніг бугая, а бійцям байдуже. Досить кумедно у них відзначається переможець. Він має право підфарбовувати свої синці темною глиною і виставляти їх напоказ, неначе нагороди. Переможений, навпаки, мусить приховувати сліди побоїв і якомога швидше їх загоювати. З боку переможеного вважається ганебним хвалитися каліцтвами, одержаними в бою.

Маррани — запеклі болільники і ставлять заклади на боксерів і бігунів. Проте грошей вони не знають і розраховуються власною свободою. Хто програв, той протягом місяця, двох і більше трудиться для щасливішого болільника, будує йому новий курінь, обробляє поле, меле зерно, ловить і засолює качок.

Тих, хто попав на час у неволю, відзначають особливим знаком: проводять на лобі їдким молочаєвим соком вертикальну смужку, яка довго тримається. Якщо термін рабства не скінчився, а смужка зійшла, її відновлюють. Буває, що той чи інший горопаха, що нерозважливо побився об заклад, не виходить з неволі цілими роками, і знак його рабства невитравно в'їдається в його шкіру.

Навіть похмурий Урфін розвеселився, слухаючи ці кумедні подробиці про побут Стрибунів. Він дедалі більше й більше пересвідчувався, що йому легко буде підкорити своїй владі цих простодушних людей.

Закінчуючи свою оповідь, Еот Лінг застеріг господаря:

— Маррани — небезпечні люди, володарю! Вони запальні й дуже мстиві. Тільки-но комусь видасться, що його обдурили чи скривдили, він притьмом лізе в бійку і тоді вже не щадить ні себе, ні супротивника.

— Гаразд, гаразд, мій вірний слуга, ти роздобув дуже цінні відомості. Я бачу, що з Марранів вийдуть добрі воїни, проте силою їх не візьмеш, тут потрібна хитрість. І я вже знаю, як мені діяти.

Урфін пішов на обійстя і заходився гріти в казані воду, щоб пофарбувати соком з коріння марени свій найкращий костюм у червоний колір. Цим почалася підготовка до його ризикованого задуму.

НЕЗВИЧАЙНА ПОЯВА

рфін Джюс остаточно впевнився, що Карфаксова поява — новий дарунок долі, яка, здавалося, на довгі роки забула про нього. Лишалося тільки скористатися цим подарунком. Але тут Урфіна вчити не випадало. Він вирішив з'явитися до Марранів у грізному образі повелителя вогню. Зачаровані його могутністю, Стрибуни зразу визнають Урфіна Джюса своїм вождем.

До нового місяця лишалося дев'ять днів. У безмісячну ніч на темному небі Маррани побачать Урфіна в сяйві вогню, і він спуститься до них на небаченому птахові. Хто не здригнеться, уздрівши такі дива?..

Вигнанець готувався покинути осоружний край. Невтомний Карфакс у супроводі блазня зробив кілька рейсів до країни Марранів. Там Еот Лінг у нічний час сховав Урфінові столярні інструменти і найнеобхідніше хатнє начиння. Врешті орел відвіз Тупотуна. Невразливий для стріл і списів відданий звір не потребував ні сну, ні їжі і міг стати неоцінимим охоронцем свого господаря в середовищі сильних і небезпечних майбутніх його підданих. Важливо було й те, що ведмеді не водилися в країні Стрибунів і Тупотун видасться їм незвичайним створінням.

І ось настав призначений день. Урфін вирушив у далеку дорогу. Він не став замикати дім на замок, як зробив минулого разу. Джюс натягав усередину хмизу й підпалив його. Чи вдасться йому завоювати владу

над Стрибунами, чи ні, він однаково не вернеться сюди, до нудного, одноманітного існування скромного городника.

"Хай буде як буде, піду назустріч долі!" — поклав собі Урфін.

У відблисках полум'я почне він нове життя у відблисках полум'я полишить колишнє.

Урфінів будинок запалав, немов величезне багаття. Мешканці Когіди побачили далеку за-і раву, і в невиразному її відблиску майнула над селом гігантська тінь.

У країні Марранів з часу їхнього переселення з Підземелля минули сотні років, відзначених багатьма стихійними лихами: пожежами, повенями, обвалами. Проте ніколи ще Маррани не переживали таких тривожних, хвилюючих подій, як того пам'ятного вечора. Почати з того, що на вулицях селища, де жив князь Торм, після настання сутінків з'явився небачений бурий звір і закричав оглушливим голосом:

— Готуйтеся, Маррани, готуйтеся! Цього вечора перед вами з'явиться в небі ваш майбутній могутній володар, вогняний бог Урфін Джюс!

І цьому звіру тоненьким пронизливим голосом вторував маленький дерев'яний чоловічок, який сидів на його спині:

— Люди країни Марранів, тіштесь і веселіться, до вас гряде з небес вогняний бог Урфін Джюс!

Тремтячи від подиву й страху, напіводягнені Маррани вибігли зі своїх куренів і з-під навісів, питаючи князя Торма, що все це означає. Але Торм не міг дати їм відповіді.

Тим часом дивні оповісники вигукували далі.

І ось над селом постала гігантська тінь, над якою виднілася вогненна заграва.

— Це спалахи блискавки… — шепотіли вражені Маррани.

Тінь спускалася чимраз нижче, і згори почувся громовий голос:

— Я вітаю вас, улюблені мої Маррани!

На майданчик перед приголомшеною юрбою спустився величезний птах, і з його спини легко зіскочив чоловік у червоному плащі, в яскраво червоній шапочці з білим пір'ям, а в його високо піднятій руці палав смолоскип, далеко розкидаючи іскри. Здавалось, у нічній пітьмі з'явився живий вогонь.

Так, Урфін Джюс зумів навдивовижу ефектно з'явитися вперше перед Стрибунами!

Розгублені, перелякані, люди уклякли, закриваючи руками обличчя від яскравого полум'я. Прибулець з небес заговорив гучним голосом:

— Не бійтеся, діти мої! Я прийшов до вас не з лихом, а з добром. І насамперед примушу вас пересвідчитись, що це полум'я, яке завжди приносило вам загибель і руйнацію віднині стане вашим вірним слугою. Добрий Тупотуне, — звернувся Урфін до ведмедя, — роздобудь соломи!

Неподалік лежала купа соломи, приготовлена для будівництва куреня. Ведмідь підтяг до господаря кілька оберемків. Джюс склав їх акуратним стіжком і підпалив. Вогонь здійнявся вгору, а перелякані Маррани позадкували.

Урфін розреготався.

— Не бійтесь! Ясновельможний Торме і княгине Юмо! І ви, шановні старійшини Греме, Лаксе, Венку, підійдіть!

У юрбі почулися схвильовані голоси:

— Він усіх знає на ім'я! Диво, диво! Це бог, а не людина!

Еот Лінг крикливо оголосив:

— Великому Урфінові все підвладне — земля і небо!

А простодушний Карфакс додав своїм низьким хрипким голосом.

— Урфін Джюс вдячний, він усім бажає добра.

Полум'я почало прогоряти, і підбадьорені Маррани присунулись до багаття. Ніч була свіжою як завше в долині, і люди щулились від холоду Та коли вони наблизились до вогню, їх охопило приємне тепло. Торм і старійшини підставляли до багаття то один то другий бік, і в них з'явилася думка, то небесний прибулець приніс із собою сонячне тепло і світло.

Чарівна влада Урфіна Джюса була визнана незаперечно: він став уже не просто королем Марранів, він зробився їхнім божеством.

ЗАПАЛЬНИЧКА ЧАРЛІ БЛЕКА

еред майна Урфіна Джюса був один предмет, яким він дорожив найбільше. У зовнішньому світі, за горами, цей предмет цінувався дешево, але у Чарівній країні видавався справжнім дивом.

Це була звичайнісінька запальничка, витончена плоска іграшка, яка ховалася в долоні свого власника.

Ця запальничка дісталась Урфінові, коли, скинутий з престолу, він сидів у в'язниці, очікуючи суду над ним. До колишнього короля прийшов одноногий моряк Чарлі Блек. Він довго розмовляв з Урфіном, намагаючись добитись від нього каяття у вчинених ним злочинах. Проте навіть тіні каяття не виказав Джюс.

Роздосадуваний моряк повернувся, щоб піти, і в цей момент з його кишені вислизнула блискуча річ і впала на солому, яка вкривала підлогу. Не встиг Блек вийти за двері, як в'язень кинувся до загубленого предмета. То була запальничка, і Урфін знав їй ціну

Іззовні почулася хода: моряк ішов на пошуки запальнички. Урфін блискавично засунув запальничку під матрац і сів на ліжко. Чарлі Блек пішов ні з чим, але він не журився — в рюкзаці у нього була ще одна запальничка.

Урфін заховав знахідку в одязі й поніс у вигнання. Від запальнички йшов запах, який подобався Урфінові: це був запах бензину, хоча вигнанець не мав уявлення, що таке бензин. З часом бензин випарувався. Це стурбувало Урфіна, але йому пощастило роздобути пляшку легкої прозорої нафти, вона замінила бензин.

Роки й роки зберігав Урфін Джюс запальничку як гарну іграшку, що нею можна було час від часу помилуватися. Але тепер, коли він надумав виступити в ролі вогняного бога Маррана, вона неабияк прислужилася Урфінові. З її допомогою Джюс довів Стрибунам, що вогонь слухається його і миттю виникає за його наказом.

Одна річ — кресати кресалом, дожидаючись, коли іскра потрапить на трут, а потім роздмухувати її, щоб з'явилося полум'я. Все це вимагає часу і не справляє сильного враження. І зовсім інша — коли вогонь вилітає з простягнутої руки володаря в один момент і запалює жмут соломи, який спалахує яскраво й гаряче.

Звичайно, він міг би придбати в сільській крамничці сірники, але для того, хто хоче назватися вогняним богом, запальничка послужить набагато краще!

Урфін вразив уяву Марранів у перший же вечір своєї появи: під захоплені вигуки глядачів він безліч разів добував вогонь з простягнутої руки.

ЯК ЖИВУТЬ БОГИ

рагнення якомога швидше знову стати володарем Чарівної країни так сильно володіло Урфіном Джюсом, що він не хотів втрачати жодного зайвого дня.

Першу ніч Урфін провів у хатині Торма на власній його постелі, а вранці оголосив князеві, що треба негайно розпочати будівництво палацу для нього, вогняного бога. Він, бог, залишив прекрасні чертоги в своїх небесних володіннях.

Тисяча чоловік заходилися носити каміння з гірських схилів на обраний Урфіном пагорб. Інші робітники черпали з дна озера клейкий мул, який заміняв цемент.

Урфін показав Марранам як класти підмурівок будівлі, підганяючи каміння одне до одного, і як скріплювати їх цементом. Маррани виявились дуже здібними учнями, і діло в них пішло. Найкмітливіших Джюс призначив майстрами і десятниками. Свої інструменти Урфін дістав із схованки під час грози, коли невпинно гримів грім і спалахували блискавки, а перелякані Маррани лежали в куренях, заплющивши очі й закривши голови руками.

Оповісник Еот Лінг оголосив Стрибунам, що предмети, якими працюватиме їхній володар, священні, їх надіслав великому Урфінові

володар небес Сонце, і доторкатися до них без дозволу бога — великий гріх.

Урфін заходився робити одвірки для дверей та лутки для вікон, витесував бантини для стелі й крокви для даху, вистругував віконні рами. Робота кипіла в його майстерних руках тішачи його, адже він стільки років не брався за сокиру й долото. Ото було б і забути Урфінові про марнославні плани. Але він пригадував, з якою ганьбою його випровадили із Смарагдового міста, як зневажливо до нього поставились коли з'ясували, що він уже не може завдати шкоди.

І Урфін похмуро шепотів крізь стиснуті зуби:

— Ворогам не буде пощади! Помста помста!..

А довкола Урфіна юрмилися шанобливі глядачі й милувались його виробами Все, що було пов'язано із столярною роботою свист рубанка по дошці, цюкання долота, дзижчання пилки, все видавалося Стрибунам якимсь дивом, сотворити яке під силу тільки божеству.

Князь Торм страшенно зрадів, коли вогняний бог дозволив йому стругонути кілька разів рубанком. Він зібрав стружки, які впали на землю, і урочисто відніс до свого куреня, як знак божої милості.

Стіни палацу з кожним днем зводилися чимраз вище, і будівля ставала соліднішою; Маррани поглядали на неї з побожним острахом.

Вдача Стрибунів мала цікаву властивість: набігавшись і настрибавшись за день, вони спали ночами мертвим сном, і розбудити їх було неможливо, хоч стріляй над вухом з гармати. Цим спритно скористався Урфін Джюс. Через Еота Лінга він оголосив жителям що кожна сім'я по винна принести в дарунок богові коштовний камінь, інакше її найближчим часом спостигне нещастя.

Перелякані Маррани понесли Урфінові свої найкращі коштовності. Однієї з ночей коли мешканці долини спали непробудним сном, він полетів на орлі в країну Балакунів. Там, у рожевому місті він знайшов купця, віддав йому два десятки коштовних камінців і той зобов'язався купити для Урфіна красиві меблі килими, фіранки, кухонний посуд, віконне скло та багато іншого.

В наступні ночі все закуплене було перенесене в долину Марранів і заховано у віддаленій печері. Всі ці скарби не подобались Карфаксові:

— Чому б не робити закупи відкрито, при світлі дня? — говорив шляхетний орел.

Урфін хитрував і викручувався.

— Любий друже мій Карфаксе зрозумій, — говорив Джюс, — якщо я й ошукую Марранів то лише з добрими намірами. Коли вони пересвідчаться, що я володію хистом чаклунства, вони охочіше підуть за мною до щасливого життя.

Палац був добудований. Його вкрили черепицею, яку зробили з глини жінки, а обпалив сам Урфін. Проте всередині будинку нічого не було і вікна дивились порожніми рамами.

Увечері Урфін сказав Торму:

— Ясновельможний князю, запрошую тебе з дружиною і твоїх радників завтра до мене на новосілля.

Торм здивувався:

— Великий Урфіне, у тебе ж у палаці нічого немає.

— Нехай це тебе не бентежить, — бундючно посміхнувся Урфін. — Божеству доступно те, про що ви, прості смертні, не масте ніякого уявлення.

Цілу ніч Урфін і ведмідь працювали без перепочинку. І коли вранці Торм і старійшини підійшли до палацу, вони ахнули від здивування.

Палац сяяв свіжопромитими шибками вікон. Всередині гостей зустріла небачена розкіш: на підлозі пишні килими, на вікнах кольорові фіранки витончені меблі стояли в кімнатах, а з їдальні долинали приємні пахощі страв.

— Диво! — закричали Маррани і вклякли.

Страви, приготовлені на вогні, страшенно сподобались князеві, княгині й вельможам. На столі був свіжий хліб, смажені качки, печені фрукти й різні ласощі, смаку яких Стрибуни раніше зовсім не знали.

— Ось як живуть боги! — захоплено мовив Торм, підкидаючись на спинку стільця і погладжуючи себе по набитому череву.

— Еге ж, так живуть боги, — підтвердив Урфін. — Але з цього часу так заживете й ви, Маррани, якщо слухняно виконуватимете мої накази.

— Ми готові, великий боже! — вигукнули Стрибуни.

— Передусім вам треба звести будинки, — сказав Джюс.

— Нам будинки? Нам?! — у священному жаху вигукнули Маррани. — Такі, як у тебе?

— Ну, не зовсім такі, — недбало зауважив Урфїн, — звісно, трохи менші й простіші, та все ж ви станете жити в будинках. І далі — ви

повинні готувати їжу на вогні. Ви ж бачите, наскільки ця їжа смачніша за ту.

На обличчях Марранів відбився їхній довгий страх перед вогнем, цим грізним, караючим божеством.

— Ідіть за мною! — наказав Урфін.

Він провів гостей на кухню і показав їм полум'я, яке мирно горіло в пічці.

— Ви бачите, як я приборкав вогонь, — сказав Джюс. — Таким же слухняним він прийде і в ваші оселі, обігріватиме житла, жінки стануть варити на ньому юшку і пекти булки.

— Воістину великий і добрий вогняний бог Марранів! — вихваляли Урфін а Торм та його радники.

З цього дня в пустельній долині Марранів почалось велике будівництво. Найважчі роботи припали на простолюдинів. Вельможі самі нічого не робили. Вони лише квапили мулярів та теслярів, навчених Урфіном, і ті гарували від сходу до заходу сонця з короткими перервами на їжу. Робітники з сумом згадували веселі змагання з боксу, бігу й стрибків і почали подумувати, що не така вже, либонь, велика втіха поява серед них вогняного божества. Але релігійний страх не дозволяв їм затримуватись на таких думках.

Вселення Торма, Венка, Грема та інших вельмож у нові будинки пройшло пишно. Народ, юрмлячись біля вікон, запнутих слюдою, намагався роздивитися силуети тих, хто бенкетував, почути хмільні голоси: Урфін навчив Марранів готувати п'янкий напій з пшеничних зерен.

Вельможні Маррани були тепер за Урфіна горою. Якби вони навіть здогадались, що Урфін — звичайна людина, яка присвоїла божеське звання, вони все одно пішли б за ним на край світу. Тепер вони з жахом пригадували ті часи, коли жили в таких же куренях, як чернь, харчувалися такою ж лемішкою і солоними качками...

У марранських аристократів віддавна зібралося багато коштовного каміння — аметистів, рубінів, смарагдів. Вони й раніше вели сяку таку торгівлю з Балакунами, вимінюючи в них предмети першої необхідності. Але тепер ця торгівля набула широких розмірів.

Маррани виходили на схил гори, зверненої до володінь Стелли, махали руками й галасували, привертаючи увагу Балакунів. Балакуни підходили до них і милувалися блиском коштовних камінців.

Невдовзі в напівгорі утворився справжній базар. Балакуни приносили на продаж курей і баранів, молоко й масло, фрукти, крам і гарні меблі. І коли Торм придбав різьблений столик і стільці до нього точнісінько такі ж, як у палаці бога, в його голові зродились певні здогади, проте він нікому про них не сказав.

Певна річ, простолюдини не зводили собі кам'яниці. Чи до того їм було, коли вожді племені запрягли їх у тяжку роботу. Закінчивши будівництво, вони взялися до розширення посівів. Випікання хліба і ґуральництво, яке швидко розвивалося, вимагали набагато більше зерна, ніж раніше. Для того щоб топити печі в будинках аристократів, потрібні були дрова, і щоранку вервечка дроворубів вирушала в ліс, а підвечір люди поверталися з важкими в'язанками. Раніше простим людям жилося набагато легше.

Минуло два-три місяці, і новий тягар ліг на підданих князя Торма.

Змагаючись між собою, хто умеблює свій будинок розкішніше, вельможі розтринькали накопичені їхніми предками коштовності, і

купувати гарні килими, дорогі меблі й вбрання стало ні на що. А тоді аристократи примусили бідняків добувати для них смарагди й алмази.

А оскільки з поверхні коштовне каміння було вже вибране, то довелося копати шахти. Щоб стінки шахт не обвалились, їх треба було зміцнювати підпорками, а по підпорки доводилося ходити до дальнього лісу.

Боячись, аби шахтарі не стали приховувати знайдені дорогоцінності, багачі приставили до них наглядачів і, щоб наглядачі чесно виконували свої обов'язки, їх щедро винагороджували. А від цього знову ж таки страждала біднота.

Ці нерадісні картини спостерігав мудрий Карфакс і вони його обурювали. Самому орлу в долині Марранів жилося непогано. В горах водилися козли, і вони потрапляли в кігті велетенського птаха. На озері було безліч качок і Карфакс не гребував цією здобиччю.

Проте на душі в нього з кожним днем ставало тяжче. Вечорами орел розмовляв з Урфіном:

— Де ж щастя, що його ти обіцяв бідному народові?

Урфін з фальшивим натхненням вигукував:

— А ти глянь, як живе князь Торм! Як живуть Венк, Грем та інші!

— Таких небагато, — заперечував Карфакс. — А величезній більшості стало жити набагато гірше.

— Не все ж зразу! — відбивався Урфін. — Дійде черга й до інших.

— Я все менше вірю тобі, — скрушно зауважував шляхетний птах. — Князь і його радники купаються в розкоші тому, що на них працюють тисячі людей.

Аби не сперечатися з орлом, Урфін намагався рідше потрапляти йому на очі. І в долині Марранів справи й далі йшли так, як намітив хитромудрий честолюбець.

ДО ВЛАДИ!

СТРАШИЛО-ІНЖЕНЕР

озлучившись з Еллі втретє, Страшило повернувся до Смарагдового міста в дуже сумному настрої. Не тішив його титул Тричі Премудрого, яким він досі так пишався; не веселили донесення про добрий врожай збіжжя і фруктів; не розважали танці, влаштовані в його честь колишнім генералом дерев'яної армії Ланом Шротом, нині викладачем танців хореографічного училища.

Страшило, прощаючись з Еллі, висловив тверду певність, що дівчинка повернеться до Чарівної країни. Одначе він відчував, що розлука буде вічною, і це його гнітило. А тут іще Залізний Дроворуб недоречно заквапився до себе додому, до Фіолетової країни.

— Поживи у мене хоча б місяць! — благав Страшило. — Погомонимо про минуле, згадаємо, як ми билися з Людожером, як витягали Лева й Еллі з отруйного макового поля…

— Не можу, не можу, друже мій! — відмагався Залізний Дроворуб, розмірено крокуючи туди й сюди і стурбовано прислухаючись, чи калатає серце в його грудях. — Ти знаєш, я захворів життя в Підземній країні кепсько позначилося на моєму здоров'ї. І взагалі старіємо ми з тобою, любий друже, старіємо. Ось знову я мушу звернутись до лікарів.

Лікування Дроворуба полягало в тому, що досвідчений майстер відкривав на залізних грудях володаря латку, в його ганчір'яне серце підсипав свіжої тирси, латку приварював, і серце починало битися з колишньою силою. Затим суглоби Залізного Дроворуба змащували мастилом і всього його полірували.

Залізний Дроворуб пішов, але в Смарагдовому місті ще лишилися погостювати Сміливий Лев і ворона Кагги Карр. Троє друзів набалакалися вдосталь, пригадали давнину, засудили поведінку підступного Урфіна Джюса, потішилися за підземних королів, яких кмітливість мудрого Страшила перетворила на працелюбних ремісників.

А потім і Лев пішов геть, скучивши за своєю левицею і левенятами. Сама Кагги Карр лишила ся із Страшилом, і бідолаха зовсім знудився. Він хотів би якомога частіше бачитися з Вартовим Брами Фарамантом і Довгобородим Солдатом Діном Гіором, але й ті повернулися до виконання своїх обов'язків.

Фарамант знову поселився в хижці біля міської брами й на кожного прибульця надягав зелені окуляри, щоб відвідувача не засліпила пишнота Смарагдового міста.

— Я виконую наказ Великого Гудвіна, — говорив добряга, — і виконуватиму його, аж поки мене закопають у землю. Але й мій наступник робитиме те саме...

А колишній фельдмаршал Дін Гіор знову стояв на посту, на високій вежі і, заглядаючи в люстерко, розчісував золотим гребінцем свою знамениту бороду. І коли він з приємністю це проробляв, відвідувачі могли свистіти й кричати йому цілу годину, щоб він опустив підйомного моста: Довгобородий Солдат нічого не бачив і не чув.

І ось Страшило надумав затіяти яке-небудь велике діло, щоб не нудити більше світом. Замкнувшись у Тронній залі, він заходився

думати. Його думи були такі напружені, що голова роздулася до потворних розмірів. Голки й шпильки, які висунулися з неї (їх підмішав до висівок Гудвін, щоб мізки були гостріші), зробили голову Страшила схожою на величезного їжака.

І нарешті в багатомудрій голові Страшила народився дивовижний план: він поклав собі перетворити Смарагдове місто в острів! Коли він поділився своїм задумом з Діном Гіором і Фарамантом, ті вирішили, що володар з'їхав з глузду.

— Аніскілечки, — заперечив Страшило. — Не знаю, чи відомо вам, що островом називається частина суші, оточена з усіх боків водою. Мені казала про це Еллі, коли вчила мене ге-о-гра-фі-ї. Наше місто не може піти до річки, щоб вона його оточила, бо міста не ходять. Зате річка до міста прийти може: вона тече. Я накажу викопати довкола міста канал, і річка Аффіра, яка постачає нас водою, його наповнить.

По цій довгій мові Страшило зупинився перепочити. Слухачі дивилися на нього з великим подивом. Фарамант спитав:

— А навіщо потрібно, щоб Смарагдове місто перетворилось на острів?.

— Це посилить нашу о-бо-ро-но-здат-ність на випадок ворожого нашестя, — пояснив Страшило.

Дін Гіор, Фарамант і Кагги-Карр шанобливо подивились на солом'яного чоловіка: все-таки звідки він бере такі довгі та вчені слова?

— А хто копатиме канал? — спитав Дін Гіор. — Доведеться вийняти величезну кількість землі, і робота затягнеться на цілі роки.

— От і добре, що на роки, зрадів володар. — Принаймні я буду зайнятий і не нудьгуватиму. А копати примушу дуболомів, однаково їм нічого робити.

Страшило зі своїми помічниками обійшов довкола міста. Було вбито безліч кілочків, які позначали межі майбутнього каналу, і грандіозне будівництво розпочалося. Завдовжки канал мав бути чотири милі, завширшки 500 футів. Таку солідну водяну перешкоду нелегко буде подолати ворогові, якщо він задумає напасти на Смарагдове місто.

День і ніч трудились невтомні дуболоми, день і ніч вгризались лопати в землю і рипіли тачки, на яких відвозився викопаний грунт. Ним удобрювали кам'янисті ділянки, перетворюючи їх на родючі ниви.

Страшило забув думати про нудьгу, справ у нього було по саму зав'язку. Зранку й до вечора, а іноді і вночі, якщо світив місяць, він проводив час на будівництві, оглядав, вимірював, наказував виправляти помилки. Головного інженера супроводжував почет дерев'яних кур'єрів, прудконогі гінці носилися з його розпорядженнями туди й сюди, наповнюючи околиці веселим гомоном.

Одночасно з роботами на каналі біля мурів міста розбивався великий парк. Уздовж широких алей висаджувались найкращі дерева, які тільки можна було знайти в розлогих лісах країни. В її благодатному кліматі пересаджені дерева приживались будь-якої пори року. На галявинах парку зводилися красиві павільйони й альтанки, перехрестя алей прикрашалися водограями.

Будувати парк допомагали всі городяни, вони розуміли, що це буде для них чудовим місцем відпочинку.

Минали місяці й роки, величезний котлован розширювався і поглиблювався. І ось настав урочистий час, коли лишалось тільки впустити до нього воду. Підвідний канал з річки Аффіри було викопано:

лише тонка переділка перешкоджала воді ринути в приготовлене для неї ложе.

Страшилові належала честь першого удару. Він узяв кирку в свої кволі руки, цюкнув по стінці, а потім до неї підбігли могутні дуболоми й довершили решту Води Аффіри ринули до котлована.

Юрби народу, що зібралися по берегах водосховища, вибухнули захопленими криками. Страшила підхопили на руки знатні громадяни і пронесли навколо міста. Здійснюючи це коло пошани, володар час від часу наказував зупинятись, знімав капелюха з крисами, обвішаними золотими дзвіночками, і виголошував промову про оборонне значення каналу.

Промови Страшила вислуховувалися з глибокою увагою і супроводжувались бурхливими оплесками. Мешканці міста й раніше пишалися, що їхній володар єдиний у світі, набитий соломою і з мізками з висівок, перемішаних з голками та шпильками. А тепер, коли він на додачу до всього проявив неабиякі інженерні здібності, їхнє обожнювання сягнуло краю.

В парку відбулося всенародне гуляння, були з'їдені гори тортів і тістечок, випито сто сорок великих бочок лимонаду.

Чи варто говорити, що на урочистості були присутні спеціально запрошені Залізний Дроворуб, інженер Лестар, Сміливий Лев, володар Блакитної країни Прем Кокус, володар рудокопів Ружеро і ворона Кагги-Карр. Їх було вшановано відповідно до їхнього високого сану. Всіма церемоніями розпоряджався Довгобородий Солдат Дін Гіор та Вартовий Брами Фарамант, який на цей випадок заготував для всіх гостей зелені окуляри.

Детальний опис свята увійшов до літопису Смарагдового міста — так стала іменуватися столиця Зеленої країни. Хто бажає, може прочитати цей опис у міській бібліотеці, шафа 7, полиця 4, № 1542.

За кілька тижнів жвава повноводна річка Аффіра наповнила котлован по вінця. На водному плесі з'явилися ошатні човни багатих городян. Виник звичай влаштовувати перегони веслових суден та змагання вітрильників. За наказом Страшила відкрилася рятувальна станція, оскільки дітлахи купалися в каналі з ранку до вечора і могли бути нещасливі випадки.

Для сполучення з Великою землею навпроти міської брами було обладнано цілодобовий пором. Його обслуговували безсонні дуболоми. На прохання першого-ліпшого бажаючого потрапити на острів або покинути його вони перетягували пором по міцному канату, напнутому над водою.

Та якби біля переправи з'явились вороги, перевізники повинні були миттю перегнати пором до острова і зчинити тривогу.

ЧАРІВНИЙ ТЕЛЕВІЗОР

елике й святе діло — праця! У того, хто розумно й з користю трудиться, життя повне й радісне, а нероба нудиться, не знаючи, як згаяти час.

Цю незаперечну істину Страшило відчував на обі, коли великі роботи на каналі і в парку скінчились. Він знову не знав, чим заповнити свої довгі дні й не менш довгі ночі. Правда, можна було робити розумові обрахунки, одначе не можна ж лічити 24 години на добу!

І в цей важкий для Страшила час сталася несподівана подія, яка налякала багатьох городян. Високо в небі на південь від Смарагдового острова з'явилася зграя Летючих Мавп.

З цими могутніми звірами мешканці міста були давно знайомі. З ними колись воював Гудвін, Великий і Жахливий, і зазнав поразки. Їх викликала до палацу Еллі, коли володіла Золотою Шапкою, яка давала владу над Мавпами. Дівчинка хотіла, щоб Мавпи віднесли її на батьківщину, в Канзас. Проте Летючим Мавпам не можна було покидати межі Чарівної країни.

Летючі Мавпи були настроєні мирно. Вони опустились на майданчик перед палацом, і їхній ватажок, що тримав у лапах якийсь згорток, попросив прийому у володаря міста. Один з придворних побіг з доповіддю, і Страшило наказав негайно впустити відвідувачів.

Ватажок Летючих Мавп і солом'яний чоловік були давні знайомі. Адже це ватажок колись за наказом Бастінди розпатрав Страшила, розвіяв солому по вітру, а голову и костюм закинув на верхівку високої гори. Але навіщо згадувати минуле? Тепер у них не було причин ворогувати, надто що ватажок з'явився до Страшила з приємним дорученням. Давні знайомі люб'язно вклонились один одному і ватажок промовив:

— Ваша ясновельможність, Тричі Премудрий Володарю Смарагдового острова! Я маю високу честь вручити вам подарунок від нашої доброї знайомої могутньої феї Стелли, володарки Рожевої країни. Дізнавшись про ваш поганий настрій фея посилає вам оцю річ, яка потішить вас.

З цими словами володар обережно розгорнув згорток, а в ньому виявилася напрочуд гарна скринька з рожевого дерева з передньою стінкою з товстого матового скла.

— А як пані Стелла взнала про мій поганий настрій, — здивувався Страшило.

— З допомогою саме цієї скриньки, — пояснив ватажок. Він нахилився до вуха Страшила і прошепотів, щоб не чули придворні: — Треба сказати чарівні слова "Бірелья турелья буридакль фуридакль, край неба палає, роса опадає. Скринько, скринько, будь любенька, покажи-но помаленьку…" Скринька покаже що вам хочеться бачити. Та якщо ви переставите слова цього заклинання чи помилитесь хоча б в одній його літері, воно не подіє. А коли ви надивитесь, слід сказати: "Скринько, серденько, кінчай, від подяки не тікай!"

Ватажок Мавп примусив Страшила повторювати заклинання, аж поки той запам'ятав його твердо Потім Страшило прошепотів чарівні слова й попрохав:

— Скринько, скринько будь любенька, покажи мені фею Еллі!

Проте матове скло лишалося темним.

— Е, ні, — розсміявся ватажок Мавп. — Фею Еллі я й сам би із задоволенням подивився, але скринька діє тільки в межах нашої країни.

Тоді Страшило захотів побачити Залізного Дроворуба. І, о диво! Екран освітився, і на ньому стало видно Дроворуба. Добряк проходив черговий курс лікування. Він стояв піднявши над головою руки, і майстер приварював йому латку на груди. Майстер скінчив роботу і Дроворуб пройшовся по кімнаті. Фігурки були маленькі, але дуже чіткі. І більше того: зі скриньки почувся голос Дроворуба, тихий, проте досить виразний:

— Дякую вам, друже Лестар, серце б'ється в моїх грудях, як раніше, і його так само переповнюють любов і ніжність!

Страшило аж нетямився від захвату.

— Ось справді чарівний засіб розганяти нудьгу! — вигукнув він і туї-таки забажав побачити Лева.

Його бажання миттю здійснилося. Лев, як видно, після ситого сніданку, лежав у глибокому затишному барлозі серед своїх родичів.

— Диво, диво! — повторював захоплений Страшило і щедро обдарував посланців Стелли найкращими фруктами зі свого саду. Він просив ватажка Мавп висловити його найглибшу подяку пані Стеллі.

Прощаючись, ватажок Летючих Мавп потихеньку сказав Страшилу:

— Пані Стелла наказала попередити вас, щоб ви наглядали за Урфіном Джюсом.

Це було ще в той час, коли Урфін проводив у вигнанні тоскні роки, але фея Стелла володіла хистом передбачення й здогадувалася, що від Джюса можна чекати всіляких прикрих несподіванок.

Страшило занепокоївся, вислухавши попередження доброї феї. Тільки-но Мавпи покинули Смарагдовий острів, володар промовив заклинання і попросив:

— Скринько, скринько, будь любенька, покажи мені Урфіна Джюса!

Страшило тут-таки побачив далеку Західну країну, похмурий Урфінів будинок і поряд його самого, з невдоволеним виглядом похиленого над лопатою на своєму городі. На ґанку сидів ведмідь Тупотун і сварився з дерев'яним блазнем. У цій сцені не було нічого підозрілого, і Страшило перевів скриньку на інше. Попервах його цілими днями годі було одірвати від чарівного телевізора. Згадуючи Стеллин наказ, Страшило час від часу перевіряв, чим зайнятий Урфін. Причин для турбот не знаходилось ніяких. То Урфін полов грядки на городі, то їв смаженого кролика, то гуляв.

— Не розумію, яка небезпека загрожує мені під цього вовкуватого вигнанця, — бурчав Страшило.

Після перших місяців захоплення Страшило розчарувався у чарівній скриньці, він дедалі рідше й рідше вмикав телевізор. Його в цьому сильно підтримувала гава Кагги-Карр.

— Та й що це таке, далебі! — говорила вона. — Ну, подивився ти на Залізного Дроворуба чи Лева! А далі що? Чи можеш ти їх обняти? Поговорити з ними? Отож бо й воно! Давай краще збирайся, і поїдемо в гості у Фіолетовий палац!

Зо два рази на рік Страшило й Дроворуб відвідували один одного й жили один в одного подовгу. Бував у них і Сміливий Лев, хоча з віком він став не такий прудконогий, як раніше.

Збираючись гуртом, друзі вели нескінченні суперечки про те, що краще: мозок, серце чи сміливість, і згадували про ті щасливі часи, коли Чарівну країну відвідувала їхня улюблениця Еллі й вони разом з нею переживали безліч небезпечних пригод.

І в таких зустрічах Страшило геть забув про необхідність стежити за підступним Урфіном Джюсом. І даремно! По семи роках вимушеної бездіяльності Урфін узявся здійснювати нові честолюбиві плани

ЩАСТЯ — ЗА ГОРАМИ

инуло кілька місяців відтоді, коли Урфін Джюс з'явився в долині Марранів і оголосив себе вогняним богом.

Невдоволення серед простого народу зростало з кожним днем. Городяни з жалем згадували той блаженний час, коли вони не знали вогню, зате й не знемагали під тягарем робіт, які звалили на них вельможі.

Одначе ремствувати Маррани не осмілювались навіть у тісному сімейному колі. Не раз траплялося, що хула на вогняного бога, висловлена лише при дружині й дітях, ставала відома властям, і винний зазнавав жорстокого покарання. А потім, запроторений до новенької в'язниці, бідолаха думав, чухаючи побиті боки:

"Хто б міг почути мої зухвалі слова? Адже не переказав же їх Великому Урфінові щур, який копирсався в покидьках біля входу до куреня?"

А насправді це був не щур, а невловимий шпигун Еот Лінг, який никав по селищу у вбранні з кролячих шкурок.

І все-таки Урфін Джюс відчував, що вибух народного обурення наближається. Вибух страшний, невтримний, і приборкати його не зможуть три десятки поліцаїв, котрих князь Торм набрав з вірних людей.

"Пора? вирішив Урфін. Пора кинути цю захланну, згорьовану орду на квітучі області Мигунів та Жуванів! Голодні, обізлені, Маррани ураганом пройдуть по Чарівній країні і все зметуть на своєму шляху!"

Дерев'яний блазень Еот Лінг схвалив рішення свого володаря.

— Якщо ми будемо ще зволікати, може початись повстання, — сказав блазень. — Я вже бачив у багатьох хижах дрюки, заховані під соломою.

— Ми скеруємо ці дрюки на голови підданих Страшила і Залізного Дроворуба, — похмуро мовив Урфін.

Наступного дня на поклик вогняного бога все населення долини Марранів зібралося на великій галявині біля озера. Попереду стояли дужі кремезні чоловіки, далі юрмилися старі діди й баби, жінки, діти.

Урфін Джюс височів над юрбою. Він стояв на великому камені, який притяг Тупотун. В червоному плащі й такій же шапці з пір'їнами, сліпуче відсвічуючи в сонячному промінні, Урфін видавався справжнім богом вогню. Джюс підняв руку, і все замовкло.

— Улюблені мої Маррани! — почав він глухим сильним голосом. — Я знаю, що багатьом з вас живеться погано і ви звинувачуєте в цьому мене... — Чоловіки похнюпились, а Урфін вів далі: — Ваші серця відкриті переді мною, мов на долоні. Ось ти, Бейсе, і ти, Харте, і ти, Клеме, скажіть, на кого приготовлені дрюки, заховані у ваших куренях?

У Марранів, яких назвав Джюс, на лобі яскраво зачервоніли вертикальні смуги, сліди колишнього рабства. Поліцаї кинулися схопити змовників і підвести до в'язниці, проте Урфін зупинив їх величним жестом:

— Не Треба! Я прощаю їм, вони вчинили так з дурного розуму. Діти мої, Маррани! Так, вам важко, нестерпно, але хто в цьому винен? Та, звісно ж, не ваш добрий князь Торм і не його шляхетні радники! Вони хотіли б усім вам надати блага життя, однак не можуть, і винна в тому доля! Так, доля! — звучно повторив Урфін. — Погляньте довкола!

Він широким жестом показав навколо, і Маррани глянули на свою долину, немов бачили її вперше.

— У цій тісній бідній місцевості багато каміння і дуже мало родючої землі! Тут навіть не ростуть прекрасні фруктові дерева, яких вдосталь на решті території країни. Тут немає лугів, де можна розводити жирних овечок і молочних корів. Але зверніть ваші погляди на північ і на захід!.

Голови слухачів одночасно повернулись.

— Якби не заважали гори, ви побачили б там родючі рівнини з фруктовими гаями й квітучими нивами, з безліччю теплих затишних

осель. Туди, туди поведу я вас, діти мої, там ви знайдете безліч усіх життєвих благ! Ваше щастя — за горами!

Дике ревище юрби перервало оратора.

— Веди нас, батьку наш! — кричали збуджені Маррани, і найдужче кричали ті з них, хто був позначений знаком рабства. — Веди нас, великий боже!

Урфін помахом руки відновив тишу.

— У тих краях живуть кволі, зманіжені створіння, вони не призвичаєні до боротьби і бійок…

— А ми бійки не боїмося! — загорлав могутній Бойс, який ховав у курені дрюка. — Ми їм покажемо, цим хирлякам, го-го-го!

Його підтримав хор войовничих голосів. Так хитро направив Урфін гнів народу на ні в чому не винних Мигунів і Жуванів. Мітинг скінчився.

Урфін почав віддавати ділові розпорядження Він призначив командирами сотень Бойса, Клема, Харта й інших любителів почубитися, дужих, запальних хлопців.

— Відбирайте до своїх сотень тільки молодих здорових юнаків. Старого луб'я нам не треба, старі нехай сидять удома й готуються приймати воєнну здобич.

Грубий регіт був відповіддю. Ця майбутня солдатня вже обожнювала свого вождя.

Цього ранку Карфакс полетів на лови в далекі гори. Повернувшись, він застав у долині незвичне пожвавлення. Дорогами крокували загони

чоловіків під проводом командирів На уторованих майданчиках молоді Маррани фехтували на дрючках. Чулися войовничі вигуки.

— Що тут таке відбувається? — спитав Урфіна здивований орел.

— Маррани збираються війною на Мигунів та Жуванів, і я, щиро кажучи не можу їх від цього втримати, зухвало відповів Урфін. — Бідолахам гак погано живеться в їхній бідній долині.

— Ниций ти. чоловік! — загримів Карфакс. — Ти певне сам підбурив їх на це й тепер хочеш скористатися плодами загарбницької війни!

Велетенський орел грізно насувався на людину, розкривши міцного дзьоба. Урфін оголив груди.

— Що ж, бий! — спокійно мовив він. — Бий, тільки зразу на смерть!

Карфакс відступив.

— Нікчемо! — глухо мовив орел. — Ти знаєш, що я не можу завдати анінайменшої шкоди моєму рятівникові. І ти завжди це знав, підступний чоловіче! Ти кував лихо за моєю спиною і навіть більше того, з моєю допомогою… Горе мені, нещасному, я став знаряддям у руках негідника. Я смертю спокутую свій гріх, але начувайся Урфіне! Добром ти не скінчиш, я кажу це в час передбачення, які трапляються у нас, гігантських орлів.

І, висловивши це зловісне пророцтво Карфакс знявся в повітря і помчав до Орлиної долини назустріч своїй долі. Він знав, що його чекає загибель від Аррахеса, його заклятого ворога, але не хотів лишатися з Урфіном і своєю присутністю схвалювати й підтримувати його плани.

У ПОХОДІ

рфінова армія складалася з двадцяти сотень Джюс вважав що двох тисяч вояків вистачить для підкорення Фіолетової та Блакитної країн і Смарагдового острова. В похід рушили опівдні. До гір армію супроводжувало все населення долини. Кожен солдат ніс пращу з запасом каміння міцного дрюка й торбу з харчами на перший час.

Коли Маррани спустилися з гори, полководцеві з великими труднощами вдалося добитися щоб армія рухалася сотня за сотнею з дотриманням встановленого інтервалу. Лави раз у раз порушувались, тому що то один, то інший воїн відбігав убік подивитись на метелика, пташку чи квітку, яких не було в долині.

Урфін їхав на ведмедеві і з сумом згадував своїх слухняних, дисциплінованих дуболомів. З Марранами, однак, це були ще квіточки, а ягідки чекали попереду.

Тільки-но вечірні сутінки спустилися на землю, лави Стрибунів змішалися, солдатів почало хилити на сон. Урфін ледве встиг нашвидку розставити вартових, як уся армія непробудно спала, Зачекавши півгодини, Урфін пішов перевіряти пости. Всі вартові спали, незважаючи на суворий наказ охороняти табір. Дехто згорнувся на землі калачиком, були такі, що хропли сидячи; а кілька чоловік примудрилися заснути стоячи, обхопивши руками дерева. Розсерджений Урфін наказав ведмедеві перевернути їх догори ногами, прихиливши до стовбурів. Вони спокійнісінько спали собі далі!

Усіх цих беззахисних вояків можна було перерізати, як курчат, якби вночі напав ворог. Але ніяких ворогів поблизу не було і Урфін, махнувши рукою на воїнські статути, сам подався спати до намету, купленого у Балакунів. Його спокій охороняв безсонний Тупотун.

Холодний перед світанковий вітер розбудив Марранів. Щулячись і потягуючись, вони побігли умиватись до найближчого струмка. Сяк-так поснідавши, вояцтво знову рушило в похід.

За кілька годин їх зупинила Велика річка. Колись на цій річці Еллі і її друзів захопила повінь. Страшила понесла річка, а Лев і дівчинка мало не загинули у хвилях. Маррани розглядали річку з подивом і страхом. У своїй долині вони ніколи не бачили стільки плинної води: струмочки починались на схилах гір і швидко докочувались до центрального озера.

Річка надовго затримала армію, оскільки Мар рани не вміли плавати. Довелося збивати плоти і самому полководцеві попрацювати перевізником. Нарешті ця серйозна перешкода лишилася позаду і безладні колони попрямували далі. Солдати були голодні, тому що з'їли провізію вже другого дня походу.

Та ось дорога привела їх до фруктового гаю і що тут почалося!

Солдати з реготом і криками помчали до дерев, позбивали з них плоди — і зрілі, і незрілі, — і почалась несамовита учта. Маррани з очманілими від насолоди обличчями пожирали незвичні ласощі, і даремно Урфін метався серед них, закликаючи до помірності: ніхто його не слухав.

Урок був жорстокий. Під вечір у всієї армії розболілися животи. Ні верховний жрець Крол, який супроводжував військо, ні командири рот, не уникнули спільної долі.

На цьому місці простояли три дні. І добре ще, що обійшлося без жертв: шлунки у Марранів були міцні.

Коли солдати почали одужувати, Урфін Джюс привчав їх до найсуворішої дисципліни, вбиваючи в їхні голови думку про те, що треба слухатись його наказів.

Проте важко було в короткий час перевиховати цих людей, простодушних, кмітливих та водночас і забудькуватих.

На десятий день походу осторонь дороги показалося село Мигунів. Урфінові насилу вдалося переконати своїх воїнів, що безглуздо нападати на маленьке село цілою армією. Захопити село послали сотню Бойса.

Певна річ, ніякої битви не вийшло. Тільки-но Мигуни побачили, що на їхнє село мчить з дрюками стовписько розлючених великоголових людей, які репетують на все горло, вони миттю здалися, і їх вигнали з осель.

Почався грабунок. У селі було двадцять три хати, і в усіх двадцяти трьох закипіли бійки.

— Це моє! — кричали знавіснілі Маррани, гамселячи один одного здоровенними кулаками і вириваючи один в одного який-небудь предмет хатнього вжитку стілець, рушник чи подушку.

Час від часу в розчинене вікно або двері вилітав один з грабіжників, а решта чубилися далі на подив з'юрмлених віддалік Мигунів. Нарешті, в кімнаті лишався один, найзапекліший. Він переможно оглядав завойоване приміщення і проголошував:

— Це буде мій дім! Сьогодні ж подамся по сім'ю, приведу її сюди, і ми будемо тут жити.

Коли Бойсова сотня вернулася до основного війська, вона недолічилась командира і двадцяти двох бійців.

— А де решта? — спитав здивований Урфін. — Забиті в бою?

— Ні, вблодарю, — відповів один із солдатів. — Вони лишилися в селі.

— Що значить лишились? — невдоволено насупив чорні брови Урфін.

— Адже ти казав, що ми житимемо в теплих затишних хатах, коли їх завоюємо, — пояснив солдат. — Вони завоювали і стануть там жити.

"Оце тобі маєш! — мало не бовкнув уголос Урфін. — Так уся моя армія розповзеться по завойованих селах, і до Фіолетового палацу ми прийдемо вдвох з Тупотуном. Ні, так не годиться".

Урфінові довелося подалися в село й витягати Бойса та його вояків із захоплених ними осель. Полководець цілісіньку годину доводив простакам, що попереду на них чекають незліченні скарби, він змальовував розкіш Смарагдового міста. Але все це було недоступне для бідних недоумків, а хати Мигунів — ось вони стояли перед ними, такі гарні, затишні.

Врешті Урфінові вдалося забрати солдатів, а Мигуни заходились наводити лад у розорених оселях.

А який вигляд мала Бойсова сотня після першої бойової "операції"! Один ішов, надівши на голову каструлю; у другого були повні руки ножів та виделок; третій прикрутив до спини величезні дерев'яні ночви. А двоє здоровань тягли ліжко з периною, подушкою і ковдрою.

Похмурий Урфін сміявся до сліз при вигляді цієї картини. А втім, недовго тішились трофеями їхні власники. Першим було кинуте ліжко, за ним полетіли ночви, а невдовзі за цим і все інше. Так швидко діти розлучаються з набридлими їм іграшками.

ЗАЛІЗНОГО ДРОВОРУБА БЕРУТЬ У ПОЛОН

рфінова армія хутко просувалася вперед. Мирні ремісники й хлібороби, Мигуни не могли вчинити ніякого опору орді дужих прудконогих вояків, котрі налетіли так зненацька.

Джюсові уроки не минули марно. Тепер Маррани не лишалися жити в захоплених будинках, не чіпали посуд і меблі, а забирали тільки одяг і ковдри. І вони вигрібали всі харчові припаси: молоко, масло, сир, борошно, забирали курей і гусей, різали корів та овечок, і після їхнього нашестя в селищах було як виметено.

Ніхто з Мигунів не міг попередити Залізного Дроворуба про наближення загрози: Урфін діяв за всіма правилами військового мистецтва. Попереду його армії йшла вервечка дозорців, які перехоплювали всіх, хто пробирався на північний схід. І тому володар Фіолетової країни анітрохи не остерігався.

До замку Залізного Дроворуба лишалося всього кішка миль. Урфін наказав головним силам лишатися на місці, а сам рушив у пере з двома десятками розвідників. З ними були Тупотуп і блазень Еот Лінг.

Розвідники скрадались обережно майже поповзом і весь час прислухалися. Скоро вони почули якийсь шум. Урфін ліг на землю, показуючи приклад солдатам і Тупотунові. Вперед рушив Еот Лінг, якого важко було розрізнити на сірій землі в одягу з кролячих шкурок.

За кілька хвилин клоун повернувся і потихеньку доповів.

— Там Залізний Дроворуб. Він корчує пеньки.

Розкорчовування пеньків було улюбленим заняттям Дроворуба. Воно нагадувало йому минуле, коли він був іще таким як усі люди, і працював у лісі, щоб зібрати грошенят, завести господарство і одружитись на гарненькій дівчині, яку він любив. Але в дівчини була лиха тітка, вона підмовила чаклунку Гінгему і та зачарувала сокиру Дроворуба. Сокира відрубала йому спершу ноги, потім руки, а під кінець і голову. Майстерний коваль викував йому все із заліза, лише не зумів зробити серця. Проте серце Дроворуб одержав від чарівника Гудвіна і був ним вельми вдоволений.

Розкорчовування пеньків приносило велику користь: розчищені поля Дроворуб віддав Мигунам. І ті сіяли на них пшеницю. Недаремно Ми гуни пишалися Дроворубом і любили його, як рідного батька: адже це був єдиний у світі правитель, який працював на своїх підданих! Урфін усе розпитував блазня:

— Він сам?

— Сам.

— А де його жахлива сокира?

— Лежить за двадцять кроків від нього. Ну, тоді Дроворуб наш, — прошепотів Урфін.

Було розроблено план атаки. Джюс наказав Марранам оточити Дроворуба і гуртом кинутись на нього з усіх боків. А Тупотун мав підбігти до сокири й навалитися на неї своєю огрядною тушею. Бо ж коли Дроворуб устигне заволодіти сокирою, наслідок бою буде ясний: залізний силач відіб'ється від будь-якого числа нападників.

Нічого не підозрюючи, Залізний Дроворуб натискав на товстий важіль, підкладений під корінь, і думки його були найприємніші. Він недавно одержав повідомлення, що невдовзі до нього в гості з'являться Страшило і Кагги Карр, виходить, знову почнуться спогади про минуле.

І враз мирна картина блискавично змінилася. З-за сусідніх пеньків і пагорбів підвелися люті напівголі постаті і з ревом кинулись на Дроворуба А той настільки розгубився від несподіванки, що не подумав схопити кілок, який міг стати зброєю в його руках.

"До сокири! Швидше до сокири!" — подумав він.

Скинувши з себе нападників, Дроворуб метнув ся туди, де лежала сокира. Проте сокира вже зникла під масивною тушею ведмедя, а її нелегко було зсунути з місця.

Маррани повисли в Дроворуба на спині, міцно вчепилися за руки, за ноги. У розвідники Урфін вибрав найдужчих і найспритніших із свого воїнства. Боротьба тривала недовго. Скоро Залізний Дроворуб лежав на землі, обплутаний мотузками. Сльози безсилої люті готові були покотитись по щоках, та, на щастя, Дроворуб згадав: "Я заіржавію! І ніхто не змастить мене мастилом..."

Зусиллям волі Дроворуб стримався і підвів очі: перед ним з кривою усмішкою стояв Урфін Джюс.

— Ви!.. Це ви!.. — не йняв віри своїм очам повержений богатир. — Але ж Страшило казав мені, що ви спокійно живете в своєму домі, в Блакитній країні.

— А як він про це дізнався? — підозріливо спитав Урфін.

Дроворуб мало не обмовився про чарівну скриньку, але схаменувся: не можна було виказувати ворогові цю важливу таємницю. Зрештою, Урфін вивів його із скрутного становища, сказавши:

— А, розумію! Йому, звичайно, доносили Жувани. Так, я жив там довгі роки, проте, як бачите, я тут, і тепер у моєму розпорядженні не дві сотні неповоротких дерев'яних солдатів, а тисячі дужих, спритних Стрибунів!

— Як вам пощастило захопити над ними владу? — спитав вражений Дроворуб. — Адже вони ніколи нікого до себе не пускали!

— Для мене вони зробили виняток, — глузливо похвалився Урфін. — Адже вони розуміють, хто я такий. Та ближче до справи. Я знову

пропоную вам: хочете стати моїм намісником у Фіолетовій країні і правити Мигунами від мого імені?

Джюс міг призначити іншого намісника, але його тішила думка, що така славнозвісна особа, як Залізний Дроворуб, служитиме йому, виконуватиме його накази. А Дроворуб міг би дати позірну згоду й потім обдурити Урфіна, але він був чесним і тому гордо відповів.

— Ні, ніколи!

— Глядіть, розкаєтесь! — злісно пригрозив Джюс. — Цього разу ув'язню не у вежу, а в глибоке похмуре підземелля, де сирість швидко знищить вас!

Дроворуб здригнувся від думки про таку жахливу долю, одначе твердо повторив.

— Ні, тисячу разів ні!

Він думав: "Ех, якби Страшило здогадався глянути на чарівну скриньку! Мені це не допоможе, зате він сам уникне біди!"

На щастя мимо пролітала синичка. Бачачи, що з володарем країни щось негаразд, вона спустилась і почала робити кола над зв'язаним Дроворубом. А той закричав:

— Передай в Смарагдове місто Страшилі, нехай він подивиться на скриньку!

"На яку скриньку? — подумав Урфін. — Він марить з переляку!"

А синичка все кружляла над Дроворубом, і той знову й знову кричав їй, що Страшило неодмінно мусить подивитись на скриньку, від цього

залежить його доля. Роздратований Урфін пожбурив у пташку камінцем, але та, вивернувшись, про пищала:

— Зрозуміла! Страшило мусить подивитись на скриньку! І це дуже важливо!

Заспокоєний, Дроворуб ліг зручніше й за тих.

Невдовзі до цього місця підійшла Джюсова армія, і Дроворуб зрозумів, яку грізну силу вона собою являє. Так, це не дурні дуболоми, яких легко вдалося налякати одним єдиним пострілом з дерев'яної гармати.

Залізний Дроворуб був дуже важкий, і, щоб нести його, Урфін зробив міцні ноші Поверженого правителя понесли четверо Стрибунів і військо переможно рушило до Фіолетового палацу.

Годі було чекати, щоб Мигуни, позбавлені ватажка, змогли захистити палац. Урфін захопив його без найменшого опору. Свою буйну армію Урфін до палацу не впустив, щоб вона не зіпсувала внутрішню обставу. Командирів він розмістив у надвірних будівлях, а первосвященикові Крагу дісталася залізна клітка, в якій чаклунка Бастінда колись тримала полоненого Лева. Краг визнав приміщення дуже затишним, хоча й трохи тіснуватим.

Рядові розташувались на відкритому повітрі, на ніч вони вкривалися ковдрами, награбованими у Мигунів.

Залізного Дроворуба відвели до глибокого льоху. Полонений богатир лежав у вологому кутку і скрушно думав:

"Що ж воно буде далі? Чи вдасться Страшилові захистити Смарагдове місто, чи він, як і я, стане бранцем жорстокого загарбника?.."

ПОСЛУГИ ЧАРІВНОЇ СКРИНЬКИ

трашило збирався вирушити в країну Мигунів. Звичайно він подорожував у паланкіні, який несли дуболоми, тепер наймиліші і найсумлінніші робітники в Смарагдовій країні. Перед правителем стояв Довгобородий Солдат, якому Страшило віддавав останні розпорядження на час своєї відсутності.

І тут через відчинене вікно Тронної зали вдерлася скуйовджена гава Кагги-Карр. Вона мала право в будь який час з'являтись до правителя без доповіді, адже Кагги-Карр була найдавнішим другом Страшила. І саме їй завдячував Страшило своїм теперішнім високим становищем. Це Кагги-Карр порадила йому добувати мізки, коли він іще висів на кілку в пшеничному полі.

— Тр-р-ривога! — кричала Кагги-Карр. — По пташиній естафеті одержано дуже важливе повідомлення!

— Яке повідомлення? Від кого? — спитав Страшило.

— Повідомлення від нашого друга Залізного Дроворуба, — відповіла гава. — Він велить тобі негайно подивитись у чарівну скриньку і запевняє, що це дуже важливо!

— Де чарівна скринька? — занепокоївся Страшило.

Виявилось, що чарівної скриньки немає там, де вона завжди стояла. Прибиральниці набридло змітали з неї пилюку, і вона віднесла її до комори. І ось скринька стоїть перед Страшилом. Хвилюючись, він вимовляє магічні слова:

— Бірелья турелья, буридакль фуридакль край неба палає, роса опадає. Скринько, скринько, будь любенька, покажи мені Залізного Дроворуба!

Матова поверхня скла освітилася зсередини, Страшило з Діном Гіором схопилися за голови, а гава каркнула від жаху. Телевізор показав їм внутрішність зали Фіолетового палацу, а там на троні сидів Урфін Джюс і перед ним стояв зв'язаний Залізний Дроворуб!

— Біда… — простогнав Страшило. — Дроворуб у полоні… Так ось чому Стелла наказувала мені пильнувати цього підлого Урфіна Джюса! Але цитьте… послухаємо їхню розмову.

З телевізора виразно долинули Урфінові слова:

— Отже, ви вп'яте відмовляєтесь служити мені у Фіолетовій країні?

— Вп'яте я кажу вам ні, мерзенний загарбнику, і скажу те саме вдесяте і всоте!

Страшило виповнився гордістю за відважного друга, а гава прокричала:

— Ур-р-фін — стер-р-во!

На жаль, її лайку Урфін Джюс не розчув. Він наказав сторожі:

— Заберіть арештованого й посадіть до найглибшого й наймокрішого льоху.

Страшило затріпотів від люті й палкого бажання опинитися поруч з другом. Якщо він і не зможе допомогти йому, то хоч поділить його долю. А Кагги-Карр у гніві цюкнула дзьобом по екрану, цілячись у ненависне Урфінове лице. І ще добре, що скло витримало: видно, воно було розраховане на такі випадки.

— Ну, ти, все-таки легше! — застеріг Страшило гаву.

Вони скрушно дивились, як Маррани вели Дроворуба напівтемними коридорами аж поки володар Фіолетової країни опинився в похмурому підземеллі. Екран згас, тому що не міг спіймати жодного променя світла.

— Що ж тепер робити? — стурбовано спитала Кагги-Карр.

— Я думатиму, — відповів правитель Смарагдового острова й занурився в роздуми.

Як завше в таких випадках, його голова почала пухнути й роздиматися, з неї полізли голки й шпильки. Гава дивилась на друга із співчуттям.

— Боляче? — потихеньку спитала вона.

— Відчепись, будь ласка, — буркнув Страшило, — не заважай зосередитись.

Думав він цілу годину й нарешті переможно подивився на Кагги-Карр.

— Придумав, сказав він. — Тобі треба летіти до Урфінового війська.

— Навіщо? — здивувалася ворона. — Хіба я зможу затримати цілу армію, якщо вона рушить на нас?

— А я й не думаю, що ти це зробиш, — заперечив Страшило. — Ти будеш моїм ін-фор-ма-то-ром у ворожому лігві, — поважно промовив він.

— А що це означає? — поцікавилась Каїти-Карр.

— Бачиш, від скриньки мало користі, поки Дроворуб сидить у темному підземеллі. А ти прилетиш у Фіолетову країну, будеш усе

видивлятись, підслуховувати і опинишся в курсі всього, що там коїться. Щодня рівно опівдні за сонячним годинником я проситиму скриньку, щоб вона показувала тебе, а ти передаси все, про що дізналась.

Гава була в захваті:

— О, то я буду розвідницею в Урфіновому таборі?

— Авжеж, — потвердив Страшило.

— Отак би й сказав. А то: ін-фор-ма-тор, в курсі… І де ти береш такі химерні слова?

— Тут, голубонько, тут, — поплескав себе Страшило по набитій висівками голові, в яку повільно вповзали голки й шпильки.

— Так, недаремно тобі дали титул Тричі Премудрого, — шанобливо сказала гава.

— А як би ти думала? — відізвався правитель.

До Фіолетової країни летіти було цілу добу, тож, щоб не гаяти час, гава зразу вирушила в путь.

— Якщо я взнаю особливо важливі новини, я перекажу їх пташиною естафетою, — сказала Кагги-Карр. — А ти тримай вікна Тронної зали відчиненими вдень і вночі.

Придворному годинникареві було наказано щоденно за кілька хвилин до настання полудня попереджати правителя. Після цього Страшило сідав до телевізора. Як і слід було чекати, першого дня ворона ще не досягла мети. Вона була на підступах до Фіолетової країни.

Наступного дня сеанс зв'язку пройшов вдало Видно, Кагги-Карр взнала точний час, тому що опівдні Страшило побачив її на даху палацу. Ворона дивилась у бік Смарагдового міста і говорила повільно й виразно:

— Друже мій, становище гірше, ніж ми думали. Урфінові Джюсу якимсь чином пощастило зробитися повелителем Стрибунів, і він зібрав з них велике військо. Я не могла полічити, скільки в нього вояків, бо вони ні хвилини не сидять на місці, весь час бігають і скачуть. Але їх Значно більше тисячі. Вся Фіолетова країна захоплена ними. Вони пограбували Мигунів, забрали у них усі харчі. Жителі голодують, викопують із землі коріння, їдять зерна, що їх збирають на полях. Найближчими днями Урфін збирається в похід на Смарагдовий острів, а поки що проводить навчання з вояками, котрі, треба сказати, досить нездарні. Я намагалася побачити Залізного Дроворуба, але не змогла пробратись до його темниці. Боюся, що бідолаха заіржавіє. У мене все! Завтра сеанс у звичний час.

Гава вклонилась невидимому слухачеві і полетіла до найближчого фруктового гаю обідати. Страшило подивувався, як коротко й точно Кагги-Карр виклала все, що коїться у ворожому таборі. Йому хотілося похвалити гаву, та — на жаль! — телевізор не давав такої змоги.

ШТУРМ СМАРАГДОВОГО ОСТРОВА

о сеансів зв'язку вдавалися щодня опівдні. Нового нічого не було. Дроворуб усе ще сидить у підвалі, повідомляла розвідниця, але вона, Кагги-Карр, бачить його щоденно. Полоненого кожного дня приводять до Урфіна, і той намагається умовити його скоритися переможцеві. Та Дроворуб непохитний. Його дух ще більше зміцнів відтоді, як він побачив Кагти-Карр у вікні палацу і зрозумів, що Страшило попереджений про небезпеку. Залізному Дроворубові стало легше терпіти виснажливе ув'язнення.

Стройові навчання Марранів тривали, новобранці опановували премудрості руху колоною, атаку врозсип, тощо. Урфін не шкодував зусиль, він проводив із вояками час від рання до смерку.

З усього персоналу, що обслуговував Фіолетовий палац, Урфін залишив тільки куховарку Фрегозу: вона неперевершено готувала. Фрегоза служила в палаці багато років. Вона пам'ятала Бастінду котра полюбляла добре попоїсти. Правда, Бастінда терпіти не могла нічого рідкого, на зразок киселю чи компоту. Рідини вона боялась недаремно: Еллі розтопила чаклунку, виливши на неї відро води.

Серед своїх господарів Фрегоза найбільше любила Дроворуба: він був таким невибагливим! Та на зміну лагідному Дроворубові прийшов жорстокий Урфін Джюс. Не раз збиралася Фрегоза підсипати в юшку отруйного зілля і покласти край честолюбним Урфіновим намірам. Проте вона впевнилася, що таким чином загарбника не позбудешся. Він садовив до столу первосвященика Крага і змушував його першим куштувати всі подані страви.

Незабаром хвилювання Фрегози скінчились: Урфінове військо вирушало в похід на Смарагдовий острів. У завойованій Фіолетовій країні Урфін залишив намісником Бойса, з усіх сотників той виявився найкмітливішим Весь гарнізон Бойса складався з півсотні Марранів. Джюс вважав, що такої кількості цілком достатньо, аби тримати в покорі полохливих Мигунів.

Похід дався взнаки гаві Кагги-Карр. Зв'язок належало тримати будь-що, а як дізнаєшся про точний час без сонячного годинника? Коли наближався полудень, розвідниця час від часу поглядала на сонце, на тіні від дерев. Її повідомлення були дуже стислими, і гава повторювала їх де кілька разів, сподіваючись, що хоч одне з них дійде до Страшила. Так воно й виходило, бо правитель Смарагдового острова майже не відходив від телевізора. Із щоденних донесень свого інформатора Страшило знав, що вночі, коли Маррани спали мертвим сном, Кагги Карр вела довгі розмови з Дроворубом і підтримувала в ньому бадьорість.

Більше того: гава пропонувала Дроворубові визволити його, перебивши мотузки міцним дзьобом. Дроворуб відмовився: за нічні години він не встиг би відійти так далеко, щоб його не наздогнали прудконогі Маррани. Зате Кагги-Карр виносила з армійських складів мастило і змащувала заіржавілі суглоби Дроворуба.

Страшило не обмежувався телевізійним зв'язком з однією тільки ґавою. В поле його зору потрапляли то похмурий Урфін на чолі війська, то одна із сотень, що ліниво крокувала кам'янистим плоскогір'ям, то ноші, на яких Маррани несли зв'язаного Дроворуба.

Смарагдовий острів посилено готувався до оборони. Підготовкою займалися Страшило, Дін Гіор та Фарамант.

Довгобородий Солдат, знову возведений Страшилом у чин фельдмаршала, забув про свою бороду, а Фарамант заховав подалі торбинку з зеленими окулярами. Втрьох із Страшилом вони склали Головний штаб. Штабісти розуміли, що канал на якийсь час затримає наступаючу армію, і всі городяни вихваляли передбачливість Страшила, який перетворив Смарагдове місто на острів.

— Наш правитель, — з гордістю говорили люди, — бачить майбутнє на багато років уперед?

І водночас було ясно, що в той чи інший спосіб вороги перейдуть через канал. Отже, головною лінією оборони мусить стати міський мур.

Під керівництвом фельдмаршала мешканці тягали на мур купи каміння, нагромаджували оберемки соломи, готували мідні чани з водою, щоб кип'ятити її перед штурмом і лити окріп на голови напасників. Зброярі спали дві три години на добу. Вони готували тугі луки, стругали стріли, а ковалі кували для них залізні наконечники. На дорогах, що вели до міста, рипіли вози, запряжені маленькими кониками, й тачки. Продукти заготовляли на час довгої облоги.

Мешканці Смарагдового міста добре пам'ятали, що означає владарювання Урфіна Джюса, й не хотіли пережити його вдруге.

Коли Урфінове військо перебувало на відстані триденного переходу від столиці Смарагдової країни, до Страшила пташиною поштою надійшло важливе повідомлення. Його принесла блакитна сойка.

— За дорученням гави Кагги-Карр повідомляю вас, Тричі Премудрий Правителю, про таке! — прокричала задихана сойка. — Військо Урфіна Джюса збирає на фермах дошки й колоди. Нести їх дуже важко, і Урфінові вояки знесилені, але все ж тягнуть ці громіздкі речі. Мети цих дій пані Кагти-Карр не розуміє, а тому доповідає вам.

Страшило відразу скликав військову раду.

Фельдмаршал Дін Гіор припускав, що колодами скористаються як таранами, щоб розбити міську браму. Але для чого Урфінові знадобилися дошки, він не міг пояснити. Начальник постачання Фарамант вважав, що дошки й колоди тягнуть для вогнищ — грітися ночами й готувати їжу. Мостиві громадяни мовчали.

Тоді забрав слово Страшило.

— Ех ви, стра-те-ги, — зневажливо промовив він. — Хіба ви не розумієте, що Урфінові відомо про наш канал. Але ж по воді люди пішки не ходять, через воду треба будувати міст. Ось для цього вороги й несуть з собою матеріал.

Присоромлені члени ради мовчали.

На третій день після засідання ради Урфінові полчища заполонили рівнину поблизу Смарагдового острова. Під час походу Маррани грабували населення і тепер красувалися у фіолетових костюмах

Мигунів і в зелених жупанах фермерів Смарагдової країни. Їхньою зброєю були пращі й дубці. Вигляд військо мало досить грізний.

Широке водяне плесо блиснуло перед очима Урфіна Джюса Він знав, що довкола Смарагдового міста викопано канал; чутки про це швидко розійшлися, про канал було відомо навіть Мигунам. Але завойовник не уявляв собі розмірів каналу, не гадав, що той виявиться такою серйозною перепоною. І він подумки похвалив себе за те, що запасся будівельним матеріалом.

Коли перші вороги з явилися на далеких підступах до каналу, перевізники перегнали пором на міський бік. А потім за наказом Фараманта його обіклали соломою, і цю солому Вартовий Брами підпалив. Пором згорів за кілька хвилин, від нього лишилися обвуглені човни, та й ті пішли на дно. Разом з поромом були знищені всі прогулянкові яхти й шлюпки.

Урфін спокійно поставився до загибелі порома: він передбачав, що захисники міста так і вчинять. Побудова мосту була справою неминучою. Це була важка робота, але Джюс не звик відступати перед труднощами. Маррани перетворились на носіїв, теслярів, саперів.

Вдень робота кипіла, вночі військо спало мертвим сном. Якби про цю слабкість знав Головний штаб обложених! Але Кагги-Карр чомусь нічого не повідомила про це. Напевне, вона вважала, що такий сон Марранів звичайна річ. А з іншого боку, городянам з роб віт и вилазку теж перешкодив би канал.

Захисники міста із сумом спостерігали, як вузенька стрічка моста подовжується з кожним днем, проте нічим не могли перешкодити Марранам. Між міським муром і каналом розкинулась широка паркова смуга. Через неї стріли обложених не могли долетіти до ворогів…

Минув місяць. Міцний міст простягся від одного берега каналу до другого. Перша сотня Марранів рушила по ньому вервечкою, за нею йшла решта. Озброєні пращами вояки несли довгі дошки й колоди. Ховаючись за стовбурами дерев парку, вони підкрадалися до міського муру. Це було небезпечно. Смарагдове місто стійко захищалося. Згори засвистіли стріли, поранені Маррани стогнучи поповзли назад. В Урфіновому війську сурмачі заграли відступ. Вояки поховалися в місцях, недосяжних для стріл.

Джюс послав до лісу кількасот Марранів рубати гнучке гілля. З цих гілок вояки почали плести щити. До вечора робота не скінчилась, і сон, як завжди, зморив Урфінових воїнів. Полководця охопила глибока тривога: доля облоги ви і ла на волосині. Прикликавши на допомогу Тупотуна, Урфін взявся до роботи…

Цієї ночі Дій Гіор та Фарам ант теж не спали: вони мали свій зухвалий план. Коли глибока пітьма впала на землю, вони тихо вислизнули за міську браму. З оберемками соломи і палаючими смолоскипами два герої бігли до мосту, щоб спалити його. Але, добігши, розчаровано зупинились: полум'я смолоскипів відбилося в темній воді. Урфін і ведмідь зняли крайню ланку моста!

Так, супротивники були достойні один одного.

На ранок усе почалося знову. Але тепер напасники були неприступні. Ховаючись за міцними щитами, вони впритул підійшли до муру.

Вороги вели жваву перестрілку. З пращ на мури летіли хмари камінців, і городянам доводилось ховатися за цегляними зубцями. У свою чергу захисники міста стріляли з луків, жбурляли вниз уламки граніту, палаючі оберемки соломи.

Ховаючись під щитами, Маррани вели таємничу роботу. Вони підкочували до мурів колоди і клали впоперек довгі гнучкі дошки. Страшило та його штаб спостерігали це дивне заняття й нічого не могли второпати.

Коли вздовж муру було розставлено близько сотні дощок, на їхні краї за сигналом сурми стали воїни з дубцями. Вільні кінці піднялися в повітря… Фельдмаршал Дін Гіор зблід і пробурмотів:

— Ми загинули… Це метальні пристрої! Про такі речі я читав у стародавніх літописах. Але звідки дізнався про це Урфін?

У Марранів діло йшло чітко й швидко. На кожний вільний кінець дошки разом стрибнули по двоє-трос вояків, протилежні кінці злетіли догори і високо підкинули людей.

Кілька десятків Марранів досягли мети. Вони вхопилися за край муру чіпкими руками і кинулися на захисників міста.

Серед городян почалася паніка. Залишаючи мур, вони бігли до своїх будинків, марно сподіваючись відсидітися там. Фарамант і Дін Гіор відчайдушно боролися, і навіть Страшило намагався підняти великий камінь своїми солом'яними руками.

Проте сили виявились надто нерівними. Головнокомандувач і його штаб були зв'язані. Страшило знову став полоненим Урфіна Джюса.

Новий володар одразу запропонував йому скоритись і стати намісником завойовника у Смарагдовій країні. Як і Дроворуб, Страшило відмовився навідріз.

— Відвести цього впертюха і його залізного приятеля до вежі, де вони колись уже сиділи, — дав розпорядження Урфіи. — Але розмістити

їх не нагорі, а у вологому підземеллі під вежею. Побачимо, чи довго вони там витримають.

Незважаючи на нещастя, яке з ним трапилося, Страшило був радий бачити друга.

Дроворуб на привітання мовчки хитнув головою, він не мав сили говорити.

Страшило рушив за Залізним Дроворубом, який важко ступав, і з гіркотою думав про чарівну скриньку, якою заволодіє Джюс. Біда буде, якщо він розгадає її секрет, тоді Урфінова могутнієте зросте ще більше. Та потім Страшило пригадав, що, крім нього, ніхто не знає магічних слів, а без них скринька — просто гарна іграшка. А слів цих Урфін не витягне з нього ніякими засобами.

Полонених привели до того самого підвалу, де Страшило висів колись на гаку за бунт проти Урфіна.

Знайомий гак усе ще стирчав із муру, тільки заіржавів за роки, що спливли.

— Я вже був тут і вирвався, вирвуся й тепер, — бадьоро заявив Страшило.

Залізний Дроворуб похитав головою.

Завоювавши Смарагдову країну, Урфін Джюс вирішив знову взяти до себе на службу дуболомів. Ці дерев'яні люди, невразливі, невтомні, могли неабияк прислужитися йому. Але всю справу зіпсувала Кагти-Карр. Одразу після падіння міста вона скликала дуболомів на лісову галявину і влаштувала мітинг. Вмостившись замість трибуни на голові високого дуболома, Кагги-Карр відкрила збори.

— Слухайте мене, дерев'яні люди! — голосно розпочала вона свою промову. — Хай вам буде відомо, що кермо влади у Смарагдовій країні замість нашого славного правителя Страшила Мудрого прийняла я, Кагги-Карр! Чи присягаєтесь ви коритися мені, вашій законній правительці?

— Присягаємось! — відповіли незграбно дуболоми.

— Тоді дослухайтеся до моїх слів! Коли вам замість розлючених пик вирізали веселі, усміхнені мармизи, ваша вдача змінилась. Відтоді ви не могли шкодити людям і всі почали вас поважати, як добрих працелюбних робітників. Але жорстокий Урфін має намір знову взятися до різця і перетворити вас на катюг та лиходіїв. Чи хочете ви цього?

— Ні, ні, не хочемо! Доброта краще!

— Ну, тоді вам лишається одне: тікати до Тигрового лісу і там сховатися у глибоких ярах, чекаючи того часу, коли скінчиться Урфінова влада. І я, правителька країни, обіцяю вам, що чекати доведеться недовго.

І дуболоми дружно почимчикували до Тигрового лісу. Таким чином зруйнувалась надія Урфіна Джюса. І лише серед колишніх поліцейських знайшлося кілька таких, котрим було байдуже, кому підкорятись, і вони пішли на службу до Урфіна.

ГОРІХИ З ДЕРЕВА НУХ-НУХ

ахопивши місто, Стрибуни заполонили будинки й крамниці, заповнили палац. Усе в Смарагдовому місті дивувало й захоплювало їх. Вояки з реготом здирали з городян зелені окуляри і надягали на себе. І аж нетямились від подиву, коли все довкола здавалося їм зеленим.

Смарагди поміж камінням бруківки, на дахах та стінах будинків не видавались Марранам дивом, зони траплялись у них в горах. Але високі будинки, які майже сходились докупи вгорі, розкіш кімнат, застелених килимами, гарно умебльованих, вразили мешканців солом'яних куренів.

От коли справдилися щедрі обіцянки вогняного бога! Вдираючись до житла багатого ремісника чи купця, Урфінові вояки виштовхували господарів з оглушливим криком:

— Це — моє!

Вигнанці із сльозами залишали острів. Тепер вони навіть шкодували за тими часами, коли Урфін Джюс заявився до них з дуболомами. Ті хоч не ганялися за чужим добром, їм непотрібні були ні притулок, ні їжа, ні одяг. І якщо Джюс обклав тоді городян величезною даниною, то хоч з осель не виганяв.

Наводити лад у місті Урфін почав з того, що прогнав вояків з палацу.

— Палац — оселя бога! — було оголошено їм. — Тут можуть перебувати тільки охоронці Великого Урфіна, яких він обере з числа найдостойніших воїнів. А відвідувачів слід впускати лише після доповіді повелителю.

Шкода! Охоронці не виправдали виявленої їм довіри. Першої ж ночі вони, як звикле, поснули мов убиті. І коли б Дін Гіор та Фарам ант не опинилися в полоні, Урфіна схопили б першої ж ночі. Але сміливці сиділи у в'язниці, і загарбник з полегкістю зустрів світанок після безсонної ночі.

На великий подив Урфіна, у відчинене вікно Тронного залу залетів його давній вірний помічник у чаклунських справах пугач Гуамоколатокінт.

— Гуаме! — вигукнув уражений Урфін.

— Гуамоко! — строго виправив пугач. — Ми, якщо пам'ятаєш, домовилися з тобою, що на менше я не погоджуюсь.

Урфін мимоволі подивувався настійливості птаха, котрий за десять років не забув своїх забаганок.

— Гуамоко то й Гуамоко, — погодився Джюс. — Але ж і радий я бачити тебе живим і здоровим, давній приятелю!

— Знаєш, королю, звістка про твоє повернення в наші краї дійшла до мене того ж дня, коли твоє військо облягло острів.

— А чому ти відразу не з'явився навідати мене? — поцікавився Урфін.

— Та немічний я вже став, та й важкий на підйом. Збирався щодня і відкладав.

Насправді ж старий хитрун вичікував, чим скінчиться облога. І коли б Урфіна відбили і він забрався б з нічим, Гуамоко й гадки не мав би до нього прилетіти. А тепер... Тепер — інша річ, з переможцем можна знову дружити.

— Я тобі приніс гарного подарунка, — вів далі пугач. — Чи відомо тобі, що я — володар тутешнього племені пугачів та сов? Поважаючи мої знання і досвід, вони годують мене мишами й пташками...

— Усе це справи не стосується, — нетерпляче перебив Урфін.

— Слухай далі. Якось моїм підданим не вдалося добути для мене чергову порцію мишей, і вони запропонували замінити їх солодкими горіхами дерева нух-нух. Горіхи не харчі для нашого поріддя, та довелось погодитись. Я подзьобав їх зовсім небагато, але що б ти гадав: на мене напало таке безсоння, що я всю добу не склепив очей.

Урфін радісно пожвавився:

— То ти кажеш, горіхи нух-нух…

— Це те, що потрібно твоїм вартовим. Я в місті з вечора, неодноразово перевіряв уважність твоїх вартових і скажу тобі відверто — таких сплюхів я в житті не бачив. Хоч на шматки їх ріж, вони не прокинуться.

— Горіхи для безсоння — це чудово, — погодився Урфін. — Я негайно пошлю до лісу людей з кошиками, і ти, любий Гуамоколатакінте, покажи їм дерево нух-нух. У країні Жуванів я не чував про таке.

— Воно росте тільки на околицях Смарагдового міста, — пояснив пугач, вдоволений тим, що Урфін назвав його на повне ім'я.

Якщо горіхи нух-нух виправдають себе, я звелю трьом мисливцям приносити для тебе щодня свіжу дичину, — розщедрився Джюс.

За кілька годин дорогоцінний вантаж привезли до палацу. Урфін звелів приготувати з ядер горіха міцний настій з ваніліном та іншими прянощами і кожному вартовому наказав випити на ніч кухоль нього напою.

Відтоді дозорці не спали ночами, і король самозванець почувався спокійно під їхньою охороною. Щоправда, з'ясувалося, що горіхи нух-нух не такі вже й нешкідливі. Тим, хто пив відвар, верзлося бозна-що серед білого дня, очі в них блукали, вони заїкалися, їх марудила незрозуміла туга. Гарний настрій повертався до них лише по тому, як вони випивали нову порцію зілля. З Фіолетової країни не надходило ніяких донесень, і Урфін вважав, що там його влада міцна. Він зосередився на заході. Джюс послав проти Жуванів і рудокопів три відбірні сотні вояків під командуванням Харта, якому присвоїв звання полковника.

— За три тижні Блакитна країна мусить бути завойована, — наказав король.

Радості Урфіна Джюса не було меж: йому здавалося, що всі його плани виконуються з неймовірною точністю, навіть незважаючи на те, що його покинув гігантський орел.

— Добре, що Карфакс полишив мене, — вголос розмірковував Урфін, стежачи поглядом за колоною Харта, яка крокувала дорогою, викладеною жовтою цеглою. — Важко мати справу з птахом, схибнутим на чесності. Він, бачте, не визнає обману, ха-ха-ха! Та хіба без обману став би я королем і богом? У майбутньому мене чекають лише перемога й слава...

ДИВОВИЖНІ МУЛИ

МРІЇ ЕННІ Й ТІМА

оли Еллі повернулася до Канзасу зі своєї третьої подорожі до Чарівної країни, вона застала вдома сестричку. На честь матері малятко охрестили Анною, проте всі називали її зменшувальним ім'ям Енні. Це маленьке живе диво — дитина — змусило дещо затьмарити спогади Еллі про її незвичайні пригоди.

Першими казками, які почула Енні від старшої сестри, були чудові розповіді про Смарагдове місто і фальшивого чарівника Гудвіна, про Страшила і Залізного Дроворуба, про Полохливого Лева і гаву Кагги-Карр, про Урфіна Джюса і його дерев'яних солдатів, про сім підземних королів і про всі страшні й потішні події, які пережила Еллі у дивовижному краї, віддаленому від усього світу піщаною пустелею і горами.

Найкращим другом маленької Енні став Тім О'Келлі із сусідньої ферми, що лежала від хатини Джона Сміта на відстані якоїсь чверті милі.

Тім був старший за Енні на півтора року, і його дружба мала відтінок заступництва. Кумедно і зворушливо було спостерігати, як цей малюк, який ще й сам не зовсім твердо стояв на ногах, оберігав свою крихітну подругу від сердитих індиків та битливих телят.

Діти були нерозлучні, і ніхто не взявся б підраховувати, скільки разів на день вони встигали перейти з однієї ферми на іншу.

Обидві господині, місіс Анна Сміт і місіс Маргарет О'Келлі, вважали обох малюків своїми, пестили їх з однаковою любов'ю і давали ляпасів з однаковою незворушністю.

Постійним слухачем дивовижних розповідей Еллі разом з її сестричкою був і Тім О'Келлі. Тому й не дивно, що, коли Тім та Енні підросли, їхнім найпалкішим бажанням стало побувати в Країні Чудес і познайомитися з її милими і веселими мешканцями.

Енні і Тім добре пам'ятали, що друга подорож Еллі почалася з того, як по неї прийшла гава Кагги-Карр і принесла благання про допомогу від Страшила і Залізного Дроворуба. Друзі Еллі попали в полон до підступного Урфіна Джюса і благали свою вірну подругу, Фею Караючого Будиночка, прийти їм на виручку. І Еллі, яку супроводжував одноногий моряк Чарлі Блек, вирушила у небезпечну дорогу і перемогла лиходія Урфіна з його могутніми дерев'яними солдатами.

І ось простодушні діти у кожній гаві, що з'являлася поблизу, готові були бачити Кагги-Карр. О, хай лише вони, Тім і Енні, дістануть звісточку з таємничої країни Елліного дитинства, як сміливо кинуться вони в бій з віроломними чарівниками і злими чаклунками! Та вся біда була в тім, що

ворони, з якими вони намагались подружитися, виявлялися звичайними птахами, а зовсім не посланцями Страшила.

Гави охоче приймали частування від Енні й Тіма і рознесли звістку про добрих дітей по всьому Канзасу. Незліченні зграї чорного вороння заполонили дахи будинків і сараїв, сварилися за кожну вільну гілляку на дереві. І всі вони чекали подачок з рук Тіма та Енні.

Скінчилося тим, що роздратовані фермери, боячись втратити врожай, влаштували грандіозну облаву на осмілілих птахів. У повітря летіли камінці й палиці, гриміли рушничні й пістолетні постріли, а дідусь Рольф відшукав у сараї стару гарматку, що вціліла ще з часів війни за визволення негрів, набив порохом і картеччю та й гахнув по найбільшій зграї.

Ефект вийшов приголомшливий. Гармату розірвало, і дідусь Рольф уцілів тільки дивом, проте воронячі полчища так злякались, що розлетілися на всі боки світу.

— А серед них же могла бути і Кагги-Карр, — зітхали діти.

Того дня, коли Енні сповнилося сім років, старша сестра подарувала їй свищик, який вона одержала від королеви мишей Раміни. Еллі без жалю розлучилася з цим сувеніром, бо, як вона казала, у Канзасі немає місця чудесам. Проте Енні не поділяла такої думки, і в перший же вечір вони з Тімом сховалися за пташник, і дівчинка тричі дмухнула у свищик. І що б ви думали? Диво все-таки сталося.

Перед зраділими дітьми з'явилася сила мишей! Побачивши цих маленьких сірих звіряток, будь яке інше дівчисько зчинило б вереск до небес і втекло б, але не такою була Енні Сміт. Вона спокійно залишилась на місці і з цікавістю роздивлялася крихітних гостей.

Мишам сподобалась хоробрість Енні, і з сірого килима, що вкривав землю і колихався, висунулась вперед велика миша, очевидно, королева племені. Вона піднялася на задні лапки і втупилась дівчинці в обличчя розумними чорними очицями. Вона щось пропищала, але — на жаль! — тільки в Країні Чудес люди і тварини мають спільну мову. Енні сумно сказала Тімові:

— Напевне, мишача королева розповідає нам новини з Чарівної країни чи навіть дає пораду, як туди потрапити, але її мова зовсім незрозуміла.

Тричі махнувши передніми лапками на знак прощання, королева забрала своїх підданих, і на пилюці лишились тільки сліди маленьких ланок.

Побачення Енні і Тіма з мишами тривали далі, оскільки діти не втрачали надії, що королева миша нарешті заговорить людським голосом. Але цього не сталося, і все скінчилося дуже сумно.

Одного разу у віддалений куток двору, де Енні намагалася зрозуміти мову королеви-миші, прийшла місіс Анна. Вона не була хоробра, як її дочки, і, пронизливо заверещавши, збиралася знепритомніти, але миші в одну мить зникли, немов провалилися крізь землю. Місіс Анна налетіла на дітей з жорстокими докорами.

— Ах ви, негідники! — кричала розлючена жінка. — Я збожеволію від ваших вигадок! То принадили на ферму хмари шкідливого вороння, то розвели мільйон мишей… Тепер чекай, що вони вип'ють яйця у пташнику і згризуть зерно у коморах.

— Та їх набагато менше мільйона, мамо, — усміхнулась Енні. — Вони дуже милі й сумирні. Вони приходять тільки на свист і нічого не чіпають на фермі.

— І слухати нічого не хочу! сердилась місіс Анна. — Давай сюди свищик!

І на велике горе Енні свистульку у неї забрали. Побачення з мишачим поріддям припинилися.

Що й казати, довелося залишити надію і на появу Кагги-Карр, і на допомогу мишачої королеви. Тоді Енні з Тімом згадали про підземну річку, яка принесла Еллі та її троюрідного брата Фреда Каннінга у царство семи підземних королів. Подорож під землею здавалася дітям легко здійсненною.

— Справді, міркували вони, — досить дістати доброго човна, зібрати якомога більше провізії, свічок і смолоскипів, сірників… Кілька днів плавання — і ми в підземеллі. А вибратися нагору, у Чарівну країну, дуже просто.

Діти довго думали, чи взяти з собою в подорож Тотошка? Що й казати, песик був великий знавець Чарівної країни і дуже б там придався. Але собачий вік короткий, і Тотошко вже постарів, втратив колишню жвавість і енергійність, у нього вже були онуки. Так от одного з онуків, на ім'я Арго, Енні з Тімом вирішили зробити своїм супутником.

Арто дуже скидався на Тотошка, яким той був у молодості. Така ж шовковиста чорна шерсть, розумні оченята з-під кошлатих брів, та ж відданість хазяям і готовність будь якої хвилини піти за них на смерть.

Про своє рішення Енні сказала Артошкові. Чи зрозумів її песик? Напевно, зрозумів, тому що улесливо заметляв хвостиком.

Восени Енні Сміт і Тіма О'Келлі віддали вчитися. Час розпочати навчання для Тіма настав роком раніше. Але чи міг він піти до школи без своєї Енні? З криком, зі сльозами хлопчисько добився від батьків дозволу пробути вдома ще рік.

Тепер він був на голову вищий за Енні і решти першокласників і першокласниць. Рум'яний, з білявим чубчиком, широкоплечий, з міцними кулаками, він був надійним захисником Енні від будь-якого кривдника.

Звичайно, Тім та Енні сиділи за однією партою і уроки робили разом.

— От нерозлучна парочка! — сміялися дорослі.

У перші шкільні канікули Енні й Тім відпросились у батьків і поїхали в штат Айова, до Фреда Каннінга.

Коли Джон Сміт відпускав меншу доньку у далеку поїздку, з його лукавої усмішки було помітно, що він розуміє, навіщо Енні й Тім вирушили в подорож. Але він не показав їм цього і тільки побажав весело провести час.

Альфред Каннінг, студент Технологічного інституту, зустрів маленьку кузину Енні і її товариша дуже привітно. На несміливе прохання Енні провести її, Тіма і Артошка в печеру де починається підземна річка, хлопець розсміявся.

Хіба Еллі не казала тобі люба крихітко, що вхід до тієї печери завалився? Через це нам довелось вирушити у незвичайну подорож…

Енні заперечила:

— Я це знаю, але думала, що хід до підземної річки розкопаний.

— Навіщо? — запитав студент.

Дівчинка щиро здивувалася:

— Дуже просто, щоб усі могли подорожувати до Чарівної країни!

Альфред реготав аж за боки брався:

— Ох ти, моя маленька! Ти б хотіла, щоб тут відкрилось бюро екскурсій і натовпи туристів повалили в Зачаровану країну?

— А що тут поганого? — поцікавився О'Келлі.

— Це було б жахливо, — серйозно пояснив хлопець. — Чарівна країна тим і гарна, що відрізана від усього світу, і тільки тому там живуть добрі чарівниці Вілліна і Стелла, розмовляють тварини й птахи і панує вічне літо. А якщо туди нагрянуть із Штатів горласті, нахабні джентльмени й леді, то настане кінець цим милим, добродушним створінням — Мигунам і Жуванам! У наших краях уже побував заповзятливий ділок, який пропонував мені купу доларів за те, щоб я показав йому, де рити хід до печери. Грошей я не взяв, а місце показав неправильно. Він покопирсався з десятком робітників тижнів зо два і забрався ні з чим.

— Виходить, нам нічого й мріяти про те, щоб туди втрапити, — засмутилась Енні.

— Ну, ти інша річ, — втішив її Альфред. — Ти — сестра Еллі, а Еллі шанують у Чарівній країні, як могутню фею, котра так багато зробила для її жителів. Гадаю, Страшило та інші були б дуже раді, якби ти, Енні, і твій друг Тім зуміли перебратися через Велику пустелю та Кругосвітні гори й опинитися у їх благодатному краї.

— Так, а тільки як цього добитися? — зітхнула Енні.

— Велике бажання завжди відкриє шлях, — сказав Альфред. Наполегливо думайте і знайдете спосіб пробратись у країну своєї мрії. Думатиму і я, а раптом щось вийде.

Розмова з Альфредом дала дітям надію, і вони повернулися додому заспокоєні.

ПОСИЛКА ВІД ФРЕДА

анікули наближалися до кінця, коли поштовий фургон доставив на ферму Джона Сміта дві величезні скрині, прив'язані на даху. Поштар і кучер насилу спустили скрині, підтягли до будинку і, одержавши на чай, від'їхали. На скринях великими буквами була написана адреса Джона Сміта, а відправником значився Альфред Каннінг із містечка Невілл, штат Айова.

— Це від небожа Фреді, — сказала місіс Анна. — Цікаво, що може бути в таких великих скринях? Напевно, фрукти. Але чому так багато?

— Мамусю, там щось ворушиться, заявила Енні, притуливши вухо до стінки однієї із скринь. — Скажеш таке!

І все-таки доньчині слова схвилювали фермершу, і вона обминала незвичайні посилки стороною. Вирішили не відкривати їх до повернення з поля дядька Джона.

Для Енні, Тіма і всіх довколишніх дітлахів, які дізналися про пригоду, день тягнувся нескінченно. Діти запевняли, що із скринь долинає шурхіт і постукування. Цікавість до дивних посилок зросла неймовірно, але саме повернувся з поля дядько Джон. Озброївшись долотом і обценьками, фермер почав розпаковувати одну із скринь. Щойно він трохи підняв віко, як ізсередини про лунало дзвінке іржання. Джон позадкував, місіс Лина перехрестилась, хлопчики і дівчатка у захваті заверещали.

— Там конячка! — закричав трирічний малюк Боб.

— Не може бути, — відгукнувся фермер Джон. — Який кінь витримає триденне ув'язнення у цій домовині без повітря і їжі?

Проте коли віко впало, із скрині вибрався стрункий гнідий мул, стукнув копитом об землю і знову заіржав.

Святий Джон і всі божі угодники! вигукнув приголомшений фермер, хапаючи мула за вуздечку, щоб той не втік. Часом не з Чарівної країни ця тварина? Я б у цьому поклявся, якби на віку не стояла адреса Фреда Канніша.

Батькові слова справили надзвичайне враження на Енні. Вона відразу ж відчула, що коли їй судилося побувати в Країні Чудес, то засіб до цього ось тут, перед її очима.

Фермер Джон марно шукав у пакувальних стружках листа від Фреда. Зате він знайшов чудове сідло з м'якою подушкою і посрібленими стременами. Лист знайшовся в іншій скрині, у якому виявився сірий мул, трохи менший на зріст, ніж перший. Було там і друге сідло.

Ось що писав Альфред Канніиг: "Дорога сестричко Енні! Твоє бажання потрапити до Чарівної країни настільки велике, що довелося помізкувати й піти тобі назустріч. Я працював ціле літо і зробив цих механічних мулів, яких посилаю тобі й твоєму другові Тімові О'Келлі..."

Читання листа довелося припинити, тому що Тім закричав на все горло і так стрибнув через голову, що навряд чи вдавалося це зробити бодай одному хлопчиську його літ. Коли Тіма вгамували, фермер став читати листа далі.

"... Ці мули, — писав Альфред, не потребують ні їжі, ні води, а енергію вони одержують від сонячних батарей, які я вмонтував їм під шкіру... Адже сонця у Великій пустелі вистачає, тож не доведеться турбуватися про те що мули зупиняться на півдорозі за браком корму".

Далі в листі йшли настанови про те, як керувати тваринами. У гриві кожного мула був схований шпеник, який рухався взад-вперед. Якщо його зсунути, назад до упору, це означало "стоп". У середньому положенні — помірна рись, а коли пересунути шпеник до переднього упору, мул поскаче учвал. Повертати тварин праворуч і ліворуч було ще простіше: досить потягти за вуздечку.

Альфред писав, що мулів досить тримати на сонечку дві-три години на день. Під час їзди у ясну погоду батареї заряджаються автоматично.

Винахідник повідомляв, що, аби уникнути неприємностей, він послав мулів незарядженими.

— А чому вони іржуть й самі вилізли із скринь? — спитав Тім О'Келлі, котрий, як на свій вік, непогано розумівся в механіці.

Фермер Джон замислився і невдовзі знайшов пояснення.

— Очевидно, сонце так сильно нагрівало стінки скринь під час поїздки що цього виявилося досить для зарядки батарей, — вирішив він. — Але, чорти б мене вхопили, виходить, що хлопець зробив незвичайний винахід!.. Так, напевно на цих мулів можна покластися!

— І сміливо відпустити нас з Тімом до Чарівної країни! — весело підхопила Енні.

— Ну, це ми ще побачимо, — з удаваною суровістю заперечив батько.

Наприкінці листа Альфред зробив Енні і Тімові важливе застереження. Він радив нікому-нікому не відкривати під час їхньої подорожі таємниці чудесних тварин. Хай усі вважають їх звичайними тваринами, від яких вони не відрізняються на вигляд. Тоді буде менше небезпеки, що хтось забере їх у дітей.

— Фред, очевидно, цілком певен, що Тім з Енні не сьогодні-завтра рушать у дорогу, — пробурчав фермер. — Але ж незабаром почнеться навчальний рік.

Тут, як не дивно, на захист дітей стала місіс Анна.

— Еллі не один рік пропустила, — мовила вона, — а вчиться дай Бог кожному. Те, що вона побачила і зазнала, замінило нашій дівчинці роки і роки навчання…

— То ти не боїшся відпустити їх самих до Чарівної країни? — здивовано спитав Джон.

Проте його дружина вірила, що кожному на роду написано своє і що від долі не втечеш.

— Можна впасти з ґанку і переламати кістки, — заявила місіс Сміт, — а хтось із трьох незвичайних подорожей повернеться цілим і неушкодженим, як Еллі.

До речі, сама Еллі, приїхавши наступного дня, виявилась палкою захисницею Тіма й Енні. З такими сильними союзниками діти перемогли. Навіть батьки Тіма О'Келлі погодилися відпустити хлопчика.

Вирішили, що Енні з Тімом рушать у дорогу в першу ж неділю, коли фермер Джон, вільний від роботи, зможе провести їх хоча б за два десятки миль від дому.

Еллі була в захопленні від мулів.

— Оце б нам з Тотошком такого скакуна, коли ми, втомлені, плентались шляхом, викладеним жовтою цеглою! — вигукувала вона. — Пригадуєш, Тотошенько?

Тотошко пам'ятав. Він добре розумів, що його вже не візьмуть у нову подорож до Чарівної країни, і змирився з цим. "Нічого не вдієш, старість, — думав пес. — Нехай відправляється Артошко. Треба давати дорогу молодим".

Еллі дала мулам імена. В останньому семестрі вона вивчала давню історію і назвала сірого Цезарем, а гнідого Ганнібалом. Ці звучні імена дуже сподобались дітям.

ПОЧАТОК ПОДОРОЖІ

дного серпневого ранку Енні і Тім О'Келлі попрощалися з рідними і рушили в дорогу, їхнє спорядження було продумане до дрібниць, у цьому особливо Допомогла досвідчена мандрівниця Еллі.

Запас провізії було складено у подвійні шкіряні торби, перекинуті через спини мулів. Діти взяли рюкзаки з найнеобхіднішим у дорозі: там було покладено по зміні білизни, мило, зубні питки і порошок, ножі, виделки, інший дорожній дріб'язок. Через плече Енні висіла підзорна труба, яку подарував Еллі одноногий моряк Чарлі Блек. На лівій руці у кожного з дітей був компас, а на правій — годинник. У Тіма в сумці лежав спущений волейбольний м'яч. Річ у тім, що хлопчисько вирішив навчити Жуванів і Мигунів шляхетної гри у волейбол. Тім був прекрасний гравець, і його приймали в команду навіть старші діти. До того ж Тім був озброєний: на поясі висів міцний кийок з потовщенням на кінці.

З торбинки, притороченої до сідла Енні, визирала Артошкова мордочка. Чорні песикові оченята весело поблискували, він був страшенно задоволений подорожжю Коли йому набридало сидіти в торбі він уривчасто дзявкав, його спускали додолу, і він біг за мулами.

Джон Сміт проводжав дітей на руденькій кобилці Мері, Ганнібал і Цезар йшли дуже повільно, проте фермерська конячина ледь встигала за могутніми мулами, зарядженими сонячною енергією.

— Добра худібка, що й казати, — бурчав задоволений Джон. — Таких би запрягти у плуга, вони за день бозна-скільки акрів переорють…

Ніби розуміючи фермерові слова мули невдоволено поводили довгими вухами.

Настав час прощання. Джон сердечно обняв Енні й Тіма, побажавши їм щасливої дороги, просив бути обережними і не затримуватись у Чарівній країні, тому що батьки будуть день і ніч думати про них, чекати.

Тім і Енні перевели шпеники на швидкий хід, мули дзвінко брикнули копитами, з під їхніх ніг піднялась курява, і за п'ять хвилин фермер ледве міг розгледіти оддалік дві невиразні плямки.

— Крий мене Боже, — прошепотів вражений Джон Сміт, — оце скачуть! Нам з тобою, Мері, так само до них далеко як черепасі до зайця. Так, навряд чи ворог перехопить їх на дорозі.

Фермер повернув конячину і потрюхикав додому розмірковуючи про дивні події, у які була втягнута його родина з того пам'ятного дня, коли над Канзасом пронісся ураган, викликаний злою чаклункою Гінгемою.

Енні й Тім тішилися швидкою їздою. Поля і річки пролітали мимо них, ніби їх гнав зустрічний вітер. Поодинокі пішоходи зачудовано дивились їм услід, а вози зі снопами мелькали, ніби верстові стовпи.

Надвечір подорожні залишили позаду чимало миль. Ночувати зупинились у самітному лісочку, подалі від житла. Енні дістала з в'юка всеперетворювальне полотнище, яке колись виготовив дядечко Чарлі Блек. На бажання власника воно могло ставати надувним човном, вітрилом, просторим тентом. Цього разу воно перетворилося у зручний намет, де діти спокійно провели ніч під охороною вірного Артошка.

І дні побігли один за одним, як швидкі мули наших подорожніх. Енні й Тім прямували на північний схід, по можливості уникаючи населених місць. Біля струмочків вони запасалися водою у великі фляги, а скакунів напувати не треба було. Погода стояла ясна, сонячна, і заряджати тварин не було потреби: вони набиралися енергії під час бігу.

Перша широка річка, що трапилась на шляху, зупинила подорожніх. Енні уже збиралася надувати повітрям всеперетворювальне полотнище, щоб зробити з нього пліт. Тім зауважив що переправити мулів на слизькому плоту без перил і загороджень буде нелегко.

— Давай-но, Енні, спробуємо переплисти річку, не сходячи з сідел, — запропонував хлопчик.

Поставивши регулятори на малий хід, діти сміливо спрямували тварин у воду. І — о диво! Мули попливли, наче робили це багато разів. Всередині у них було досить порожньо, а тому на воді вони трималися чудово. Вони так загрібали воду своїми могутніми ногами, що вмить опинилися на другому березі.

— Ура, ура! — закричав Тім. — На таких молодцях, як наші Цезар та Гаинібал, можна море переплисти!

З великою небезпекою довелося зіткнутися дітям у широкому стену, де водилося багато вовків. Збившись у велику зграю, степові вовки перепинили мандрівникам дорогу. Ті хотіли повернути назад, але й там їх чекали вороги.

— Повний вперед! — скомандував Тім.

Мули рвонули, як ураган. Кілька вовків полетіли з розтрощеними головами і зламаними ребрами. Один великий хижак, очевидно, ватажок зграї, підстрибнув, намагаючись скинути Тіма з сідла, але хоробрий хлопчак щосили уперіщив вовка ломакою в лоба.

Приголомшений хижак беркицьнувся зграя розступилася і за хвилину залишилась далеко позаду.

Тім був страшенно задоволений і без угаву хвалився.

— Бачила, як я йому вперіщив межи очі! — кричав хлопчисько. — Він напевне здох від моєї ломачини.

Енні засумнівалась у цьому, і тоді Тім запропонував повернутися й глянути. Енні не захотіла знову зустрічатися з вовками і поспішила погодитися з товаришем. Тім засвистів войовничий марш.

І лише тоді Артошко насмілився висунути голову з мішка. Він туди сховався, коли побачив зграю розлючених вовків. Песик від природи був сміливий, але розсудливий. Він розумів, що боротьба з вовком буде нерівна: хижак зламає йому хребет одним ударом лапи або перекусить навпіл величезною зубатою пащекою.

Побачивши ворогів далеко позаду, Артошко презирливо гавкнув на них, а Енні розсміялась:

— Помовч, герою!

ВЕЛИКА ПУСТЕЛЯ

отримуватись правильного напрямку подорожнім допомагали компаси, але й без них діти знали, що їдуть правильно. Старша сестра так часто розповідала Енні про свою мандрівку з одноногим моряком, що дівчинці здавалось, ніби вона вже тут побувала. Це вона сама колись відчувала спекотний подих вітру, що налітав з пустелі; сама бачила бридкі голови ящірок, які ховалися в дюнах.

Аж ось і ліс, за яким починалася Велика пустеля.

— Вітаю тебе, давній знайомцю! — весело вигукнула Енні. — Це з твоїх дерев дядечко Чарлі збудував сухопутний корабель. Він і досі стоїть де-небудь на узліссі, але ми не будемо його розшукувати. Еге ж, Тіме?

— А навіщо нам корабель? — поважно відгукнувся хлопчисько. — Наші Цезар і Ганнібал куди ліпше будь-якого корабля — і сухопутного, і водяного.

До ризикованого переходу через пустелю Тім та Енні підготувалися серйозно. В дорогу вони вирішили пускатися на світанку, по холодку. Діти наповнили фляги водою із джерельця, знайденого в лісі, і так понапивались, що у них трохи не луснули животи. Перед тим як рушити, вони облили одне одного і собаку водою з ніг до голови.

Подорожні надягли темні окуляри з сітками, щоб захистити очі від дрібного піску і пилу. Відчуваючи щось незвичайне, Артошко з головою сховався у мішок, і господиня схвалила його поведінку. Ясна річ, песика теж щедро напоїли водою.

Діти були настроєні серйозно. Із розмови зникли звичайні жарти, серця Енні й Тіма пришвидшено билися. Дні, проведені ними у поїздці досі, здавалися дрібницею порівняно з тим, що їх чекало.

Велика пустеля лежала перед ними врочиста й похмура, у її віковій німотності крилася загроза. Нарешті діти подолали заціпеніння.

— Ну що ж, треба рушати, — сказав Тім. А сам подумав, що при потребі без жалю віддасть за Енні життя.

— Так, стоячи на місці, вперед не просунешся, як каже мудрий Страшило, — погодилась дівчинка.

З розповідей сестри Енні знала багато висловлювань Тричі Премудрого Правителя Смарагдового міста.

Діти поїхали ступою. Скакати учвал було небажано: копита мулів зіб'ють густі хмари пилу, та й скакуни надто глибоко в в'язнутимуть у піску. Тварини повільно потрюхикали підтюпцем, але коли Енні за півгодини озирнулася, край лісу ледь виднівся на обрії Мули, заряджаючись на ходу, залишали позаду милю за милею, а в Енні в голові засіла одна важлива думка: як уникнути страшних чорних каменів Гінгеми.

Від сестри Енні знала, що зла фея Гінгема задовго до смерті оточила Чарівну країну уламками скель, наділивши їх таємничою силою притягувати до себе все, що рухається. Біля такого каменя ледь не залишилися навіки Еллі і Чарлі Блек, бо камінь полонив сухопутний корабель і не відпускав від себе подорожніх далі ніж на сотню кроків. Моряк і дівчинка загинули б у пустелі, якби їх не врятувала ворона Karra Kapp. Це вона, випущена на волю вернулася з гроном чудового винограду, який вбивав силу каменя.

Звичайно, за минулі роки чародійство каменів могло припинитися чи ослабнути, проте ліпше було не ризикувати.

Виконуючи наказ старшої сестри, Енні через кожні півгодини зупиняла Цезаря і дивилася крізь підзорну трубу. І от після кількох годин дороги, коли сонце вже стояло високо в небі і коли одяг на дітях зовсім висох, а самі вони встигли напитися води разів зо три, Енні помітила вдалині чорну плямку.

— Бачу чорний камінь Гінгеми! — схвильовано вигукнула дівчинка.

— Де він, де? — озвався Тім.

Глянувши в трубу, хлопчик підтвердив, що в пісках справді чорніє чаклунський камінь.

План, який допоміг би перехитрити лихе чаклунство Гінгеми, був розроблений вдома, його придумала Еллі. План був дотепний, але простий. Якщо двоє людей однакової сили тягнуть якийсь предмет, наприклад, стіл, у різні боки, він не зрушить з місця. Еллі наказала проїхати поміж двох чорних каменів Гінгеми якраз посередині. Один камінь тягтиме подорожніх праворуч, другий — ліворуч, і сили каменів взаємно знищаться.

Помітивши перший чарівний камінь, Енні й Тім звернули вбік і тихенько їхали доти, доїш не побачили другий. Розрахувати шлях так, щоб він пройшов посередині, здавалося не дуже важко. Наші вершники пустили мулів учвал. Тварини, що не знали втоми, помчали, здіймаючи хмари піску.

Проте коли подорожні виявились поміж двох каменів, вони відчули, що якась сила тягне скакунів і їх самих ліворуч. Чи то вони неправильно визначили середину і виявились ближче до лівого каменя, чи то його магнетична сила була більшою, Енні й Тім не знали. Проте вони з жахом відчували, як лихе чаклунство Гінгеми намагається викинути їх із сідла.

Енні, знемагаючи, раптом відчула, що не може більше триматися в сідлі, і зі слабким криком сповзла на пісок… На лихо, вона не впала а стала просто на ноги, і ворожа сила примусила її, заточуючись, бігти назустріч загибелі.

Тімів мул був сильніший, він уже майже вирвався з небезпечної зони, але тут хлопчик почув крик Енні й побачив, що Цезар мчить за ним з порожнім сідлом.

Кілька секунд знадобилось Тімові, щоб врятуватися, але він не сумнівався ні хвилини.

"Енні в біді! Енні гине!"

Тім із зусиллям повернув Ганнібала й підскакав до Енні. Він нагнувся і сильним ривком підхопив дівчинку на сідло.

Згодом діти не могли пригадати всі подробиці тих страшних хвилин, які здалися їм вічністю. Вони лише усвідомлювали, що мул б'ється під подвійною ношею, збурюючи пісок копитами, що він знемагає у боротьбі з чаклунством. І ось він виграє дюйм за дюймом, фут за футом...

Ближче, ближче до свободи... Нарешті з переможним іржанням прекрасний скакун мчить на повну волю!

Цезаря спіймали, але ще довго знесилена Енні їхала на сідлі Ганнібала, підтримувана товаришем.

Коли дівчинка отямилася, вона із слізьми дякувала Тімові, а хлопчик, бентежачись і червоніючи, відмахувався:

— Ну припини, ну годі тобі, це ж усе Ганнібал...

Нарешті чорні камені Гінгеми залишились далеко позаду. Мули бадьоро бігли по сипучому піску. Тоді як справжні тварини вибились би із сил, механічні мули здавалися такими ж невтомними, як у першу хвилину подорожі.

Піднявши голови, діти виразно розгледіли снігові вершини Кругосвітніх гір, що вимальовувалися за далеким видноколом. Половина шляху була пройдена, і яка половина!

Тепер можна було не поспішати, і подорожні зупинилися на відпочинок. Тім й Енні їли над силу, вони все ще не могли опам'ятатися від пережитої небезпеки Зате вони випили дуже багато води.

ЧЕРЕЗ ГОРИ

андрівники хотіли потрапити в Долину чудового винограду, де зупинялися Еллі й Чарлі Блек після того, як перейшли пустелю. Проте Тім й Енні через чорні камені змінили свій курс і тому під'їхали до гір з іншого боку. Правда, і тут протікав струмок, обрамлений фруктовими деревами, але виноградних лоз не було видно.

Чудеса почались одразу ж після того, як Енні з Тімом розбили табір на затишній галявинці.

Першим здивував дітей Артошко. Коли Енні вийняла його з мішка, песик позіхнув, зітхнув і ясним дз ніким голосом сказав:

— Х-ху… Як я втомився сидіти у цій темній душній дірці! Нарешті можна розім'яти лани!..

Енні й Тім давно знали, що у "Чарівній країні розмовляють тварини й птахи, і все ж вражено дивилися на свого досі безмовного супутника. Проте незабаром вони були вражені ще більше. Собака у захваті носився навколо мулів, намагаючись хапнути їх за ноги, і раптом Цезар заговорив приємним баритоном:

— Ну ти, голубе, обережніше! Бо як дам раз копитом, тільки тебе й бачили!

Ганнібал підтримав його глухим баском:

— Справді, ці собаки — страшенно набридливі створіння…

— Як, друзі мої, і ви заговорили? — закричала Енні.

— Чом би й ні? — спокійно відгукнувся Цезар.

І справді, чому б не ожити й не заговорити механічним мулам у Країні Чудес, коли тут жили й розмовляли солом'яне опудало і залізна людина? Це було цілком закономірно, і діти з радістю прийняли цю закономірність.

Цезар був, як видно, допитливіший за свого товариша, тому що він спитав таке:

— Скажи, будь ласка, Енні, а що означають наші клички? Чому ми Цезар і Ганнібал, а не щось інше?

Енні з Тімом зніяковіли. Адже вони скінчили тільки перший клас, а там історії не вивчають. Хоча, коли Еллі давала тваринам імена, вона пояснила сестричці їх значення і Енні дещо запам'ятала.

— Розумієте, — сказала дівчинка, насупивши брови. — Ганнібал і Цезар були якісь славнозвісні древні люди. Чи то президенти, чи то генерали, загалом щось подібне...

Честолюбні тварини люб'язно погодились відгукуватися на свої імена.

Після вечері Енні, Тім й Артошко заснули, а мули спокійно стояли під деревами очікуючи сходу сонця: тоді вони знову зможуть заряджатися енергією, це замінювало їм і їжу, й питво.

Вранці Тім зайнявся важливою справою. Він дістав із свого в'юка підкови з гострими шипами й пригвинтив їх до копит Цезаря і Ганнібала. В пісках такі підкови тільки б затримували тварин, а на кам'янистих гірських стежках вони були просто необхідні.

Того ранку у мандрівників скінчилася провізія, взята з дому, і вони подивувались, як точно Еллі розрахувала продовольчий запас. Діти

набили сумки чудовими фруктами, зірваними з дерев, набрали у фляжки води й рушили в дорогу.

Ох, яким же важким виявився той шлях! Стрімкі підйоми й небезпечні спуски, вузькі карнизи, що нависали над проваллям, нестійкі осипи готові вибухнути кам'яними лавинами, глибокі ущелини, що перепиняли шлях…

Інколи, щоб подолати невеличкий шмат дороги завдовжки у кількасот футів, доводилось витрачати цілі години. Ось коли Енні й Тім повністю оцінили достоїнства Цезаря і Ганшбал. Звичайно, їм було далеко до гірських козлів, яких наші подорожні бачили здаля на верхівках скель, але все ж механічні мули виявляли чудеса спритності.

Невтомні й безстрашні, меткі, наче кицьки, вони дерлися по крутих схилах, застерігаючи вершників, щоб ті міцніше трималися в сідлах. Спускаючись з гори, воші підгинали задні ноги й майже повзли на животі, а піднімаючись, чіплялися за скелі передніми копитами.

Через вузькі ущелини мули перестрибували, вирівнюючи зігнуті задні ноги як пружини, і тут вершники, тримаючись за шиї благородних тварин, намагалися не вилетіти із сідла.

Та ось їм трапилась така широка ущелина, яку б не подолав найкращий скакун у світі. З дна провалля піднімався туман, і десь унизу глухо ревів невидимий потік.

Що робити? Об'їхати перешкоду? Але праворуч і ліворуч громадились скелі, на які не в силі були піднятися навіть Цезар і Ганнібал.

Зблідлі Тім та Енні сумно дивилися одне на одного. Вони опинились у пастці, і єдиним виходом було повернутися назад і шукати нову стежку у лабіринті гірських хребтів…

Але в цей час зверху почувся шум величезних крил і чиясь така ж величезна тінь упала на стежку. Діти підняли голови й побачили здоровенного орла, що спускався до них з висоти. Енні з жахом вереснула й закрила голову руками, а Тім із загрозливим виглядом підняв ломаку, хоч і розумів, що безглуздо воювати такою зброєю із страхітливим птахом.

А Карфакс (бо це був саме він) спустився на майданчик поблизу мандрівників і сказав приємним голосом:

— Не бійтеся діти! Я ніколи не ображаю кволих і безпомічних!

На ці слова Тім насупився, а Енні наважилась відвести руки від обличчя і глянути на гігантського птаха. У поставі Карфакса було стільки благородства, що дівчинка одразу ж підбадьорилась.

— Я бачу, діти, ви прямуєте до Чарівної країни з великого світу, — говорив далі орел. — Ви пройшли великий і небезпечний шлях, але цієї перешкоди вам не подолати.

— Так, Пане, відповіла Енні. — Через це провалля нашим мулам нізащо не перестрибнути… От якби ви нас перенесли, було б дуже добре, — додала осміліла дівчинка.

— Це неважко, — добродушно погодився з нею орел. — Дівчинко, пригнись до сідла.

І щойно Енні виконала пораду Карфакса як могутні лани обережно підхопили Цезаря за живіт. Дівчинка не встигла навіть злякатись, як побачила під собою ущелину, на дні якої курився туман, повітря засвистіло у неї в вухах, і за якусь хвилину мул уже стояв на тому боці провалля і весело іржав. Невдовзі Ганнібал з Тімом були біля Енні.

Далі дорога безпечна і мої послуги вам уже не знадобляться, сказав орел і шугнув у небо.

— Дякуємо, дякуємо, добрий друже! — тільки й встигли крикнути йому вслід діти, а гігантський птах уже зник за найближчою хмарою.

Але яким же чином Карфакс залишився в живих? Адже, покинувши Урфіна Джюса, він полетів на батьківщину, де на нього чекала смерть від вождя Аррахеса і його прибічників.

А було ось як. Всього лиш за три дні до повернення Карфакса в Орлину долину його запеклий ворог Аррахес загинув у поєдинку із змііїним царем, якого він викликав на змагання через своє непомірне марнославство. Нового вождя орли ще не встигли вибрати, і ним став Карфакс. Він знайшов собі нову подругу життя і зажив мирно й щасливо.

Ах, якби Тім та Енні знали, які події недавно відбулись у Чарівній країні! Якби їм було відомо, що той самий орел мимоволі допоміг злому Урфінові захопи їй владу над Стрибунами! Вони так легко не відпустили б від себе Карфакса й просили б благородного птаха виправити зло, якого він завдав багатьом людям.

Ніяких похмурих передчуттів не було у Енні й Тім а, а Карфакс намагався триматися подалі від людських справ особливо після того, як доля звела його з підступним Урфіном. Не підозрюючи, якого могутнього спільника у майбутній боротьбі вони втратили, діти довго дивилися на хмару, за якою зник Карфакс.

Далі Тім весело вигукнув:

— Оце так пригода! Такого не було навіть з Еллі!

— Еге ж, — відгукнулась Енні, — вона навіть не чула про те, що у Чарівній країні є такі орли.

— Нам з тобою неймовірно пощастило, — сказав хлопчик. — Коли б не той птах, скільки часу проблукали б ми в горах...

Діти торкнули мулів і рушили далі. Найважча частина подорожі скінчилася. Найкраще витримав її Артошко. Він сидів у своєму сховищі, висунувши тільки носа й очі, а в особливо грізні хвилини ховався весь і навіть замружувався. Він вважав, що небезпека не така страшна, коли її не бачиш.

Заночувати довелося біля самісінької вершини хребта, на льодовику. Намет поставити було неможливо, а холод пронизував мандрівників до кісток. Тут слушну думку подав Цезар. На його пропозицію полотнище згорнули в кілька разів, розстелили на льоду, Енні й Тім лягли посередині, а мули по боках. Їхні тіла випромінювали накопичене за день тепло, і діти з Артошком, що вмостився поміж ними, провели ніч зовсім непогано.

Наступного дня дорога стала зручнішою, підйоми і спуски похиліші, на схилах спочатку з'явилася трава, а далі кущі й дерева.

Кругосвітні гори залишились позаду, і Енні врочисто оголосила супутникам:

— Ми у країні Жуванів!

ЙОГО ЛИСИЧНІСТЬ КОРОЛЬ ТОНКОНЮХ XVI

нні помилилась. Відхилившись у Великій пустелі від шляху Еллі та одноногого моряка, наші мандрівники перетнули Кругосвітні гори в іншому місці, і країна Жуванів лежала від них праворуч. Але куди ж потрапили Енні й Тім?

Діти бачили, що стежина, якою вони їхали серед лісу, була збита не ногами людей. Схоже на те, що її протоптали дикі звірі.

Доріжка поступово розширювалась, але нікого не зустріли наші мандрівники, лише жваві сороки на деревах голосно обговорювали їхній одяг і зовнішність.

Після тяжкого дводенного переходу в горах Енні й Тім почувалися дуже зморені ми. Погода була чудова, а тому вони вирішили не ставити намета, а вмостилися під кущем на м'якій травичці. Тім миттю заснув. В Енні заплющувались очі, коли несподівано вона почула далеке багатоголосе виття і чийсь жалібний крик:

— Поможіть! Ой, поможіть мені!.. Гину…

Поклик долинав із сусідньої галяви. Дівчинка спробувала розбудити Тіма, хоча це було зовсім не легко. І Енні сама рушила крізь кущі. Перед її очима постало таке видовище. Посеред галявини, з передньою лапою в пастці, лежав великий рудий лис і жалібно скавучав. Довкола нього юрмилося декілька менших лисиць, які на знак і співчуття до полоненого також скавучали й вили.

Однак цей чудернацький концерт одразу припинився, а лисиці, загледівши Енні, поховалися в кущі. Лис, спійманий у пастку, дивився на дівчинку жалібними очима, благаючи про допомогу.

Енні любила тварин, особливо скривджених і страждаючих. Їй стало жаль нещасного лиса, і вона вирішила допомогти йому. Дівчинка наблизилась до полоненого.

— Як це ти примудрився попасти до такої пастки, бідолахо? — лагідно поспитала вона.

Та перш ніж рудий лис спромігся на відповідь, з хащі вигулькнула чорно-бура лисиця і гнівно накинулась на Енні:

— Як ти смієш, дівчисько, так неґречно розмовляти з володарем цієї країни? Хай тобі буде відомо, що перед тобою його лисичність Тонконюх XVI, король лисячого царства!

— Ах, я перепрошую, ваша лисичність, — з усмішкою звернулась Енні до короля. — Я з чужої країни і гадки не мала про ваш високий сан!

Король Тонконюх XVI милостиво прийняв вибачення Енні й пояснив, як його спіткало лихо.

Захопившись гонитвою за прудким зайцем, він не помітив пастки, що її колись давно поставив тут мисливець із сусідньої країни Жуванів. Сталева платівка прищемила йому лапу.

Сталося це тиждень тому, і за той час ніхто з людей не з'являвся на галявині. І якби не її лисичність королева Прудконога і придворні кавалери й дами, які розшукали полоненого короля, він загинув би від голоду й спраги.

Тонконюх сказав, що він уже серйозно роздумував над тим, щоб відгризти лапу і таким чином звільнитися з полону. Але такий вчинок рівноцінний зреченню престолу. За законами лисячої країни в ній не міг царювати каліка. Дівчинка з чужої країни прийшла вчасно: вона врятує Тон-конюхові більше аніж життя, вона збереже йому королівську владу.

Вислухавши схвильовану промову короля, Енні заходилася звільняти його, та, на жаль, її сили було замало, щоб розсунути калкан і звільнити лапу. Дівчинка рішуче попрямувала до Тіма, але тут лисиці так відчайдушно завили, що вона мимоволі зупинилась.

"Яка ж я безпорадна, — з прикрістю подумала вона. Еллі на моєму місці, напевне, знайшла б вихід із становища". Енні озирнулась довкола і побачила неподалік міцну гілляку, зламану з дерева буревієм.

— Ага, ось саме те, що мені потрібно! радо вигукнула вона.

Прилаштувавши гілляку, як важіль, поміж зубцями пастки, Енні натисла щосили, зубці розсунулись, і зраділий король висмикнув лапу. Голосний хор лисячих голосів проспівав хвалу визволительці.

Тонконюхова лапа була в поганому стані: рана кровоточила і запалилась, треба було негайно її лікувати. Енні ледве підняла лиса й понесла до свого табору. Лисячий почет поштиво рушив за нею.

Загледівши зграю лисиць, Артошко, що визирав з торби, так оглушливо загавкав, що навіть Тім прокинувся. Він був дуже здивований, побачивши Енні в такій незвичайній компанії. Вислухавши її розповідь хлопчик схвалив дії своєї винахідливої подруги.

Енні дістала з рюкзака аптечку, змастила рану йодом і забинтувала. Королю відразу полегшало, проте ходити він усе одно не міг.

— Куди накажете доставити вашу лисичність? — ввічливо запитала дівчинка.

— До мого палацу, в Лисоград, — кволим голосом відказав царствений лис.

Коли Енні й Тім прилаштували лисячого короля на спину Цезареві, Артошко висунув голову із схованки і обурено дзявкнув. Але, одержавши від Тіма болючого щигля по носі, пес затямив, що не завжди доречно голосно проявляти свої почуття.

Сховавшись у торбу, він тихенько бурчав:

— І чого б то так носитися з тим задавакою? Хай би він був хтозна який король, обов'язок будь-якої порядної собаки гнати його, не шкодуючи сил…

Мули неквапливо рушили, а свита короля побігла слідом. Королеву люб'язний Тім влаштував на спині Ганнібала.

Тонконюх XVI показував Енні дорогу поміж густої мережі стежок, які перетинали ліс. Дівчинка й король розбалакались.

— Скажіть, ваша лисичність, скільки ви маєте підданих? — запитала Енні.

— О, їх багато тисяч. Востаннє їх перелічували років п'ять тому, й зараз я не назву точну кіль кість мешканців лисячого царства.

— А як же ви харчуєтесь? здивувалась Енні. — Адже скільки треба зайців та кроликів, щоб прогодувати таку силу силенну їдців!

— Про те подбала природа, — пояснив лисячий король. — Ми вирощуємо кролячі дерева, на яких ростуть плоди, завбільшки як дорослий кролик. На вигляд і смак вони анітрохи не поступаються кролячому м'ясу...

"Як багато чудес у Чарівній країні, — мимоволі подумала Енні. Навіть Еллі нічого не чула про гігантських орлів, про лисяче королівство і кролячі дерева, хоч і була тут аж три чі..."

А навіщо ж ви вирушили на полювання, якщо у вашій країні ростуть такі незвичайні дерева? — поцікавилась дівчинка.

— Їхні плоди смачні, — відповів Тонконюх, — але ми залишаємо їх простолюддю. Харчуватися тією ж їжею, що й землероби, поденники, пхе!.. — гидливо скривився король. — А яка насолода наздогнати зайця й увігнати зуби в його живе м'ясо! — Очі Тонконюх а кровожерливо заблищали. — Недарма в нас дозволяється полювати тільки королівській сім'ї і принцам. А якщо на це насмілиться хтось із простаків, його чекає смертна кара.

Енні пошкодувала, що врятувала короля з пастки. "А проте, — подумала вона, — якби він і загинув його країною почав би правити нащадок. І порядки у лисячому царстві лишилися б такі самі".

Король відволік думки Енні, запитавши:

— Що воно за тварини, на яких ми їдемо? Де я тільки не побував у нашій країні, але таких ніде не бачив.

— Ви не побачите таких і за горами, відповіла Енні.

Вона спробувала пояснити його лисичності, як діють механічні мули, але оскільки й сама мало в цьому тямила, то з пояснення нічого не вийшло. Король засвоїв лише одне: тварини, що звуться мулами, харчуються сонячним промінням. Це його анітрохи не здивувало.

— Кожному своє, — вирішив він. — Наші простолюдини харчуються плодами кролячого дерева, вельможі — живими кроликами і зайцями, ваші мули — сонячним промінням Але зайчати на — найкраща від усього!

КОШТОВНИЙ ТАЛІСМАН

исяче королівство було чимале за розмірами: мулам довелося витратити на дорогу до столиці години дві.

Врешті забовваніли невисокі пагорби, поміж яких розташувався Лисоград; вони йшли двома рядами вздовж широкої вулиці. Неважко було здогадатися, що вони штучні, але хто їх насипав, — чи лисиці за давніх часів, чи хтось інший, — цього Тонконюх XVI пояснити не міг.

У кожному пагорбі чорніли численні отвори — входи до лисячих нір. Біля підніжжя пагорбів гралися руді й чорно-бурі лисенята.

Король Тонконюх пояснив Енні:

— Наш народ поділяється на два племені: рудих і чорно-бурих, королева руда.

Енні не надто уважно слухала короля: її й Тіма набагато більше цікавили картини життя лисячого народу. Справді, в Лисограді було на що подивитись.

Поза пагорбами йшла плантація, де росли ті самі дерева, про які раніше говорив Тонконюх. З їх гілок звисали великі видовжені плоди у шкірястій оболонці. Час від часу якийсь із плодів, мабуть, достиглий, зривався й падав на землю. Від удару оболонка репалась, і крізь щілину прозирала апетитна рожева м'якоть.

До такого плода підходила на задніх лапах лисиця і, обхопивши його передніми, кудись несла, певно, на склад.

Усі працівники плантації, зайняті справою, ходили на задніх лапах. Одні розпушували землю між деревами гострими паличками, декотрі носили у шкаралупі великих горіхів воду і поливали ростини, решта вигризали з тріщин кори шкідливих комах і личинок. На чотирьох лапах бігали тільки молоді лисиці, що їх надіслали з дорученнями.

Наші подорожні зустріли дивну процесію. Четверо носіїв несли чепурний паланкін, в якому на шовковому ложі поважно розвалилась літня чорно-бура лисиця. Лисиця й король обмінялись поклонами.

— Моя тітка, принцеса Гостровуха, роз'їжджає з візитами, — пояснила Тіму королева. Енні запитала короля:

— Хіба ваші майстри вміють виготовляти такі чудесні речі?

— На жаль, ні, — відповів Тонконюх. — Наші предки вимінювали предмети розкоші в людей, за що давали їм плоди кролячого дерева.

— Ви й зараз ведете торгівлю?

— Ах, ні, ні, — роздратовано махнув король здоровою передньою лапою. — І не запитуйте мене, з якої причини вона припинилась. Про це потім, потім…

Енні здивовано замовкла. До того ж вона побачила, як стежкою руда лисиця везла в дитячій колясці трьох лисенят. Малюки весело вовтузилися, а руда нянька вмовляла їх лежати спокійно і легенько поплескувала їх по боках.

Палац короля Тонконюха XVI являв собою такий же пагорб, як і всі інші, але вхід до нього був лише один і такий високий, що Тім і Енні пройшли крізь нього не пригинаючись і опинились у просторій печері.

На подив дітей, виявилося, що печера яскраво освітлена кульками, які горіли самі по собі і були вчеплені до стелі. Енні пригадала розповідь сестри про її подорож до Підземної країни і здогадалась, що ці світильники, просякнуті речовиною з вовни Шестипалих — звідти. Напевне, лисиці також виміняли їх у людей але спитати про це н короля дівчинка не наважилась. Вона пам'ятала про його роздратування, яке стало наслідком її останнього запитання.

Біля задньої стінки печери два трони — один вище, другий нижче. На них з гідністю вмостилися король і королева а придворні на задніх лапках вишикувались уздовж стін.

"Все, як у людей…" — з посмішкою подумала Енні.

Король Тонконюх виголосив промову. Він коротко розповів про те лихо, що його спіткало, і висловив Енні глибоку вдячність за те, що вона порятувала його від неминучої загибелі.

— Та не думайте, що я обмежусь лише словами вдячності, я зроблю більше Ви отримаєте такий подарунок, який дуже придасться вам у нашій країні Перший міністр Довгохвосте, сюди!

До трону наблизився поважний чорно-бурий лис з чудовим довгим пухнастим хвостом. Цим хвостом міністр, очевидно, дуже пишався: хвіст був розчесаний волосок до волоска і покроплений парфумами.

Уставши перед троном, Довгохвіст сказав:

— Чекаю велінь вашої лисичності!

— Піди до нашої королівської скарбниці і принеси срібний обруч! — наказав король.

Серед придворних зчинився переполох. Одні неголосно застогнали, інші з благанням простягли до короля передні лапи.

Напевне, обруч, про який ішла мова, мав величезну цінність. Але ніхто й словом не насмілився заперечити монархові: з його лисичністю Тонконюхом XVI краще було не жартувати.

За кілька хвилин у залі з'явився Довгохвіст, несучи у передніх лапах широкий срібний обруч, оздоблений рубінами. Обруч був надзвичайно красивий, і Енні радісно стрепенулась від думки, що він належатиме їй. Але вона була скромною дівчинкою, і отримати коштовний подарунок за добре діло — врятування чужого життя — видалося їй негарним вчинком.

Енні промовила:

— Ваша лисичність, ви перебільшуєте мою заслугу у вашому врятуванні.

— Перебільшую?! — подивувався король. — Але ж ви зберегли мені трон!

— Ви могли б обійтися без моєї допомоги.

— Як?

— Слід було відправити гінця до країни Жуванів, звідти прийшли б люди і допомогли б вам, як потребує того ваша королівська гідність.

Король гірко розсміявся:

— Ти надто низько поціновуєш нашу кмітливість, дівчинко! Нехай тобі буде відомо, що ми посилали до Жуванів трьох гінців, одного по одному, і всі вони загинули за свого монарха!

— Загинули? Чому?

— На єдиній дорозі, яка веде від нас до країни Жуванів, живе лютий, вічно голодний Шаблезубий тигр. Досить лисиці потрапити йому до лап, як він роздирає її і з'їдає. З тієї ж причини торгівля між нами і людьми припинилась вісім років тому.

Здивована, Енні вигукнула:

— У вас з'явився Шаблезубий гигр?! А хіба їх не знищили дуболоми за наказом Страшила Мудрого?

Тепер настала черга дивуватися Тонконюхові. Підвівшись з трону, він врочисто промовив:

— Ви знаєте Страшила, дуболомів та Шаблезубих тигрів?! І ви прийшли з-за гір? Тоді я скажу вам, ваша світлість, хто ви є! Ви — Еллі, Фея Караючого Будиночка! Вітаю вас у Лисограді!

І він посадив збентежену дівчинку на свій трон і низько схилився перед нею, те саме зробили королева і всі придворні. Лише Тім стояв прямо, не розуміючи, чому так ушановують його подругу, та й Артошко на його руках сердито гарчав, бачачи перед собою стількох лисиць, на яких можна було б залюбки пополювати. Зійшовши з трону, Енні сказала:

— Ви помиляєтесь, ваша лисичність! Займіть місце, яке належить вам по праву, і вислухайте мене. Еллі — моя старша сестра. Вона справді не раз відвідала Чарівну країну і здійснила тут багато славних подвигів. А я, маленька Енні Сміт, я лише другий день у вашій дивовижній країні і не вчинила нічого такого, вартого похвали.

Король заперечив:

— Ваші заслуги величезні. Ви позбавили країну від зміни династії і, можливо, від міжусобної війни. Ви по заслугах отримаєте цей срібний обруч, про чарівні властивості якого зараз дізнаєтесь.

Король Тонконюх сів на трон і надів обруч Енні замилувалась його красою, та ось лис торкнувся лапкою рубінової зірочки, яка сяяла з переднього краю обруча… і зник! Так, він зник разом з масивним троном, на якому сидів. Енні й Тім стояли, витріщивши очі від подиву, Артошко оглушливо загавкав, перелякавши лисиць.

Минула хвилина, і трон з королем, який сидів на ньому, виник ніби з нічого. Завваживши подив Енні, вдоволений Тонконюх розсміявся.

— Як бачите, ваша світлість, цей обруч робить невидимим того, хто його носить, досить лишень торкнутися ось цієї зірочки, — король

показав лапою. — Невидимими стають і всі речі, до яких доторкнеться той, хто надягає обруч. І ще одну чудову властивість має він: обруч годиться на будь-яку голову, він розширюється або стискається залежно від її розміру.

Енні все-таки соромилася прийняти такий коштовний подарунок, але король силоміць втиснув обруча їй до рук, не слухаючи палких подяк дівчинки.

— Беріть, беріть, — підбадьорював Енні король. — Мені він зовсім не потрібен. Якщо я надто часто ставатиму невидимим, моя челядь, чого доброго, ще забуде, який я на вигляд а для королів це не надто корисно, ха-ха-ха!

Тоді Енні боязко поміряла обруч, і він припав їй якраз до голови, ніби його припасовував досвідчений майстер.

— Чудово, Енні! Він тобі дуже личить — захоплено промовив Тім. — Справжнє диво! Ану, щезни!

Палець дівчинки торкнувся зірочки, і Енні зникла з очей! І крізь те місце, де вона стояла, Тім бачив усе.

Артошко ображено став благати:

— Ти облиш, Енні, ці фокуси, не лякай порядних собак!

З порожнечі залунав дзвінкий сміх і почулися слова:

— Гей, Тіме, злови мене!

Тім кинувся на голос, та тільки-но йому вдалося торкнутися руки Енні, як дівчинка вислизнула і її голос долинув з іншого кутка печери. Після кількох невдалих спроб роздратований хлопчина зупинявся.

— Цур тобі! — вигукнув він. — Це вдесятеро гірше, ніж коли граєш у піжмурки.

І ось на порожньому місці з'явилась Енні, знову торкнувши зірочку. Король Тонконюх сказав:

— А все-таки є справедливість у тому, що срібний обруч потрапив до вашої світлості. Ви — сестра феї Еллі, яка знищила Бастінду а цей чарівний талісман раніше саме Бас і й належав. Лиха Гінгема взяла мене з материнської нірки ще маленьким лисеням і послала в подарунок своїй сестрі до Фіолетового палацу В країні Мигунів зовсім немає лисиць, і я був Там дивовижею. Бастінда тримала мене в полоні кілька років. З розповідей сестри вам, звичайно, відомо, Енні, як важко було вирватися з палацу лихої чарівниці. А мені пощастило це зробити! — гордо хвалився Тонконюх. Я підгледів, як чаклунка користувалась обручем, зумів украсти його зі скарбниці і — прощавай неволя! Цей талісман порятував мене від багатьох бід, коли я пробирався на батьківщину, допоміг мені завоювати владу в лисячому королівстві. Але зараз я розлучаюся з ним без будь якого жалю, бо… — Він наблизився до Енні і шепнув їй: — Я боюся, щоб ним не заволодів мій суперник у боротьбі за престол, чорно-бурий принц Кривоніг…

Вислухавши таке зізнання, Енні вирішила, що робить добре діло, позбавляючи Тонконюха від небезпечного талісмана, і з чистою совістю залишила Лисоград, щоб вирушити до країни Жуванів, а звідти до Смарагдового міста.

Але перед від'їздом Енні, Тімові й Артошці довелося побувати на бенкеті, який влаштував на честь гостей його лисичиість король Тонконюх XVI. Запропоновані ним плоди кролячого дерева виявилися

чудовими. Кілька таких плодів діти отримали в дорогу, за це Енні подарувала Тонко-нюхові свою блакитну накидку. Рудий лис надів її з великою гордістю і заявив, що віднині вона слугуватиме королівською мантією в країні лисиць.

КРАЇНА ЖУВАНІВ

осланці короля Тонконюха провели Тіма й Енні до кордону лисячого царства, де починалась стежка, яка вела до Жуванів. Вони розповіли також, де сидить у засідці останній Шаблезубий тигр Чарівної країни.

Стежина була не з кращих, звивиста й поросла травою, і діти стримували біг своїх мулів. Цезар і Ганнібал невдоволено форкали: під час стоянки у Лисограді вони зарядились єнергією так, що думали тільки про те, як би її витратити.

Але вершники дали мулам волю, коли помітили за поворотом стежки смугасту тигрячу шкуру. Хижак зачаївся і чекав необережних лисиць.

Зачувши тупіт копит (залізні підкови Тім зняв з них, коли гори лишились позаду), тигр нашорошився, але діти перевели важелі на "повний", і мули пронеслись повз нього, як порив урагану. Спантеличений тигр пробурмотів:

— О-хо-хо, старий я роблюся й нерозторопний. Навіть не встиг роздивитися, хто це так моторно промчав мимо. Але це були не лисиці…

І він знову сховався в кущах.

Енні й Тім їхали ще кілька годин і нарешті їм відкрилась прекрасна Блакитна країна, добре знайома дівчинці за розповідями старшої сестри.

І знову Енні опанувало дивне почуття. Їй видалося, що вона вже бачила ці чудеса із смарагдовою травою, ці дерева з незвичайними плодами, ці дзюркотливі струмки, де хлюпались золоті й срібні рибки.

І, звичайно, дівчинка анітрохи не здивувалась, коли з за дерев вийшли кумедні й милі Жували у крислатих капелюхах із срібними дзвіночками.

Маленькі чоловічки, вдягнені у блакитні жупани й вузькі панталони, невпинно рухаючи щелепами, ніби щось пережовуючи, зупинились на краю галявини. Вони зачудовано дивилися на хлопчика й дівчинку, котрі вивищувались над ними на рослих мулах з блискучою вовною. Вигляд Жувани мали явно переляканий.

Енні перша порушила мовчанку.

— Здрастуйте, любі друзі мої Жувани! — вигукнула дівчинка своїм дзвінким дитячим голосом, зійшла з мула і ступила кілька кроків вперед. Насторожений Тім залишався в сідлі.

— Здрастуй, могутня феє! — обізвався найхоробріший з Жуванів.

Він вклонився чужинцям. Його приклад наслідували інші Жувани, і дзвіночки на їхніх капелюхах мелодійно задзеленчали.

— Чому ви вважаєте, що я фея? — усміхаючись запитала Енні.

— Тому, що тільки фея може носити на голові такий прекрасний срібний обруч. І ти дуже схожа на Фею Караючого Будиночка, яка визволила нас від злої Гінгеми, а потім перемогла підступного Урфіна Джюса з його дерев'яними солдатами.

І тут Жувани несподівано заридали, а щоб звук дзвіночків не заважав їм плакати, вони зняли капелюхи й поставили їх на землю.

— Чому ви плачете, любі друзі? — здивовано запитала Енні.

— Ми плачемо тому, — відказав один із Жуванів, — що злий Урфін знову напав на Чарівну країну і полонив Страшила Мудрого…

Очі Енні й Тіма зробилися геть круглими від здивування.

— Але як це могло трапитися? — запитала дівчинка.

— Про це розповім я! — почувся невідомо звідки голос, і перед Енні з'явилась маленька бабуся и білій мантії, оздобленій блискучими зірочками.

Енні не злякалась. Адже від перших своїх свідомих днів вона чула розповіді про чарівників та фей і найдивовижніші дива були для неї звичною справою Так виховала її старша сестра.

— Здрастуйте, пані Вілліно! — сміливо привіталась дівчинка. — Ви прилетіли сюди з Жовтої країни?

— Так, звичайно, моє любе дитя, — ласкаво відказала добра фея, обіймаючи й цілуючи Енні. — Я вже кілька днів стежу за твоїми пригодами і дуже рада, що ти не гаєш марно час.

І з цими словами Вілліна торкнулась чарівного обруча.

— Це подарунок лисячого короля, — збентежено сказала Енні.

— Знаю, моя люба, і вітаю тебе. Цей талісман дуже придасться тобі і твоєму другові у боротьбі з Урфіном Джюсом.

— Пані, хіба й нам доведеться боротися з жорстоким Урфіном?! — злякано вигукнула Енні.

— Так, доведеться, дитино моя, — спокійно потвердила чарівниця. — Твоя сестра Еллі та її друзі надто м'яко повелися з цією підступною людиною, і ось результат. Він знову зібрався на силі, створив армію із Стрибунів, узяв у полон Страшила й Залізного Дроворуба.

— Як, і Дроворуба також?

— Так, твої майбутні друзі перебувають під владою ворога, і тільки Хоробрий Лев у безпеці в своєму далекому лісі. Розумієш, люба дівчинко, я не маю права надовго залишати межі моєї країни і можу допомогти тобі тільки порадою. А я зроблю все, що мені під силу…

— Дякую вам, пані, — сказала Енні. — Коли доля привела нас із Тімом сюди, щоб порятувати з біди Страшила й Залізного Дроворуба, ми виконаємо свій обов'язок.

— Я думаю так само, як Енні, — підхопив Тім.

— Зараз я пораджуся з моєю чарівною книгою, — промовила Вілліна й дістала із складок мантії малесеньку, завбільшки з наперсток, книжечку.

Вона поклала її на камінь, подула, промовила чарівні слова, і книжечка перетворилася на великий том. Вілліна почала гортати його сторінки, бурмочучи скоромовкою:

— Виноград, ворони, дерево нух-нух, механічні мули, мавпи… Ага, ось, знайшла: полонені!

Бабуся почала промовляти заклинання:

"Бамбара чуфара, скорики морики турабо-фурабо, лорики йорики."

Жували, заплющивши очі, перелякано повторювали:

"Бамбара чуфара, орики йорики".

На білому аркуші чарівної книги виступили слова, які Вілліна врочисто читала вголос:

— "Нехай дівчинка Енні та її супутник, що прибули до нашої країни на чудесних тваринах, які живляться сонячними променями, вирушать до Смарагдового міста дорогою, викладеною жовтою цеглою..."

— Дивовижно, — промовила чарівниця, припинивши читання, — десять років тому ця книга послала дорогою, викладеною жовтою цеглою, твою сестру Еллі, а зараз надійшла і твоя черга, дитино... Але будемо читати далі:

— "... У колишньому Гудвіновому палаці Енні та її друг повинні забрати чарівну скриньку Страшила, якою незаконно заволодів Урфін. В цьому їм допоможе срібний обруч. Чарівна скринька докінчить решту..."

— Та-а-к, — протягла чарівниця, — кінець не зовсім зрозумілий, але книга не бажає більше говорити. Очевидно, справа проясниться на місці. Гаразд, діти мої, вирушайте в дорогу, і хай вам щастить! Прощавайте!..

Книга знову стиснулась, зникла в складках мантії, а за мить зникла й сама чарівниця. На тому місці, де вона стояла, закружляв вихор і полетів геть, лишаючи слід на густій зелені галявини.

Жувани приголомшено дивилися на той клаптик землі, де щойно бачили Віллину. Нараз Енні спало на думку пожартувати. Вона вирішила показати цим нелукавим створінням що здатна творити дива незгірш від старої чарівниці з Жовтої країни. Вона торкнулась рубінової зірочки на обручі, що прикрашав її голову, і також щезла з очей.

Два зникнення поспіль — це вже було занадто для полохливих Жуванів. З криками жаху вони кинулись до найближчих кущів і пропали. Енні, яка з'явилася за декілька секунд і незадоволений її жартом Тім довго вмовляли переляканих чоловічків перш ніж ті насмілилися продовжити розмову.

Переконавшись, що причиною зникнення і появи Енні був срібний обруч, Жувани не роздумуючи визнали дівчинку за фею, набагато могутнішу, аніж її сестра.

Жувани дуже прохали Енні прогнати жорстокого Урфіна з його Стрибунами і повернути правління доброму Страшилові. Вони назносили мандрівникам на дорогу безліч харчів, а Енні віддала Жуванам плоди кролячого дерева. Маленькі чоловічки були в захваті. Вони сказали:

— Ми не куштували цих чудових плодів від. — тоді, як кровожерливий тигр засів на шляху до королівства лисиць.

— А чому б вам його не вбити? — запитав Тім.

Жувани так здивувалися, що дзвіночки на їхніх капелюхах дрібно й голосно задзвеніли.

— Нам?! Таким маленьким і кволим! — закричали Жувани.

Тім поблажливо усміхнувся:

— Якби я мав час, то сам би керував роботою, але певен, що ви впораєтеся й без мене. Зробіть так. Футів за триста від лігва звіра викопайте на стежці глибоку довгу яму з прямовисними стінами. Замаскуйте пастку гілками й листям. Приведіть кілька баранів, і нехай вони бекають що є сили. Тигр не втримається, кинеться на здобич, і тут йому й буде кінець!

Жувани кинулися несамовито танцювати і стрибали до тих пір аж поки попадали від утоми.

За кілька днів мешканці Блакитної країни виконали Тімову пораду, і тигр знайшов смерть у влаштованій ними пастці.

Жувани вбили біля ями кілка, а до нього припасували дошку з написом:

Тут поховано тлін останнього Тигра Чарівної країни. Знищити цього лиходія нас навчив Хлопчик із-за гір, неперевершений Тім, слава йому, слава, слава!

Жувани попередили мандрівників, що, прямуючи до Смарагдового міста, вони муситимуть проїхати через велике поселення підземних рудокопів. Чимало років минуло відтоді, як рудокопи залишили Печеру і оселились у верхньому світі, а їх усе ще за звичкою називають підземними.

— Вони нас не скривдять? — боязко запитав Артошко.

— Що ви, це дуже добрі люди, — запевнили Жувани. — Вони, правда, мають звичку, яка не всім подобається: під час розмови вони дивляться не на співбесідника, а в землю. Але це пояснюється тим, що вони досі не звикли до яскравого денного світла.

По-дружньому розпрощавшись із Жупанами Тім й Енні обіцяли знову навідати їх, коли повертатимуться на батьківщину Адже звідси починається шлях через Кругосвітні гори.

Цезар і Ганнібал весело рушили в дорогу: над усе в світі вони любили рух, такою вже була їхня природа.

За цей день діти проминули кілька сіл, де мешкали Жувани. Все там було блакитне: блакитні будинки із шпилястими блакитними дахами, блакитні брами в блакитних парканах, блакитні огорожі садів та ланів, блакитне вбрання жителів... Жувани радісно вітали подорожніх. Якимсь таємним чином їм уже було відомо, що в їхній країні з'явилась молодша сестра Феї Караючого Будиночка, котра має намір розпочати боротьбу з жорстоким Урфіном Джюсом.

В останньому блакитному поселенні Тімові й Енні показали, як їм вийти на дорогу, викладену жовтою цеглою.

Попрощавшись із Жуванами і побажавши їм успіху в боротьбі з жорстоким ворогом, наші мандрівники незабаром виїхали на галявину, де колись приземлився будиночок-фургон Джона Сміта після дивовижної мандрівки в повітрі. Фургон і зараз там стояв, темний від непогоди, але ще придатний для житла. На його дверях було видно напівстертий напис: "МЕНЕ НЕМАЄ ВДОМА", зроблений незграбним дитячим почерком маленької Еллі.

Звичайно, діти не проминули нагоди зайти до фургона Там був цілковитий розгардіяш. Стільці к жали на підлозі, частина посуду, що випав з кухонної шафи, розбилась. Енні взяла на пам'ять тарілочку, розмальовану квітами, з якої колись їла її сестра. Тім порозставляв стільці довкола стола і витер з них пилюку.

Примовклі діти залишили будиночок, до якого вже десять років не ступала нічия нога.

— Десь тут недалечко печера Гінгеми, — прошепотіла Енні. — І мені страшно...

— Не бійся, — заспокоїв дівчинку Тім. — З нашими мулами, срібним обручем нам не страшні ніякі вороги... І потім з тобою ж я! — Хлопчик випростався в сідлі і грізно насупився.

— Ех ти, хвалько! всміхнулась Енні. — Все-таки ми з тобою ще надто маленькі, друже мій Тім!..

СРІБНИЙ ОБРУЧ

В ГОСТЯХ У РУДОКОПІВ

олишивши старий фургон, мандрівники незабаром побачили перехрестя, від якого розходилися три шляхи. На дороговказі було три дощечки: на першій "ДОРОГА ТУДИ", на другій — "ДОРОГА СЮДИ", а на третій стояв напис "ДОРОГА ВЖЦ".

— Саме це нам і треба! — зраділа Енні.

— А що воно означає? — здивовано запитав Тім.

— Хіба не розумієш? Дорога викладена жовтою цеглою, — пояснила дівчинка. — Вона саме така, якою я уявляла її собі з розповідей Еллі. Я ніби бачу, як Еллі простує нею у чарівних срібних черевичках, а за нею підтюпцем біжить її вірний Тотошко..

— Ти дуже доречно про це заговорила, — озвався Артошко з торби. — Я й сам не проти пробігтися цією чудовою гладенькою дорогою, бо в мене вже геть затерпли лапи.

Тім і Енні злізли з мулів, дали волю собаці. Друзі неквапом попростували по жовтих цеглинах, до блиску витертих часом. Мули тюпали за ними. Артошко весело гасав по кущах обгавкуючи білок, а ті огризалися з високих гілок.

Енні невимовно дивно було думати, що вона йде тією ж казковою дорогою, яка снилась їй у перші роки життя, дорогою, де Еллі колись зустріла Страшила, Залізного Дроворуба, Полохливого Лева… Дівчинка тремтіла від ляку: їй ввижалося, що в кущах ховається страшний

Людожер і він раптом вхопить її, як за давніх часів ухопив Еілі. Проте Людожера вже десять років не було на світі, його зарубав Залізний Дроворуб.

Заночувавши в лісі, мандрівники опівдні наступного дня почали помічати що наближаються до поселення рудокопів. Стежка перетворилася на широку дорогу, вздовж якої хвилювались од вітру пшеничні ниви і квітли сади. А неподалік селянин орав поле на Шестилапому, очі якого були щільно зав'язані. Напевне, зір цих підземних потвор усе ще не пристосувався до яскравого сонячного світла.

Тім та Енні зацікавлено розглядали чудернацького звіра з грубою білою вовною, великою круглою головою круглим тулубом та шістьма товстими круглими лапами. Шестилапий був такий сильний, що вільно тягнув величезного плуга, перевертаючи широкі скиби чорної землі.

Із свого боку хлібороб теж зачудовано дивився на незнайомців, що їхали повз нього на дивовижних тваринах, ніколи не бачених у Чарівній країні.

Не доїжджаючи до села, діти помітили недалеко від дороги невеличкий завод, звідки долинав гуркіт верстатів та дзвін молотків об ковадла. Рудокопи, переселившись нагору, продовжували обробляти метали, що їх добували внизу, в Печері.

Поява Тіма та Енні в поселенні викликала великий переполох. З червоних високих будинків з червоними покрівлями вибігали дорослі й діти, і незабаром наші мандрівники опинились у колі цікавих Рудокопи мали видовжені бліді обличчя, а очі їхні на мить підводились на подорожніх і знову опускались до землі.

Високий худорлявий старий з довгою сивою бородою відрекомендувався дітям:

— Ружеро, правитель країни рудокопів!

— О, я багато чула про вас від сестри, — жваво відгукнулась Енні. — Це ви були останнім Охоронцем часу в Підземній країні?

Ружеро усміхнувся:

— Я й не думав, що про мене ще пам'ятають там, за горами. Про це, звісно, подбала Еллі?

— А хто ж би ще? — промовив Тім. — У нас усі діти на фермах чудово знають імена підземних королів… І ваше, ясна річ, теж! — ґречно додав він.

Правитель запросив Енні й Тіма до себе в гості. Мулів поставили заряджатися на сонячному боці, і Артошко лишився їх охороняти.

Будинок Ружеро мав кілька прекрасно умебльованих кімнат, і в кожній під стелею висіли невеличкі кульки. Правитель пояснив, що вони освітлюють будинок уночі. Серед кольорів стін та меблів переважали яскраві: зелений, ніж ю блакитний, жовтогарячий… Напевне, за віки підземного полону рудокопам набридли бляклі, тьмяні барви Печери.

На честь знатних гостей Ружеро влаштував бенкет. Він попередив Енні й Тіма:

— Промови деяких моїх одноплемінників, можливо, видаватимуться вам дивними. Але я дуже, прошу вас бути серйозними, навіть якщо це буде, важко.

У великій залі за довгими столами зібралося кілька десятків людей. В напівтемряві і прохолодь кімнати рудокопи почували себе вільно, і Енні, помітила, що в них сміливі проникливі очі й обличчя, сповнені гідності.

Господар посадовив дівчинку між літніми людьми. Сусід зліва, гладкий, рудоволосий, відрекомендувався:

— Барбедо!

Другий, який сидів праворуч, мав густі брови і пасмо чорного волосся, що звисало на лоб. Він теж назвав своє ім'я:

— Ментахо!

Сусідами Енні за столом виявились двоє з останніх підземних королів! Енні мало не пирхнула, але попередження Ружеро подіяло, і вона стрималась.

На столах були різноманітні смачні страви: торти на великих тацях, фігурні пряники, пироги, юшка з черепахи, вази з чудовими фруктами, оладки з медом… Запивалися страви шипучим лимонадом.

Сусіди Енні намагалися розважити дівчинку розмовами. Колишній король Ментахо палко вихваляв своє нинішнє ремесло ткацтво.

— Який я гордий, люба Енні, — говорив Ментахо, — що я ткач і що всі мої предки були ткачами. Гадаю, що ткацтво — найважливіше діло на світі. Уявіть собі що не стало ткачів: люди вдягались би у звірячі шкури, як тисячі років тому. І розум їхній опустився б до рівня тварин.

— Ну-ну, Ментахо, не дуже хвалися, — весело гукнув один із гостей. — Не забувай про тих, хто вирощує льон!

А другий підхопив:

— Скажи, друже, що сталося б з твоїм крамом, якби не ми, кравці!

Застілля сміялось і гуло Увагою Енні заволодів Барбедо. Старий товстун виявився переконаним революціонером. Він говорив збуджено:

— Не розумію, чому ваші батьки та діди так довго терпіли королівську владу! Якби я жив у той час, я першим повстав би проти тиранів!

Томові й Енні видавалися смішними палкі промови Ментахо та Барбедо. Аж тепер вони зрозуміли, чому господар бенкету прохав їх поводитися поважно. Та ось що було дивовижно! Кілька десятків чоловік слухали колишніх королів, і наніть тіні посмішки не майнуло в чиїхось очах. Навпаки, люди співчутливо кивали головами і вставляли схвальні зауваження. Так, високу й чисту душу мав цей народ, що не одне століття вигартовувався у важких умовах життя під землею. Перевиховавши колишніх королів, перетворивши їх з паразитів і насильників на працелюбних ремісників, делікатні співгромадяни ні словом ні звуком не хотіли нагадувати їм про минуле, щоб не принизити їхню нинішню гідність Вони все зрозуміли і все пробачили.

Вражені благородством рудокопів, Тім та Енні принишкли й сумирно сиділи до кінця бенкету. Він закінчився увечері. Дочекавшись, поки господар провів гостей, Тім поділився з ним сумною новиною про те, що Урфін знову захопив Смарагдове місто.

— Мені давно відомо про це від Жуванів, — заявив Ружеро. — У нас з ними укладений договір, і ми допомагатимемо одне одному на випадок нападу ворогів.

— А що ви збираєтесь робити? — з тривогою запитала Енні. — Сестра розповідала мені, що Стрибуни — дуже сильний і войовничий народ.

— Ми приготували для них деякі сюрпризи, — посміхнувся Ружеро, — але про це нікому ані слова!

За декілька годин їзди Енні й Тім почули тупіт. З-за повороту дороги вибігло дивне створіння. Це був дерев'яний чоловічок але зовсім не схожий на дуболомів, якими уявляла їх собі Енні. Він мав довгі тоненькі руки з безліччю пальців, довгі ноги пристосовані для швидкого бігу, довгий гострий ніс, який, здавалось, ніби винюхував усе довкола.

Енні зрозуміла, що бачить одного з колишніх поліцейських, які після Урфінової поразки стали кур'єрами та листоношами.

— Стій! — владно гукнула Енні і заступила дорогу дерев'яному чоловічкові.

Той відразу спинився.

— Ти хто такий? — запитала дівчинка.

— Я — Реллем, гінець правителя Смарагдового острова, Тричі Премудрого Страшила.

— Виходить, Страшило на волі?! — зраділа Енні. — Це він послав тебе з донесенням?

— На жаль, ні, ласкава пані! Смарагдове місто захоплене ворогами, наш правитель у полоні, городян вигнано з будинків, вони бродять полями, роздягнені й голодні.

— А куди ж ти поспішаєш? — спитав Тім.

— До шановного Према Кокуса, правителя Жуванів і до шановного Ружеро, правителя рудокопів. Мене послала до них попередити про небезпеку ворожого нападу пані Кагти-Карр, тимчасова правителька Смарагдового острова. Звичайно, Жупани й рудокопи не подужають войовничих Стрибунів, але хоч устигнуть поховати своє майно й харчі.

— Це добре придумала Кагги Карр, — зауважив хлопчик.

— Ну що ти, це ж найрозумніший птах у Чарівній країні, — пишаючись вороною, промовила Енні. — Я впевнена, що в боротьбі з Урфіном Джюсом вона дуже допоможе нам. Скажи, Реллем, далеко звідси Стрибуни? — звернулась дівчинка до кур'єра.

— На відстані мого денного переходу, — мовив дерев'яний чоловічок. — Це не так уже й близько, тому що я бігаю дуже швидко, і мало хто в нашій країні може зрівнятися зі мною.

— А що чути з країни Мигунів? — запитала Енні. — Їх, напевне, теж завоював злий Урфін?

— Завоювати — завоював, та ненадовго, — відказав дерев'яний гонець. — Кагги Карр розповіла мені про один випадок, про який їй доповіли птахи. Схоже, що сам Урфіи навіть гадки про це не має.

Ось про що розповів Реллем.

По тому, як головні сили Урфіна Джюса залишили країну, Мигуни кілька днів покірно виконували всі розпорядження Бойса, командира маленького гарнізону Марранів. Одначе Лестар, друг і головний радник Залізного Дроворуба, був кмітливим і винахідливим чоловіком. Це він збудував дерев'яну гармату, яка під час боротьби з дуболомами єдиним пострілом розігнала Урфінову дерев'яну армію. Лестар почав спостерігати за життям і звичками Марранів і незабаром дізнався про головну їхню слабкість — цілковиту безпорадність під час сну.

Остерігаючись нічного нападу, Маррани вкладалися спати в кімнати з міцними дверима, зачинялися на міцні засуви й замки. Але що означали замки для вмілих майстрів Фіолетової країни?

І якось Стрибуни прокинулися зв'язаними по руках і ногах. Повстанці відвели їх до підвалу, і там вони мали вдосталь часу каятися в нерозважливості, з якою вони повірили щедрим обіцянкам вогняного бога.

Лестар розумів, що цим легким успіхом справа не скінчиться, що Урфін надішле великий загін війська, і тоді розпочнеться справжня боротьба. І він почав готуватися до цієї боротьби. Лестар оголосив загальну мобілізацію чоловіків від 18 до 30 років, таких набралося близько трьох тисяч. Кому було за тридцять, готували зброю: кували мечі й кинджали наконечники для списів та стріл. Купи зброї і щитів складалися у великому передпокої палацу.

Мигуни, які колись проходили військову підготовку у Діна Гіора, наказом головнокомандуючого Лестара отримали чини капрала, лейтенанта і капітана й заходилися навчати молодь. Народ був настроєний войовничо.

"Перемога або смерть!" — говорили Мигуни.

Реллемова розповідь дуже втішила Тіма й Енні. Отже, Стрибуни не такі вже й страшні, як їм здавалось, і на них можна знайти управу.

— Дякуємо за добрі вісті, друже Реллем, — сказав Тім. — Рушай далі і перекажи Жуванам та рудокопам, щоб вони добре ховали майно і харчі. А найкраще їм піти в ліси та нетрі, — вів далі хлопчик. — Нехай завойовники знайдуть безлюдні села, це їх одразу спантеличить. Прем Кокус, певне, вже чув про нас. Перекажи йому наше вітання і нагадай, що ми, Енні й Тім, зробимо все можливе аби перемогти підступного Урфіна Джюса.

Реллем, виструнчившись перед Тімом, відрапортував:

— Усі ваші накази будуть виконані, ласкавий пане! І ще скажу вам ось що: на дорозі ВЖЦ стоять ворожі застави, а переправу через Велику річку охороняє ціла рота Стрибунів. І вони не сплять ночами, бо п'ють напій з горіхів нух-нух.

Дерев'яний кур'єр розповів дітям, що це за горіхи і яка їх дія. Забезпечивши мандрівників цінними відомостями, гонець Кагги-Карр притьмом підхопився і швидко зник з очей.

В Енні й Тіма одразу зіпсувався настрій. Шлях усе ще здавався привітним і мирним, але повідомлення, що десь ним ідуть вороги, все змінило. Серце облило холодом, тривога загострила почуття, діти пильно дивилися вдалину.

Цієї ночі Тім та Енні не ставили намета. Вони заночували у напіврозваленій хижці, в якій дівчинка впізнала стару оселю Залізного Дроворуба. На полиці ще стояла запилена бляшанка з мастилом, ним Дроворуб колись змащував свої залізні суглоби.

ОБРУЧ ПОЧИНАЄ ДІЯТИ

аступного дня діти просувалися вперед з великими пересторогами. Прямі ділянки шляху вони оглядали в підзорну трубу, а перед кожним поворотом зупинялись і пускали в розвідку Артошка. Песик нечутно прошмигував поміж кущами і з'ясовував обстановку.

Після однієї з таких вилазок Артошко повернувся стривожений і скуйовджений.

— Попереду вороги! — доповів він. — Їх цілий десяток, вони розташувались край дороги.

Одразу ж розпочалася військова рада. В ній узяли участь і мули, тому що Ганнібал заявив: Недарма ж ми носимо імена знаменитих генералів, отже, достойні обговорювати військові справи.

Тім та Енні з цим погодилися. Дівчинка запитала собаку.

— Як озброєні Стрибуни?

— У них пращі з запасом каміння і важкі дубці.

Цезар промовив:

— Ми з Ганнібалом змогли б промчати повз заставу так швидко, що люди не встигнуть вхопитися за зброю. Бажаєте в цьому пересвідчитись?

— І отримати камінь у спину? Дякую, — посміхнулась Енні. — Крім того, Урфін не повинен знати, що ми в Чарівній країні. Прочувши про це, він почне берегтися тоді нам буде набагато важче виконати наказ магічної книги Вілліни.

— А що як нам через ліс обійти варту, — запропонував Тім.

— Це неможливо, чагарник надто густий, — заперечив Артошко.

Усі замислились, а потім Енні весело вигукнула:

— Які ж ми дурненькі, зовсім забули про срібний обруч. Ми пройдемо невидимками.

Відразу подбали про те, щоб не сполошити Марранів. Діти роззулись, а копита мулів Тім обмотав листям перев'язавши їх ліанами.

Було зроблено пробу. Діти рушили по жовтих цеглинах, тримаючись за руки й ведучи мулів за вуздечки. Енні торкнулась рубінової зірочки. Вийде чи ні?

— Не видно й не чутно! — радісно оголосив спостерігач Артошко, коли процесія пройшла повз нього два десятки кроків.

А коли вже пес з його зіркими очима й чуйними вухами нічого не виявив, то тим паче не помітили мандрівників дозорці Стрибунів. Спосіб проходити повз ворожі застави виявився чудовим. Інакше довелося діяти, коли подорожні зустрілися з великим загоном Марранів, посланим проти Жуванів та рудокопів.

Це про нього Реллем мусив попередити Кокуса й Ружеро.

Тупіт численних ніг і гамір голосів Енні й Тім почули ще здаля. Розійтися з Урфіновими солдатами на вузенькій дорозі було неможливо. На щастя, неподалік у ліс повертала стежка. Від'їхавши на півсотні кроків, мули й люди скупчилися, і Енні натисла заповітну зірочку.

Одчайдушне юрмисько — три сотні Урфінової армії — просунуло мимо, сміючись і теревенячи, і жоден з вояків не здогадався, що тут, зовсім поряд, зачаїлись вороги.

Надвечір наступного дня наші герої побачили блакить Великої річки.

Попереджені Реллемом про те, що пором охороняється, мандрівники завчасу зійшли з дороги і рушили вздовж берега. Знайшовши зручне місце, вони перепливли річку, не злізаючи з мулів.

До Смарагдового острова лишалося йти два дні і всього кілька годин їхати на мулах. Але в цій густонаселеній місцевості доводилося поводитись дуже обережно. Довкола шастали Стрибуни, і потрапляти їм на очі поки що це варто було.

Навіть мешканці Смарагдової країни, зустрівши дівчинку, так схожу на Еллі, певна річ, заговорять про це, і чутки можуть докотитися до Урфіна. І діти зважились на сміливий крок: вони задумали йти пішки. Так їм буде простіше послугуватися чарами срібного обруча.

Енні й Тім сушили голови над тим, що робити з мулами. Залишати їх на сонці було небезпечно: вони так зарядяться енергією, що їх тоді не втримає ніяка припона Тім сховав мулів у затіненій гущавині, про всяк випадок міцно зв'язав їм ноги і закидав скакунів гілками й листям.

Тепер мулів не помітить випадковий подорожній. Діти повкладали в рюкзаки найнеобхідніше, попрощалися з Цезарем та Ганнібалом і попросили славних тварин набратися терпіння й чекати на їхнє повернення, яке, можливо, трапиться не так уже й скоро.

Потім вони вийшли на дорогу ВЖЦ і невидимками попростували до Смарагдового острова. Тут усе було зеленим. У зелених гаях ховалися ферми з яскраво-зеленими стінами і блідо-зеленими дахами. Огорожі садів та пшеничних ланів мали колір морської хвилі, а дороговкази були пофарбовані темно-зеленою фарбою.

З розповідей сестри Енні знала, що і в одязі мешканців Смарагдової країни переважали зелені кольори. Проте фермери, котрі зрідка зустрічались дітям, ходили в лахмітті, колір якого годі було розібрати. Їх геть-чисто обібрали Маррани.

РАТНІ ПОДВИГИ ОЙХХО

тим часом полк Марранів, що його послав Урфін, ішов завойовувати Блакитну країну. Вів солдатів полковник Харт, кремезний силач з величезними п'ястуками. Глибока зморшка на його лобі свідчила, що він чимало років пробув у рабстві — надто нерозважливо бився він об заклад на змаганнях.

Наближаючись до поселення рудокопів, солдати підтяглися, гамір і пісні в їхніх лавах припинились. Харт вислав розвідників, і ті невдовзі повернулися з повідомленням, що вони нікого не зустріли, лише шлях їм перегородила якась незрозуміла споруда.

Полк вирушив у наступ. Але за поворотом Марранів спинила барикада. Так, в очікуванні ворогів, рудокопи не сиділи склавши руки.

Між крайніми будинками поселення височів завал, де в химерному безладі змішалися стовбури дерев, залізні плуги, борони, покладені зубцями догори, масивні шафи і садові лави.

Обминути барикаду не дозволяли глибокі рови, на дні яких стирчали гострі кілки. Доки Харт роздумував, як вчинити в цих складних обставинах, на верхівці завалу з'явився правитель Ружеро.

— Люди з далекої країни, що вам тут потрібно? — голосно запитав він.

Полковник Харт виступив наперед:

— Від імені його величності короля Урфіна Першого пропоную вам скласти зброю і визнати його владу.

— А які переваги це нам дасть? — поцікавився Ружеро.

— Ну, які… — Не спокушений у мистецтві дипломатії, Харт замовк. — Ви платитимете Великому Урфінові данину, а за це він оборонятиме вашу країну від ворогів…

Ружеро зареготав:

— Ми живемо тут уже вісім років, і за цей час уперше побачили ворогів. І вороги ці — ви! Хіба що ви охоронятимете нас від самих себе?..

Полковник відчув, що словесний поєдинок він програє, і розлютився.

— Ет, що там балакати?! — загорлав він. — Бий його, хлопці!

Але перш ніж солдати встигли схопитись за пращі, Ружеро зник за барикадою, і з її непомітних отворів ударили тугі струмені холодної води, збиваючи з ніг ошелешених Марранів і промочуючи їх до кісток.

Це був перший "сюрприз" рудокопів. Вони притягли із садків помни, приготували якомога більше води і нею ж охолодили войовничий запал Стрибунів.

Ковзаючись по калюжах, спотикаючись, падаючи і знову підводячись, солдати в паніці відступили. Харт і ротні командири сяк-так встановили порядок і вишикували людей.

Харт погрозив невидимим захисникам поселення кулаком.

— Так вам це не минеться! — пообіцяв він.

Пекуче сонце Чарівної країни швидко висушило промоклих Марранів, підсохли й калюжі на дорозі. Військо знову перейшло в наступ.

Запаси води у рудокопів скінчились, і окремі слабенькі цівочки вже не могли налякати нападників Чіпляючись за гілки дерев, за руків'я плугів, за всілякі виступи, Маррани дерлися на барикаду і вже наближались до її верхівки. Тоді почав діяти другий "сюрприз" Ружеро.

Із найближчого гаю, швидко вимахуючи шкіряними крильми і хижо роззявивши зубату пащеку, вилетів величезний дракон і кинувся на вороже військо.

Стародавнє плем'я літаючих драконів давно вже вимерло в усьому світі, і рештки його збереглися лише у вогкій напівтемряві Підземної країни, Рудокопи приручили їх, коли ними правили ще королі, на них пильнувала королівська охорона. З усіх драконів найручнішим і найкмітливішим був Ойххо. Це він переправив Еллі й Фреда до Канзасу по тому, як Еллі втретє відвідала Чарівну країну.

І ось цього Ойххо рудокопи викликали з Печери і пустили в бій. На його спині, в альтанці, сидів Ментахо і керував діями літаючої потвори. В новому своєму житті Ментахо був ткачем. Але, що не кажи, вія народився в королівській сім'ї, дістав добре військове виховання, і військові навички пригадалися йому в цей небезпечний для рудокопів час.

Могутній тварині нічого не варто було знищити Марранів десятками, але такого наказу йому не давали. Мудрий Ружеро розумів, що винуватцем усіх нещасть у Чарівній країні був честолюбивий Урфін, а Стрибуни — лише бідні, обдурені ним жертви. І тому правитель рудокопів звелів Ментахо і драконові просто навести паніку в таборі ворога і змусити його відступити.

Ментахо виконав своє завдання блискуче. Він розумів, що передусім треба позбавити нападників керівництва. Досвідченим оком він виділив у натовпі ворогів полковника Харта котрий намагався навести лад серед своїх вояків. За наказом Ментахо дракон обережно підхопив Харта міцними лапами і посадив його на верхівці високої пальми. Потім він проробив те саме з капітанами.

Стовбури пальм були зовсім голі, і нещасні командири не могли самі спуститися з дерев. Коли їхнє розладнане військо розбіглося, Харта і його помічників довелося знімати рудокопам.

Ойххо із свистом носився над дорогою, якою тікали перелякані Маррани Знижуючись, він вдавав, ніби хоче вдарити того чи іншого солдата, і бідак з криком падав на землю.

А тут іще з лютим хрипким ревом вибігли звідкілясь Шестилапі, на спинах яких сиділи погоничі і спрямовували їхній сліпий біг. Це був третій і останній "сюрприз" правителя Ружеро.

Ворожий загін зазнав нищівної поразки. Сотні Марранів, кинувши зброю, розбіглися лісами й полями.

Довго після того несміливі й напівголі постаті вештalися дорогами Блакитної країни, наближались до ферм і тремтячим від сорому голосом прохали нагодувати їх, дати на ніч притулок.

Після битви Ружеро надіслав до Према Кокуса гінця з повідомленням про перемогу. Жувани, які вже встигли залишити свої оселі й сховатись у густих хащах, радо повертались додому.

Розбиті Маррани поодинці вибирались на дорогу ВЖЦ і тихо плентались на схід, до Смарагдового острова. Вони аж ніяк не квапились: переможеним воякам лячно було постати перед грізними очима Великого Урфіна, їхнього володаря.

НОВІ ТУРБОТИ УРФІНА ДЖЮСА

оли Урфін Джюс уперше захопив владу в Смарагдовому місті, поміж його жителів знайшлися зрадники, які перекинулися на його бік і служили йому. Першим серед них був Руф Білан, якому король дав сан головного державного розпорядника. Після поразки Урфіна Руф Білан

утік до Підземної країни, де й був за нові злочини приспаний чарівною водою на десять років.

Та лишалися ще в місті Кабр Гвін, колишній намісник Блакитної країни, Енкін Флед, який правив Мигунами від імені Урфіна, та інші зрадники, їм пробачили, зберегли їм життя і майно, і м'який серцем Страшило навіть тримав їх при дворі. Це було великою помилкою правителя.

Щойно Урфін знову повернувся до Смарагдового міста, як усі його колишні міністри й радники з'явилися до нього і висловили глибоку радість з приводу його повернення. Урфін усіх їх прийняв на службу і дав їм високі посади. Головним державним розпорядником став заможний купець Кабр Гвін. Енкін Флед був призначений начальником поліції.

Оглядаючи захоплене майно Страшила, Урфін звернув увагу на рожеву скриньку чудової роботи з передньою стінкою з матового скла. Король спробував відчинити його, проте марно. Поки він крутився біля телевізора, до нього з доповіддю увійшов Кабр Гвін.

— Ця скриня не відчиняється, ваша величносте, — поштиво доповів Гвін. — Що там усередині — невідомо, але вона — магічна.

— Магічна?!

Урфінові очі радісно заблищали. Невже йому до рук потрапило нове, ще невідоме диво, яке можна буде використати у своїх інтересах?

— Так, ваша величносте, — підтвердив Гвін. — Я не раз спостерігав, як наш колишній правитель промовляв якісь слова і на склі з'являлися різноманітні рухливі зображення. То з'являвся Залізний Дроворуб, то Сміливий Лев, а інколи й ви…

"Чарівне дзеркало! — здогадався Урфін. — Ось чому Страшилові було відомо, де минули перші роки мого вигнання. Він бачив мене у цьому дзеркалі! Я неодмінно мушу дізнатися про його таємницю!"

— Які слова говорив Страшило? — запитав Джюс.

— Ніхто ніколи не чув їх. Правитель промовляв їх пошепки.

— Накажіть привести до мене Страшила!

За годину колишній правитель острова з'явився перед Урфіном. Страшило мав жалюгідний вигляд: риси його обличчя почали розпливатися від вологи, ноги погано тримали важкий тулуб. Але дух його був бадьорий.

— Чого вам треба від мене? — запитав він хрипким голосом.

— Я хочу, щоб ви розкрили мені секрет рожевої скриньки. Скажіть магічні слова, які примушують його працювати, і ви дістанете свободу. Крім того, я відпущу вашого друга Дроворуба. Я знаю, йому не солодко в ув'язненні.

"Я дам їм свободу, але під суворим наглядом", — подумав Урфін.

— А якщо я відмовлюсь?

— Тоді я спалю вас і прах розвію за вітром.

— Гаразд, паліть! Можливо, вітер, який розвіє мій прах, підкаже вам магічні слова!

Ніякі умовляння й погрози не змогли примусити Страшила розкрити таємницю. Його відвели назад до підвалу до Дроворуба. І там Страшило

назвав другові магічні слова. Він боявся, що чарівна скринька стане непотрібною іграшкою, якщо Урфін, розлютившись, знищить його, Страшила.

Урфінові ж украй необхідно дізнатися про секрет скриньки. Після того як Маррани залишили свою долину, ореол вогняного бога помітно збляк у їхніх очах. Так, Великий Урфін як і раніше міг видобувати вогонь невловимим порухом руки. Проте Маррани впевнилися, що мешканці Фіолетової країни й Смарагдового острова володіли цими чарами майже так само. Досить було їм черкнути дерев'яною паличкою об чорний бік невеличкої коробки і на кінці палички спалахувало полум'я. Мигуни називали ці таємничі палички сірниками. Отже, всі піддані Дроворуба і Страшила — також вогняні боги? Та що там казати, навіть деякі сміливці з Марранів навчилися добувати вогонь таким чудесним способом. Виходить, і вони — боги?

Якщо Маррани ще не впевнилися, що їх обдурили, то в усякому разі вони вже впритул підійшли до цієї думки. Так доповідав щовечора Урфінові його головний шпигун, блазень Еот Линг. І якщо це сміливе плем'я збунтується, як утримаєш його в покорі?

Усе б змінилось, якби Урфін заволодів таємницею чарівної скриньки. Він міг би кожному із своїх підлеглих розповісти, що той робив у будь-яку годину дня і в будь-якому місці, хоч би де перебував. Ось це всевідання було б воістину божественним.

Джюс дійшов геть безглуздої думки, що таємницю скриньки буде розгадано, якщо наговорити силу-силенну слів у найрізноманітніших сполученнях. Урфін сидів перед телевізором і бурмотів:

— Шабаш-розгардіяш заграва-забава, пуфики-муфики... чикало брикало... Скринько, будь ласкава, покажи забаву!.. Каламас-палам ас махали-жахали... шерево-мерево, рожеве дерево... Скринько, ти мій добрий друже, покажи, як небайдуже!..

Але скринька лишалася німою і тьмяною.

Урфін не розумів, що він міг мільйон років бурмотіти безглузді слова і все одно був би далекий від мети так само, як подорожній, котрий би надумав дійти пішки до краю Всесвіту.

І тоді Урфін люто кидав скриньку об підлогу, топтав її ногами. Чудесне творіння Стелли залишалося невразливим.

Одного разу Джюс спересердя вгатив по склу молотком. Молоток відскочив і вдарив Урфіна по лобі.

— Приведіть до мене Страшила! — заверещав Урфін, відкривши двері зали.

І знову вмовляв Джюс колишнього Правителя Смарагдового острова, лестив йому, погрожував — та дарма.

Страшило мужньо беріг таємницю. Навіть Урфінова пропозиція оголосити впертюха своїм співправителем, тобто поділити з ним владу на рівних правах, була відкинута.

Як просто й легко було знищити солом'яного чоловічка! Але секрет скриньки загинув би з ним, і Страшило жив далі.

І знову Урфін, втупившись у матове скло запаленими очима, шепотів безглузді слова…

ЗУСТРІЧ З КАГГИ-КАРР

нні й Тім щасливо дісталися Смарагдового острова. Під захистом срібного обруча, тримаючись за руки й по черзі несучи Артошка, вони йшли, ніким не помічені, але нічого не поминало їхню пильну увагу.

Діти знайшли притулок на покинутій фермі поблизу каналу (перетворення Смарагдового міста на острів їх не здивувало, вони чули про це від Жуванів). У будиночку можна було зняти обруч: завжди знайшовся б час вдатися до чародійства, якби поблизу з'явився чужий.

Тім та Енні їли черствий хліб, якого їм дали ще рудокопи, і кидали крихти за вікно, для птахів. Раптом у повітрі залопотіли крила і на підвіконні з'явилася велика гава, лукаво позираючи чорними очима.

— Нарешті ви тут! — радісно вигукнула птаха. — А як тяжко було вас чекати від того дня, коли ви перейшли гори!

— Ви Кагги Карр? — чемно запитала дівчинка.

Вона не могла називати на "ти" ворону, яка носила титул правительки Смарагдового острова, хоч би й тимчасової.

Ворона ствердно хитнула головою.

— Але як ви дізналися про нашу появу в Чарівній країні?

Кагги-Карр хрипко засміялась.

— Люба Енні! Ти навіть не уявляєш собі, що таке пташина розвідка! Коли ви з Тімом сиділи біля багаття і балакали про свої справи, а неподалік порпався такий собі сіренький горобчик, ви навіть подумати не могли, що він старанно ловить кожне слово вашої розмови. Що ж потім? Потім він летить до наступного поста і достеменно переказує все, про що дізнався. Звістка мчить на швидких крилах далі, далі й за якусь добу вже відома мені, головному начальникові пташиного зв'язку Чарівної країни, а зараз за сумісництвом ще й тимчасовій правительці Смарагдового острова.

Енні й Тім дивилися на ворону, роззявивши рота. А та не вмовкала:

— Хіба сестра не розповідала тобі, як допоміг їй та Велетню з-за гір пташиний зв'язок під час війни з Урфіном і дуболомами?

— Я щось такого не пригадую, — пробелькотіла дівчинка.

— Ось вона, людська вдячність! — докірливо промовила Кагги-Кар. — Ну гаразд, не будемо про це говорити. Я дуже рада, що ти, Енні, і твій друг Тім, і песик Артошко прийшли сюди. Лише одного я не розумію: як дізналися в Канзасі, що ми знову потрапили в біду і що ми потребуємо допомоги.

Катти Карр стрибнула дівчинці на коліна і притислась до неї, чекаючи. ласки. Розчулена Енні, пестячи ворону по гладенькому чорному пір'ї, пояснила:

— Бачите, це сталося зовсім випадково. Нам нічого не було відомо про те, що злий Урфін Джюс знову захопив владу і полонив Страшила і Залізного Дроворуба.

І Енні почала довгу розповідь. Вона говорила про дитячу мрію свою й Тімову — будь-що відвідати Чарівну країну, і про механічних мулів, яких виготував Фред Каннінг, і про те, як вони з Тімом перехитрили чорне каміння Гінгеми... І врешті Енні показала Кагги-Карр дію срібного обруча.

— Присягаюсь вітрилами, як сказав би твій дядько, Велетень з-за гір, — вигукнула гава, — коли сяюче личко Енні знову з'явилося під обручем, — це найдивовижніша повість на світі, яку я будь-коли чула! Про срібний обруч птахи мені вже розповідали, та одна справа — почути, інша — побачити обруч на власні очі. І коли ми вже його маємо, ми переможемо підступного загарбника і визволимо наших друзів! Неподалік від міської брами є вежа, в її підвалі ув'язнені Залізний Дроворуб і Страшило. Де сидять Фарамант та Дін Гіор, я не знаю, але ми дізнаємося про це за допомогою чарівної скриньки.

Про те, що таке рожева скринька і які її властивості, Кагги-Карр стисло розповіла новим друзям.

Вони постановили, що гава вирушить на розвідку і дізнається, де телевізор. Кепсько було тільки те, що Урфін знав гаву і, побачивши її, міг запідозрити щось лихе.

— Ви полетите невидимою, — промовила Енні.

Кагги Карр страшенно запишалася і роздулась від щастя. Дівчинка надягла їй на шию чарівний обруч. Він одразу стиснувся і щільно обхопив шию Кагги-Карр. Енні натисла на зірочку, і гава зникла. Тільки з лопотання крил можна було здогадатися, що вона полетіла.

Година, яку Кагги-Карр була відсутня, видалася Енні й Тіму дуже довгою. Нарешті знайомий шум крил сповістив, що розвідниця повернулась. Звільнившись від обруча, Кагги-Карр доповіла про наслідки розвідки.

З'ясувалося, що скринька стоїть у Тронному залі в стінній ніші; її можна було б вільно взяти, і, якби ворона мала достатньо сили, вона принесла б скриньку у кігтях, бо в Тронному залі на той час нікого не було.

Вирушати цього дня до палацу було вже пізно, сонце заходило. Тім заявив, що наступного ранку він піде сам, а Кагги-Карр буде його проводирем.

КОРОЛЕВА ПОЛЬОВИХ МИШЕЙ

ім з талісманом на голові і вороною на плечі рушив до міста, залишивши Енні під захистом Артошка. На випадок небезпеки вони мусили сховатися в льосі.

Колись кожного прибульця вражала розкіш Смарагдового міста: красиві фасади будинків, водограї, маєво прапорів, блиск смарагдів, барвисті, ошатні юрби мешканців…

Нічого цього вже не було за владарювання Урфіна й Марранів. Прапори знято, водограї висохли, смарагди з будинків і веж виколупано й сховано у королівській коморі, мешканців вигнано з міста. І лише химерні постаті Маррапів з кремезними тулубами й великими головами бовваніли на вулицях.

Тім пильно дивився вперед, уникаючи небажаних зіткнень. Вони з вороною домовилися, що коли треба йти прямо, Кагги-Карр сидітиме спокійно; а якщо потрібно буде повернути, вона торкне хлопчика дзьобом за праве чи ліве вухо хлопчика. Сигналізувати різким воронячим голосом було неможливо, а пошепки Кагги-Карр не вміла.

У супроводі ворони Тім щасливо дістався Тронного залу. Оце так пощастило! Зал виявився порожнім. Хлопчик миттю заволодів магічною скринькою і рушив до виходу. Та в цей час почулася чиясь хода.

Тім завмер на місці. До залу ввійшов Урфін Джюс. Хлопчик упізнав його за пишним вбранням, кошлатими чорними бровами, злісним поглядом. Урфін Джюс був сам. І Тімові спало на думку одним махом покінчити з Урфіновим владарюванням у Чарівній країні.

"Вб'ю ворога!.. Відразу розв'яжу усі вузли… Зброї я не маю, але хіба ця важка скринька не зброя?.."

Невидимий розвідник, не роздумуючи, з усієї скли вдарив короля по голові чарівним телевізором. Сили в Тіма дістало, і Урфін гепнувся на паркет, але, надаючи, дико скрикнув. Череп його виявився набагато міцнішим, ніж гадав Тім, та й скриня лише ковзнула.

На крик прибігли Кабр Гвін Енкін Флед, охоронці.

— Зачинити всі двері й вікна! В палаці вороги! — репетував король.

Щоб відволікти увагу людей, Кагги-Карр зіскочила з Тімового плеча і, пронизливо каркаючи, запурхала по залі. Гвін і Марраии кинулися ловити її, зчинилася страшна метушня. А тим часом невидимий Тім мчав до виходу з палацу, плутаючись у незнайомих переходах та коридорах. Хвилин п'ять Кагги-Карр морочила ворогів, а потім випурхнула у відчинену кватирку. Скуйовджена, збуджена гава увірвалася в будиночок, де переховувалась Енні. Дівчинка перелякалась.

— Що з вами? Де Тім? Чи добули ви скриньку? — закидала Енні запитаннями ворону.

Почувши розповідь про Випадок у палаці, Енні сплеснула руками.

— Нещасний! Він загинув!

— Можливо, похмуро згодилася Кагги-Карр. — Я довго відволікала увагу людей, але Тім міг заблукати і попасти до рук ворогів...

Енні гірко заплакала, та цієї миті почувся голос:

— Не плач, я тут!

І Тім О'Келлі з'явився перед друзями з обручем на лобі та рожевою скринькою в руках. З'ясувалося, що він вистрибнув з вікна першого поверху якраз у той момент, коли це вікно збиралися зачинити.

Дівчинка страшенно зраділа, але почала дорікати Тімові за нерозважливість.

— Що ти накоїв! — вигукнула вона. — Тепер Урфін дізнався, що на острові прибічники Страшила, і почне діяти.

Тім червонів і блід, виказуючи своє каяття, а потім заперечив:

— Але ж зникнення скриньки все одно насторожило б Джюса.

— Ну, це ще коли було б... Помітивши, що скриньки немає, він міг подумати будь що, а тепер уже знає, у чім річ.

— Дізнаєшся, коли тебе так влуплять по голові, — підбила ворона підсумок дивовижній пригоді в палаці.

І раптом наші друзі мимоволі почали реготати, уявляючи собі переляк і здивування Урфіна коли він упав від удару з порожнечі. А Тім сказав:

— Я навіть не думав, що в цього негідника така міцна головешка.

Вони знову посміялись, а потім Енні стурбовано промовила:

— Одначе треба діяти, не гаючи часу. Я боюся, що Урфін переведе Страшила до іншої в'язниці, а ми не скористаємося скринькою, бо не знаємо магічних слів.

Правителька Смарагдового острова, дивлячись на срібний свисточок, що висів на шиї дівчінк и, запитала:

— Слухай-но, Енні, чи не від Раміни у тебе цей свисток?

— Так, — підтвердила Енні. — Це мені сестра подарувала.

— То чому ж ти зволікаєш?! — сердито вигукнула гава. — Негайно викликай королеву польових мишей! Раміна — могутня фея, і вона вам допоможе.

Збентежена від власної нездогадливості, Енні тричі подула у свисток. Залопотіли маленькі лапки… І Тім ледве встиг схопити за ошийник Артошка, що був рвонувся вперед. Віковічний інстинкт мисливця за мишами примусив песика кинутися на здобич.

— Пробачте, ваша величносте, — вибачилась Енні за невихованість пса. — Я викликала вас тому, що ми дуже потребуємо вашої допомоги.

Досвідчене око феї Раміни важко було обманути. І вона не сплутала Енні з її старшою сестрою.

— Здрастуй, люба! — привітала дівчинку королева. — Мені давно доповіли про ваше прибуття до нашої країни, але моя гідність не дозволила з'явитися незваною. Ви, звичайно, молодша сестра Еллі. Як вас звуть?

Енні назвала себе і своїх супутників, Тіма й Арто. І, не гаючи часу, вона коротко розповіла, якої послуги чекає від королеви польових мишей. Раміна замислилась, міркуючи.

— Страшило ув'язнений у підвалі старовинної вежі. Вам треба знати слова, які примушують працювати рожеву скриньку Стелли? Ви їх знатимете!

І королева зникла так раптово, що Артошко, вихопившись із Тімових рук, вхопив зубами порожнечу.

Раміна була могутньою феєю. Серед її здібностей була й здатність миттєво переноситися з місця на місце. За якусь частку секунди вона опинилася у підвалі, де сиділи Дроворуб і Страшило. Вони радо вітали неждану гостю і ще більше зраділи, коли дізналися, хто її до них послав.

— Енні Сміт, сестра нашої любої маленької Еллі, тут! Вона приїхала з-за гір на незвичайному скакуні, який живиться сонячним промінням. Ей-гей-гей-го, я аж нетямлюсь від радості!

Щасливий Страшило співав і пританцьовував, хоча неслухняні ноги погано йому корилися. А Дроворуб приклав руку до грудей і промовив:

— О, як багато я маю тут любові й ніжності! Я віддам усе це нашій новій подрузі, адже вона сестра милої Еллі!

У відповідь на прохання Раміни Страшило відразу переказав їй магічні слова Стелли.

— Ви їх не забудете, ваша величносте? О, моя пам'ять безгрішна! — засміялась королева і зникла.

І саме вчасно, бо за дверима почулося шарудіння: це Маррани з'явилися перевести в'язнів до іншої в'язниці за наказом Урфіна Джюса. Але ця пересторога виявилася даремною: справа зроблена.

Раміна повернулась до Енні й Тіма. Вся компанія, разом з ґавою й песиком, добре завчила чарівні слова: хтозна, що може трапитися з кожним із них.

У Раміни з Енні відбулася довга розмова. Королева цікавилася долею всіх своїх знайомих із-за гір. Найбільше вона, звичайно, розпитувала про Еллі.

— Я передбачала, що Еллі вже не повернеться до Чарівної країни, і, як бачиш, усе справдилося, — гордо промовила Раміна. — Ми, могутні феї, вміємо пророкувати майбутнє.

Однак на запитання чим скінчиться боротьба Енні та її друзів, Раміна вирішила за краще не відповідати.

Дізнавшись, що Еллі прекрасно вчиться в коледжі і незабаром стане вчителькою, королева схвалила обрану нею спеціальність.

— Еллі така лагідна, так любить дітей, що буде чудовим педагогом, — запевнила Раміна.

Королеві також було цікаво знати, що транилося у великому світі з одноногим моряком Чарлі Блеком та сміливим Фредом Каннінгом.

— Вони добрі люди і заслуговують на щастя, — говорила Раміна.

Коли королеві розповіли, що Фред сконструював тих дивовижних мулів, на яких Енні з Тімом прибули до Чарівної країни, Раміна схотіла обов'язково побачити їх у дії. Енні обіцяла виконати її бажання.

Розпрощалися з почуттям взаємоповаги та приязні.

Сцену прощання зіпсував Артошко, який вирвався з рук Тіма, коли той заґавився.

У НОВІЙ В'ЯЗНИЦІ

ісля зникнення королеви польових мишей Енні вирішила випробувати телевізор. Вона побоювалася, що скринька зіпсувалась, коли Тім гепнув нею об голову Урфіна Джюса Поставивши телевізор на кривоногого столика, дівчинка хвилюючись промовила чарівні слова:

— Бірелья-турелья, буридакль-фуридакль, край неба налає, трава достигає. Скринько, скринько, будь любенька, покажи мені Страшила і Залізного Дроворуба!

І матове скло відразу засвітилось, у ньому з'явилась дорога, а по дорозі йшли Дроворуб і Страшило в оточенні варти.

— А й справді! — вигукнула Енні. — Їх переводять до іншої в'язниці.

Підтримуваний Дроворубом, Страшило ледь плентав, ноги його підгиналися, голова хилилась на груди. Видно було що він геть знесилів.

Не набагато краще почувався і Дроворуб. На віть у телевізорі було чутно, як порипують його давно не змащені суглоби.

Енні бачила Страшила вперше, але вона так добре знала його з розповідей сестри, що тепер дівчинці здавалося: вона багато-багато разів сиділа поряд з ним, торкалась його неслухняних м'яких рук, голубила розумну, напхану висівками голову...

— Бідний, бідний, — прошепотіла Енні крізь сльози, — що вони з тобою зробили?!

Компанія чула, як Дроворуб підбадьорював друга. Користі з того не було ніякої. Тоді залізний чоловік підняв Страшила на руки й поніс, ніби турботлива мати дитину.

Ах, Дроворубе, Дроворубе! Твоє ніжне серце ніколи не зраджувало тебе, навіть у найтяжчі хвилини життя... І нехай би всі люди з плоті й крові поводились так само, як і ти, яким би гарним було життя на землі!

Правителька Смарагдового острова, найменш чутлива з усіх глядачів, байдуже спостерігала, куди Маррани ведуть полонених. Час од часу вона бурмотіла:

— Перехрестя Двох дубів... Ферма "Суничний пагорб"... Куди ж тепер? Ага, ясно, Місток закоханих... Знаю, знаю! — раптом заверещала вона. — Їх ведуть до маєтку Олла Бірна.

— Чого ви радієте? — з докором запитала Енні.

— Ну як же, мені знайомий там кожен камінь, — відповіла гава. — І якщо їх посадять до овочесховища… Ой-ой-ой, туди й повели!

Кагги-Карр зайшлася сміхом. На німе запитання друзів пояснила:

— Там у даху є дірка. І через ту дірку я частенько тягала у Бірна яблука й груші, ха-ха-ха!

Енні й Тім розвеселились: у них з'явилась можливість спілкуватися з Дроворубом та Страшилом. Та ще більше зраділи вони, коли екран показав їм сарай ізсередини і там вони побачили Діна Гіора й Фараманта. Діти впізнали їх — першого за довжелезною бородою, другого — за зеленими окулярами, яких він ніколи не знімав.

— Ура, ура, ура! — пританцьовував Тім. — Тепер ми звільнимо всіх чотирьох відразу!

І справді, завдання Енні й Тіма набагато полегшилось. Доля Довгобородого Солдата і Вартового Брами Фараманта непокоїла дітей, та вони знали, де їх розшукувати. Нове відкриття давало можливість кінчити все за одним махом.

Заспокоївшись з цього приводу, можна було перейти до інших спостережень. Дітям забаглося побачити Урфіна Джюса. Диктатор сидів на троні дуже похмурий. В нього на голові Тім з великим задоволенням розгледів величезну ґулю, ледь прикриту бинтом.

Перед Урфіном стояв начальник поліції, опецькуватий рудоволосий Енкін Флед. І володар віддавав йому накази. Мацаючи гулю він заговорив:

— Я відчуваю, що поблизу Смарагдового острова з'явилися якісь невідомі Страшилові друзі. Якби це трапилося вісім років тому, я дав би відітнути собі руку, що це робота цієї феї, дівчинки Еллі.

Енні пирхнула й одразу затисла рот рукою, ніби злякавшись, що її почує Урфін. А той вів далі:

— Підніми всю поліцію, усіх радників, усіх моїх прихильників! Оголоси: хто виявить ворогів, отримає десять... ні, п'ять найбільших смарагдів з моєї скарбниці!

На прохання гави Енні перемкнула екран на Фіолетову країну. Кагги Карр хотілося побачити Лестара. З розповідей Еллі дівчинка добре знала цього маленького діяльного дідуся, найкращого майстра поміж Мигунів.

Глядачі побачили Лестара на величезній купі землі. Обабіч тягнувся глибокий рів, а вздовж нього ізсередини громадились кам'яні вежі з бійницями.

— Вони будують укріплення! — вигукнув Тім. — Реллем сказав нам правду.

— Хіба це могло бути брехнею? — з гідністю заперечила Кагги-Карр. — Адже це він від мене отримав інформацію.

Гава від Страшила набралася чимало вчених слів і полюбляла час од часу тулити їх у свою мову.

Серце Енні закалатало від хвилювання з-за купи глини велично вийшов Лев. Він сказав інженерові:

— Друже Лестар, наші роботи просуваються добре, але чи ти певен, що Урфін не нападе на нас, перш ніж ми їх закінчимо?

— А я вжив заходів, — відповів Лестар — Уздовж усієї дороги до Смарагдового міста у мене розставлені сторожові пости: подалі — птахи, ближче сюди дерев'яні кур'єри. Якщо тільки Урфінова армія

вирушить у похід, нам буде відомо про це за кілька годин. Але поки що все гаразд.

— Та тут відчувається школа фельдмаршала Діна Гіора, — з повагою промовила правителька Смарагдового острова. — Мабуть, я не помилюся, якщо призначу Лестара тимчасовим правителем Фіолетової країни. Гадаю, він цілком достойний такої високої посади. Сьогодні ж відішлю наказ із пташиною поштою. І виявляється, Лев теж з'явився до країни Мигунів. Це просто чудово! Ану, що там робиться у Жуванів? Які там успіхи у полковника Харта, що він устиг завоювати?

Глядачам знову довелося дивуватися. Екран показав їм веселе блакитне село. На вулиці біля блакитних ґанків гралися діти в блакитних сорочках і штанцях.

Дві жінки у блакитних сукнях з дзбанами на головах про щось жваво розмовляли. Одна з них продовжувала почату фразу:

— … досі не спам'ятаюся від радості, що ми вибралися з нетрищ. Моя маленька Рін так кашляла…

— А це все хоробрі рудокопи! — підхопила друга. — Як вони розтрощили нахабних завойовників!..

— Еге ж, велике щастя для нас, що вони залишили Печеру й поселилися у верхньому світі, — закінчила розмову перша й пішла геть, притримуючи дзбана з водою на голові.

Очі Енні й Тіма заблищали радістю.

— Невже й там Маррани розбиті? Але ні, цього не може бути…

Енні почала перемикати екран на інші села Жуванів і скрізь — радість, мирна праця, безтурботні веселощі…

— Поселення рудокопів, будь ласка, — попрохала Енні.

І вони побачили знайоме поселення і юрбу рудокопів, які розгрібали великий завал посеред вулиці. Поміж ними було кілька полонених Марранів, які ревно працювали поряд з переможцями.

— Ура, ура, перемога! — радісно заверещав Тім.

Сумніву не було: завойовницькі плани Урфіна Джюса провалились як на сході, так і на заході. Всі були страшенно задоволені, лише гава поскаржилася на зв'язок: звістки по цій лінії надходили із запізненням.

— Доведеться мені провести там реформу, — поважно заявила Кагги-Карр. — Оголошу догану і зніму керівництво.

Так, інші настали часи, не те що дев'ять років тому, коли Урфін грозою носився по країні із своїми непереможними дуболомами. Минулі іспити багато чого навчили народи. Вони міцно тримають своє щастя в руках і не так легко було покласти їх під п'яту завойовника. І тепер вони не надто відчували потребу в чужій допомозі для боротьби з ворогами.

Завдання Енні та її друзів набагато спростилося: насамперед треба звільнити полонених, а потім завдати останній удар Урфінові.

Вже вечоріло, коли діти відірвались від телевізора. Востаннє поглянули вони на Страшила та його друзів, що мучилися в неволі. Дін Гіор і Фарамант вкладалися спати, а Дроворуб намагався підсушити Страшила, підставляючи його під останні промені призахідного сонця, що пробивалися крізь маленьке віконце в стіні.

Енні сказала:

— Скринько, люба, ти кінчай і подяку в нас приймай!

І телевізор згас. Гава промовила:

— Завтра вранці відвідаю полонених і втішу бідненьких, розповім їм про все, що бачила сьогодні. — Відтак вона несподівано вклонилася рожевій скриньці: — Пробач мені, дурній птасі, за те, що непоштиво відгукувалась про тебе. Тепер бачу, ти — найбільше диво в нашій країні!

ПО СОННУ ВОДУ

ранці Кагги-Карр відвідала сарай Олла Вірна, погомоніла з в'язнями. Втекти з сарая було неможливо: господар будував його міцно, з товстими стінами, з надійними дверима. А за дверима завжди стояв караул з безсонних споживачів горіхів нух-нух.

Повернувшись із ферми, розвідниця розповіла про все, що бачила, і закінчила доповідати словами:

— Якщо не приспати варту, нам не вирвати наших друзів з неволі. І в цій справі нам допоможе тільки Священне джерело.

— Ви кажете про те чудесне джерело, вода якого присипляла підземних королів?

— Еге ж про нього, — підтвердила Кагги-Карр. — Мандрівка довга й тяжка, але іншого виходу я не бачу.

І всі погодилися з правителькою.

Щоб не гаяти час, постановили вирушити того ж дня. Кагги-Карр іще раз навідалась до полонених і просила їх потерпати кілька днів.

Перш ніж іти, Енні хотіла поглянути на країну Підземних рудокопів, але скринька лишалася темною і німою. Діти зрозуміли, що їй не під

силу показати Печеру, сховану під величезною товщею землі. Порадившись, закопали телевізор біля стіни будиночка: тягти його с собою було б незручно й важко.

Мули сумирно лежали там, де їх залишили. Побувши під сонцем години зо три, Цезар і Ганнібал так зарядились енергією, що нетерпляче іржали, закликаючи господарів рушати в дорогу.

Визволити друзів треба було якомога швидше. І тому Тім і Енні, махнувши рукою на обережність, мчали по дорозі ВЖЦ щодуху. Де вже там було спинити їх заставам! Маррани ледве встигали розгледіти два тьмяні силуети якихось небачених тварин, котрі проносились мимо, наче ураган. Треба до цього додати, що дисципліна дорожної варти дуже підупала. Винні в тому були розкидані по дорозі біженці з полку Харта, які розповідали жахи про літаючих потвор і небачених шестилапих тварин, котрі от-от можуть нагрянути і в ці місця.

Тім не боявся, що звістка про них досягне Смарагдового острова. Перш ніж не надто запопадливі гінці дістануться до Урфіна, діти вже відвідають Печеру і повернуться із сонною водою.

Минуло три дні шаленої гонитви, і наші друзі опинилися біля брами, що вела до Підземного царства. Капги-Карр залишилась біля брами.

— Досить я надивилась на цю Печеру, коли була тут із Страшилом та Дроворубом, — пробурчала гава. — Краще погріюся на сонечку.

Серце Енні завмерло від хвилювання: зараз вона опиниться в дивовижній країні, де її сестра пережила такі незвичайні пригоди під час своєї третьої подорожі.

Вічна осінь панувала на лугах і пагорбах величезного підземелля, до якого увійшли мандрівники. Довкола переважали багряні, червоні, жовті, коричневі тони. Золотаві хмари клубочились високо в горі,

ховаючи від очей кам'яне склепіння Печери. Дивний, величний, але печальний світ...

Енні здригнулась і тихо промовила до Тіма:

— Подумати лишень! Цілі покоління жили тут усе життя, так жодного разу не побачивши сонячного проміння... Бідні! Як мені їх шкода!..

Скрізь було безлюдно й тихо, тільки здаля долітав гуркіт якогось заводу, де обробляли метал.

Мули жваво бігли битим шляхом. Діти вже сміливіше озиралися довкола. Вони зацікавлено дивились на далеке ще місто попереду, посеред якого велично стояв семибрамний палац підземних королів. Кольори веселки, якими були пофарбовані вежі палацу, сильно потьмяніли відтоді, як королі залишили свою резиденцію.

Цеглини на стінах і вежах міста почали криши тися й випадати. Підземне місто спустіло...

Сильний шум вгорі привернув увагу дітей. Вони підняли очі й завмерли: величезною темною хмарою на них опускалася потвора на розчепірених шкірястих крилах.

Дракон!

Енні й Тім від жаху заплющили очі й затисли голови руками, чекаючи, що величезна зубата паща скине когось із них із сідла. Та замість цього вони почули привітання, промовлене хрипким басовитим голосом. А з дверей заводу вибіг чоловік, він розмахував руками і кричав:

— Не бійтеся, він вас не зачепить. Це Ойххо!

І справді, це був Ойххо, який сам розгромив ці лий полк Марранів. Але тут не могло бути й мови про бійку. Могутній звір роздивився, що перед ним були хлопчик і дівчинка, і до того ж дівчинка, як дві краплі води схожа на Еллі, яку він колись відніс на своїй спині за гори.

Діти заспокоїлись і почали з цікавістю розглядати дракона, поки той поштиво кружляв над ними. Але вершники помітили, що їхні мули тюпають дедалі повільніше. Незабаром з рисі вони перейшли на крок, потім почали спотикатись і, нарешті, зітхнувши опустились на землю.

Діти встигли зіскочити з сідел і здивовані стояли біля нерухомих тварин. Цезар прошепотів:

— Все… Енергія скінчи…

Він замовк, не доказавши фрази. Діти сонця швидко зробилися безпомічними в похмурому підземеллі, куди не потрапляв жоден живлющий промінь денного світила.

— Що ж тепер робити? — стурбовано спитала Енні.

Тім здвигнув плечима. Та цієї миті до них наблизився мешканець Печери. Високий, з гарним блідим обличчям, він назвався:

— Я — Ельгаро, помічник правителя Ружеро. Я не помилюся, якщо висловлю припущення, що ви, мила дівчинко, сестра Еллі, яка гостювала в нас вісім років тому?

— Так, — підтвердила Енні назвавши себе і супутника.

— Я радий вітати вас і вашого друга в Печері! Вона вже не має того обжитого вигляду як у ті часи, коли тут була ваша сестра. Але тепер ми мешкаємо у верхньому світі, а сюди спускаємося по черзі, відпрацювати на заводі чи шахті один місяць на рік.

— Так, я чула про це від вашого правителя Ружеро.

— Я бачу, у вас ускладнення, — провадив далі Ельгаро. — Щось трапилося з тваринами, які несли вас на спині. Чим я можу вам допомогти?

Енні почала розповідати. Ельгарові вже було відомо про поразку Марранів. Але він нічого не знав про ув'язнення Страшила та Залізного Дроворуба.

— Дуже шкода, — сказав рудокоп. — Я бачив Страшила і Залізного Дроворуба коли вони були тут вісім років тому, і зберіг про них найліпші спогади. Вони трималися з гідністю, як вроджені правителі своїх народів.

— Ви можете врятувати їх із біди, — промовила Енні.

І вона розкрила рудокопу мету свого приїзду до Печери.

— Сонна вода видається тільки з письмового дозволу правителя Ружеро, — сказав Ельгаро. — Але у зв'язку з особливими обставинами ви її одержите. І ще я мушу вас попередити, любі Енні й Тіме: вода не може довго зберігати свої властивості. Ви повинні дуже щільно закрити її і використати якнайшвидше.

— Ми постараємось, — запевнив Тім.

За наказом Ельгаро дракон обережно відніс мулів одного за одним до виходу з Печери. Туди ж Ойххо доставив і Тьма, хлопчик мав зарядити тварин сонячною енергією. Коли дракон повернувся Ельгаро прилаштував до його спини альтанку, в якій колись вміщалися Еллі й Фред, і сказав:

— Полетіли по воду!

В Енні завмерло серце, коли дракон, з шумом ляскаючи крилами, піднявся в повітря.

Два великих дзбани з сонною водою були доставлені у штаб-квартиру змовників до того будиночка, біля якого був закопаний телевізор.

Вся подорож туди й назад, тривала тиждень.

ВИЗВОЛЕННЯ

овернувшись з подорожі, гава попередила Діна Гіора і Фараманта, що цієї ночі вони не повинні лягати спати. Їм було заборонено пити воду, яку тюремники принесуть на вечерю. Страшилові й Дроворубу про такі речі годі було й говорити: вони ніколи не спали, не їли, не пили.

Страшило вночі, як правило займався арифметичними обчисленнями. Він так натренувався, що міг перемножувати в голові будь-які числа до тисячі. Правда, тепер його розумові здібності послабшали, йому давно не промивали мізки. А Дроворуб ночами складав у голові листи, які надіслав би Еллі, якби міг. Ці листи були дуже зворушливі й красномовні, і шкода, що вони ніколи не дійдуть до Еллі.

За визволення полонених узявся Тім. Перед усім треба було поміняти воду, яку пили вартові, на сонну. На одній з занедбаних ферм знайшовся дзбанок, такий самісінький, яким користувалася варта. Хлопчик пробрався до вартівні і поміняв дзбанки.

Звичайно Маррани багато пили після ситної вечері. Так було й цього разу. Кожен з тюремників добряче вихилив із дзбанка. Проминуло небагато часу і голови Марранів посхилялися ніби на них наліг незборимий тягар. Один по одному вартові попадали на підлогу, і їх здолав чарівний сон достеменна подоба смерті.

— Готові! — переможно вигукнув Тім, який спостерігав за Марранами крізь маленьке віконечко вартівні. — Тепер я можу зняти чари!

Тім відсунув засув, що закривав іззовні тюремні двері, і з'явився на порозі.

— Друзі, ви вільні! — крикнув хлопчик. — За мною!

І тут Тім зазнав найбільшої небезпеки за все його перебування в чарівній країні: його вхопив у свої обійми Дроворуб. Якби це трапилося в інший час, коли правитель Мигунів був при повній силі, хлопчикові не позаздрив би ніхто. Тепер же про обійми нагадували лише прим'яті ребра.

Визволені в'язні рушили за Тімом дорогою до табору змовників який, на щастя, був розташований поблизу. Залізний Дроворуб тяг на плечах Страшила, а в руці тримав найважчого дрюка, якого тільки зміг знайти у поснулих тюремників. Дій Гіор ішов сягнистою ходою, погладжуючи свою славнозвісну бороду, а Фарамант квапився за ним, пихкаючи й відсапуючись.

Воля!!

А що сталося з Марранами, які понапивалися сонної води?

Спали вони недовго, тільки до ранку. І це пояснюється тим, що чудесну воду вони пили аж через три доби після того, як її набрали із Священного джерела, і за цей час її дія дуже ослабла.

Пробудження вартового було дуже неприємним: двері сарая навстіж відкриті, в'язні зникли. А Великий Урфін наказав особливо пильнувати цих в'язнів і за недбалість погрожував страшною карою.

Тюремники вирішили не чекати на розправу і дезертирували з армії. Лишатися в Смарагдовій країні було небезпечно, і вони всією компанією вирушили на батьківщину, куди щасливо дісталися.

Але найдивовижнішим у цій історії було те що втікачі, великі споживачі горіхів нух-нух, повністю вилікувались від шкідливої пристрасті до цих горіхів. Їх уже не надило щодня пити горіховий настій, голова не крутилася, галюцинації, що завдавали страждань, зникли, повернувся гарний настрій. Одним словом, колишні "безсонники" видужали і вночі спали, як усі люди.

Згодом про лікувальну дію сонної води стало широко відомо по всій Чарівній країні, і горезвісні любителі горіхів нух-нух вирушали до Печери лікуватися від своєї згубної звички.

Мули, сповнені енергії і життя, чекали на Тіма і визволених в'язнів біля будиночка, де переховувались Енні з Артошком та Кагги-Карр. Часу було обмаль. Тім узяв до себе в сідло Страшила, а Енні Фарам акта. Довгоногий Дін Гіор був добрим пішоходом, а Залізного Дроворуба не витримав би жоден мул ні живий, ні механічний.

Срібний обруч повернувся на голову Енні але користуватися ним, щоб сховати від чужих очей чималий гурт верхових та піших, було важко. Тому поклалися на своє щастя й рушили на південний схід, до країни Мигунів. Там на них чекали Сміливий Лев і Лестар, там вони позмагаються силою із зухвалим Урфіном Джюсом, якщо він надумає їх переслідувати.

До світанку пройшли чималу відстань і розбили табір у густих хащах.

І тільки тут Страшило та Залізний Дроворуб по-справжньому роздивилися свою визволительку Енні. Їхня радість при цьому була незвичайною. У Залізного Дроворуба серце сильно калатало в грудях, а

Страшило відчув небувалий наплив сил. Хоча це пояснювалося ще й тим, що він їхав на теплій спині Ганнібала і добре підсох.

Друзі не могли надивитися на Енні і запевняли дівчинку, що вона — ну, просто викапана Еллі, і її вигляд нагадує їм колишні щасливі часи. А коли Енні передала їм палке вітання від сестри і запевнила, що Еллі ніколи-ніколи про них не забувала, Дроворуб так розчулився, що рясні сльози полилися з його очей. І, звичайно ж, щелепи в нього відразу заіржавіли. Довелося змащувати їх мастилом, яке, на щастя, знайшлося в рюкзаці в Тіма.

Фарамант та Дін Гіор сердечно дякували своїм рятівникам. У в'язниці бранців годували погано, і вони дуже схудли, але трималися бадьоро. Настрій мали веселий, жартували і сміялися. Фарамант розсмішив усю компанію. Він вчепив Артошкові на очі зелені окуляри, застебнувши їх ззаду на замочок.

Спантеличений пес зчудовано розглядався довкола, не розуміючи, чому всі зробилися такими зеленими. А потім заходився гарчати на Фараманта і намагався його вкусити. Арго заспокоївся, тільки коли зняли з нього окуляри.

— А Тотошко любив зелені окуляри, — з докором повідомив собаці Фарамант.

Дін Гіор, який пішки пройшов увесь шлях, запилюжив свою довгу бороду, і Енні, вибивши з неї пилюку гілкою і розчесавши гребінцем, заплела її у три пасма. Фельдмаршалові була до душі така турбота.

Скромно поснідавши, вклалися спати під гіллястими кущами.

Тім Дін Гіор і Фарамант після безсонної ночі давно спали, а Дроворуб із Страшилом усе ще не давали спокою Енні, розпитуючи її про те, як

живе, як вчиться Еллі, чи підросла вона, і таке інше, і таке інше, і таке інше. Потім почали цікавитися добрим Велетнем з-за гір, Фредом…

Нарешті, побачивши, що в дівчинки заплющуються очі, а язик уже не повертається друзі здогадалися залишити Енні у спокої, і та, не доказавши слова, міцно заснула.

А Дроворуб і Страшило увесь день захоплено вихваляли достоїнства двох сестер. Страшилові цю розмову довелося вести в не дуже зручній позі: він висів униз головою на спині Ганнібала. Туди його прилаштував просушитися Залізний Дроворуб.

Надвечір усі прокинулися бадьорі, свіжі. Вирушати було ще рано, і Енні пригадала про свою обіцянку показати королеві мишей механічних мулів. Вона подула у свищик, і на галявинці з'явилася Раміна з кількома фрейлинами.

— Здрастуйте, ваша величність! — промовила Енні. — Я покликала вас, щоб показати тварин, на яких ми приїхали до Чарівної країни. Ми називаємо їх мулами. Вони красиві, еге ж?

— Вони чудові! — відповіла Раміна і замилувалась гордими струнками скакунами з гладенькою лискучою шкурою. — І ви кажете, дитино, що вони не потребують ніяких харчів, окрім сонячних променів? Тоді це просто диво!

— Розумієте, ми звемо це не дивом, а винаходом, — заперечила Енні. — Справжні чудеса — тут, у вас. Це срібні черевички Гінгеми, чарівна скринька Стелли, магічна книга Вілліни, срібний обруч Бастінди… Це — ваша здатність миттєво з'являтися у будь-якому місці на звук чудесного свищика. Оце справжні дива!

Раміна засміялась:

— Для нас це звичайнісінькі речі. І те, що ви перелічили, люба Енні, лише дещиця наших чудес. Такою вже створив нашу країну Гуррікан, великий чарівник стародавніх часів. Адже це завдяки йому тварини й птахи розмовляють, тут панує вічне літо, він відгородив цей дивовижний куточок землі горами і Великою пустелею. Шана і хвала йому за це!

— Шана і хвала! — підхопила вся компанія.

Мули заіржали, затупотіли копитами, закликаючи господарів рушати.

— Але ж вони воістину прекрасні, хоч і при іншій сюди з-за гір! — вигукнула Раміна, прощаючись. — Щасливо вам, дитино, щасливо вам усім! І пам'ятайте: якщо я вам знадоблюсь, то я завжди до ваших послуг.

І королева зникла разом з усім своїм почтом.

Подорож до Фіолетової країни закінчилася вдало. Правд, втікачам зрідка зустрічалися невеличкі загони Марранів. Але ті не насмілювались нападати на таку поважну силу, яку являли собою наші друзі. Дроворуб і Дін Гіор піднімали важкі дубці, а мули, загледівши ворога, тупали копитами і скреготали зубами. І Маррани, обійшовши грізних тварин, поспішали з донесенням до Урфіна Джюса. Але сотня капітана Клема, вислана навздогін, не могла захопити втікачів.

Настала мить бажаної зустрічі.

Лев, який під старість зробився надто чутливим, надзвичайно розчулився, угледівши давніх друзів — Страшила, Залізного Дроворуба, Діна Гіора, Фараманта. А коли Енні сміливо наблизилась до нього і легенько ляснула його рукою по морді, Лев мало не знепритомнів.

— Як тобі не соромно кривдити маленьких?! — повторюючи сказані колись сестрою слова, вигукнула Енні і взяла до рук переляканого Артошка.

— Невже я спав десять років і прокинувся? — ошелешено проказав Лев, дивлячись на Енні й собачку. — Еллі? Тотошко? Цього не може бути!

Йому розповіли у чім річ, і він підійшов до Енні й почав тертися об її плече, як величезний добродушний кіт. А коли дівчинка заходилася гратися китичкою його хвоста, сльози щастя полилися з очей старого Лева…

А як раділи Мигуни, коли їхній любий правитель знову з'явився перед ними, і з ним його нові друзі, котрі одразу зробилися безмежно милі й щиросерді його підданим.

Безперервно кліпаючи, Мигуни пішли в такий танок, що від майоріння їхнього фіолетового одягу у Енні й Тіма замигтіло в очах. Вони голосно клацали пальцями й похвалялися, що коли справи в них йдуть добре і всяке лихо обходить їх, то це тільки тому, що вони ніколи не забували вмиватися тричі на день на честь Феї Рятівної Води!

Вони обіцяли наказати й нащадкам суворо дотримуватися цього священного звичаю…

Дізнавшись, що дівчинка, яка прибула із Залізним Дроворубом та Страшилом, зовсім не Фея Рятівної Води, а її молодша сестра, Жувани зовсім не засмутились. Вони назвали Енні Феєю Майбутньої Перемоги і провели її до кухарки Фрегози.

Добра жінка відразу повела Енні до ванни, помила її й перевдягла у лілову сукню, пошиту для Еллі Мигунами і залишену нею у Фіолетовому палаці. По тому Фрегоза заходилася біля Тіма з Артошком.

Страшила і Залізного Дроворуба одразу взяли на капітальний ремонт.

Дорогоцінні мізки з голови Страшила не наважилися вийняти, а тому голову підвісили сушитися з усім добром. Костюм випрали, випрасували, натовкли свіжою соломою, ботфорти почистили. І коли Страшило постав перед Енні свіжий, духмяний, але з розпливчастими рисами обличчя, дівчинка дістала пензлик і фарбу і зайнялась його очима, носом і ротом. І перш ніж вона скінчила, Страшило співав на все горло:

— Ей-гей-гей-го, я знову знову-знову з Енні!

Безмежно щасливий Страшило співав і пританцьовував і зовсім не соромився цього, тому що Мигуни не були його підданими!

А Залізного Дроворуба найкращі майстри країни на чолі з Лестаром розклали на столі й поралися біля нього увесь день: розбирали на частини і знову складали, паяли, розгвинчували окремі деталі, і згвинчували, і змащували, і полірували — і він вийшов з їхніх рук зовсім новенький ніби з майстерні. Його серце напхали свіжою тирсою, зашили, і воно лишилося найдобрішим і найніжнішим у Чарівній країні.

Коли Дроворуб з'явився серед свого народу, він сяяв так, що у всіх, хто на нього дивився сльозилися очі. Майстри зробили йому нову сокиру замість тієї, яка лишилася в Джюса, і Дроворуб грізно змахнув нею, так що повітря засвистіло довкола, і вигукнув:

— А тепер побачимо, хто кого!

ЖАХЛИВИЙ ОБМАН

аповітна мрія Урфіна Джюса здійснилася: він знову захопив владу в Чарівній країні. Але дивовижно: як і за першого свого царювання, він не почував себе щасливим. Честолюбний диктатор прагнув загального

поклоніння хотів, щоб при його появі на вулицях і майданах збиралися натовпи людей, кидали в повітря шапки і захоплено кричали.

А цього не було. На бенкетах він з почуттям гидливості вислуховував одні й ті самі похвали небагатьох дармоїдів на чолі з головним державним розпорядником Кабром Гвіном і товстим, брезклим первосвящеником Крагом. А на вулицях він взагалі не з'являвся відтоді, як його ледве не вбив кинутий з даху камінь. І він підозрював, що цей камінь вилетів з пращі, яку тримав у руках Марран.

А влада? Де вона, та влада?

З Блакитної країни, на завоювання якої послав відбірний полк Харта, почали з'являтися окремі біженці. Жалюгідні, виснажені, обірвані, вони намалювали королю картину такої поразки, що той декілька ночей не спав і від кожного підозрілого шуму біг до вікна подивитися, чи не летять на місто дракони Ружеро.

Розповіді втікачів послаблювали воїнський дух в армії, і Урфін поквапився їх позбутися. Він звільнив їх з війська, як недостойних служити королю, і наказав їм забиратися додому.

Не втішали й повідомлення зі сходу, з країни Мигунів. Занепокоєний тим, що від капітана Бойса довгенько не надходило донесень, Урфін послав туди дерев'яного кур'єра. Гонець Верес повернувся з поганими новинами. Він розповів, що Мигуни повстали відразу, як відійшли головні сили, полонили капітана Бойса з його вояками і тримають їх у в'язниці. А втім, як йому вдалося підслухати, з бранцями поводяться добре, годують тричі на день і навіть випускають на прогулянку.

Страшило і його друзі які втекли з в'язниці, всі опинились у Фіолетовій країні. І там же з явилися люди з-за гір: дівчинка, яку Мигуни прозвали Феєю Майбутньої Перемоги, і хлопчик, зростом на цілу голову

вищий від будь-якого мешканця Чарівної країни. А приїхали вони на дивовижних тваринах, які, кажуть, ковтають сонячні промені.

Вислухавши донесення, Урфін розлютився. Він наказав Вересові мовчати про те, що гонець бачив у країні Мигунів, а для певності посадив того під замок.

Похмурі думи оволоділи Урфіном. Захід і схід втрачені, та й у Смарагдовій країні справи далеко не кращі. Тут, правда, мешканці не насмілювались чинити опір. Вигнані з острова, вони сяк-так влаштувались на небагатьох фермах, не захоплених Марранами, і там жили в злиднях і голоді. Від них небезпеки чекати не доводилось.

Але диктатора непокоїло військо, єдина підтримка його могутності. Ця опора почала дуже хитатися. Про це Джюсові було відомо від розвідника, на якого він тільки й міг покластися, на безмежно йому відданого Еота Лінга. Дерев'яний блазень нишпорив по країні вдень і вночі, і ніщо від нього не могло сховатись. І ось що блазень доносив повелителеві.

У війську йде бродіння. Безтурботним і непостійним Марранам набридла військова служба. Вони не відвідують навчання, уникають караульної служби, а дехто вже й дезертирував.

Декілька вояків одружилися на доньках фермерів і оголосили, що залишають військо, щоб зайнятися мирною працею. Багато Марранів заздрять їм і готові наслідувати їхній приклад.

Дуже непокоїла Джюса та обставина, що його вояки захопилися вживанням горіхів нух-нух. Урфін вимагав, щоб настій з цих горіхів видавався тільки тим, кому це було необхідно: хто вартував уночі або ходив у нічну розвідку. А якщо на горіхи всі накинуться, то й горіхів у лісі не стачить. І що з того буде, важко було навіть уявити. (Джюсові було невідомо, що шкідливу звичку можна лікувати сонною водою.)

Урфін з його гострим розумом добре усвідомлю вав причини розкладання у війську. Дисципліну легко підтримувати, коли вояки перебувають під постійним наглядом командирів, коли їх з ранку до вечора ганяють у строю і шкідливі думки просто не встигають засісти в голові.

А тут? Маррани добилися виконання всіх своїх бажань. Вони живуть, як боги, в затишних, теплих будинках; вони заволоділи величезними скарбами купців та ремісників Смарагдового острова. І чого їм ще хотіти? Для чого їм маршировати запилюженими дорогами з важкими дубцями в руках?

Щоб об'єднати Марранів і знову повести за собою, потрібно було поставити перед ними нову велику мету. Таку мету, щоб, досягаючи її, ці прос так ват люди кинули всі завойовані ними блага. Підступний перевертень Урфін вигадав такий план. Він прийшов до ув'язненого Вереса і сказав йому:

— Завтра я збираю вояків і виголошу перед ними промову. І нехай вона видасться тобі не зовсім погодженою з істиною, але ти мусиш під клятвою підтвердити кожне моє слово. Інакше згориш у печі!

Наляканий дерев'яний чоловічок обіцяв виконати все, що вимагає від нього володар.

По всьому Смарагдовому острову й околицях пішла чутка, що Великий Урфін (Джюс уже не називав себе вогняним богом) зробить для свого війська незвичайне повідомлення. Воно торкається всіх його вояків, і хто не з'явиться, хай нарікає на себе.

У призначений час усі Маррани зібралися на рівнині перед Смарагдовим островом. Урфін з явився в супроводі Тупотуна і дерев'яного кур'єра Вереса. Він піднявся на високу трибуну, і всі вояки звернули до нього погляди. Урфінове обличчя виказувало глибокий

смуток. Помовчавши якийсь час, щоб запалити цікавість, Урфін розпочав гучним голосом:

— Горе, горе! Любі мої Маррани, я прийшов до вас із жахливою звісткою! — Слухачі захвилювалися. — Знайте, мої дорогі, що командир залишеного мною у Фіолетовій країні загону доблесний Бойс загинув! Так, не стало нашого Бойса, чемпіона із стрибків, неперевершеного кулачного бійця, мир тліну його!

Натовп очікувально мовчав. Чи варто було збирати стільки людей, щоб повідомити про смерть одного Стрибуна? Та Урфін був досвідчений оратор. Підвищивши голос, він вів далі:

— Це ще не все! З Бойсом загинув весь його загін, усі п'ятдесят славних вояків, котрі мусили тримати в покорі захоплений край. Усіх їх убили підступні Мигуни, вбили по-зрадницькому, заманивши у засідку!

Ця звістка справила сильне враження. Багато вояків, які мали у загоні Бойса родичів та друзів, почали потрясати кулаками й вигукувати погрози.

— І це ще не все, любі мої Маррани! Люті Мигуни вчинили наругу над тілами вбитих: вони розрубали їх на шматки й згодували свиням!

Натовп несамовитій. У ньому знайшовся лише один поміркований; він насмілився запитати:

— А може, все це неправдиві чутки?

— Неправдиві чутки?! — Урфін витяг на трибуну Вереса. — Ось свідок! Це мій кур'єр, він щойно повернувся з країни Мигунів. Говори, Вересе!

І чоловічок, заїкаючись, пробурмотів:

— Те, що каже Великий Урфін, свята істина!

Сталося так, що незадовго до цього Енні ввімкнула чарівний телевізор, щоб поспостерігати за Джюсом. Так вона робила щодня в обідні часи. Біля екрана збиралися Тім, Страшило, Дроворуб та інші друзі Енні.

Сцена, яку вони побачили того дня, вразила глядачів. Вони тремтіли від злості, слухаючи нахабні Урфінові вигадки. Але справа на цьому не скінчилась. Натовп Марранів гримів і шаленів. Вгамувавши юрбу, диктатор звернувся до дерев'яного кур'єра:

— А ще? Що ти чув там іще? Говори, мій добрий Вересе, не бійся!

— Я чув, повелителю, — тремтячим голосом промовив Верес, — що Мигуни хочуть іти війною на долину Марранів, щоб знищити там усіх старих, жінок і дітей...

Нема потреби говорити, що цю брехню продиктував Вересові Урфін.

— О-о! Смерть негідникам! Помсти! Помсти!!

Гвалт натовпу потряс всю околицю. Розлючені обличчя, роззявлені роти, стиснуті кулаки, підняті до неба. Урфін стежив за Марранами з посмішкою прихованого задоволення.

А там, за сотні миль, Страшило та його друзі дивились на екран із безсилим гнівом, з усвідомленням повної безпорадності. Вискочити б поряд з Урфіном на трибуну, примусити брехуна сказати правду...

А комедія тривала. Урфін виголосив довгу промову. О, він мав хист до красномовства! Він закликав Марранів помститися за вбитих братів і врятувати від загибелі свій народ. Він звертався до родинних почуттів

Стрибунів, а Стрибуни, хоч і були войовничим плем'ям, дуже любили своїх старих матерів і батьків, своїх дружин та дітей..

Все військо, як одна людина, виявило готовність негайно виступити в похід. Дали згоду навіть ті, хто нещодавно завів сім'ю. Урфінові ледве вдалося переконати одну сотню Марранів залишитися на Смарагдовому острові, щоб зберегти тут владу короля.

— Що ж, гогуватимемось до ворожого нашестя, — похмуро сказав Страшило, коли екран телевізора згас.

Немає потреби говорити, що Страшило, визволений з полону, відразу був оголошений правителем Смарагдової країни. Кагги-Карр поступилася йому повноваженнями і тепло привітала з поновленням на високому посту.

Із свого боку Страшило розчулено дякував гаві за її неоцінимі послуги під час керування країною.

— Та що там балакати! — Страшило аж задихався, перелічуючи подвиги гави. — Я засновую орден "Золотого вінка", і першим його кавалером буде наша люба і шановна Кагги-Карр. Тільки-но ми розправимося з У фіном цей орден викують найкращі ювеліри країни, оздоблять його чистої води діамантами, і він засяє на голові. нашої дорогої подруги...

Кагги-Карр так розчулилась, що з її чорних очей викотились дві сльозинки.

— Крім того, — вів далі Страшило, — на згадку про заслуги Кагги-Карр я від імені мешканців Смарагдового острова обіцяю, що будь-якій вороні, котра з'явиться в межах міста, буде забезпечений найсердечніший прийом.

Цієї обіцянки свято дотримуються на Смарагдовому острові досі.

ФІНАЛЬНА ГРА

рфінове військо поспішало до Фіолетової країни. Маррани не звертали із шляху, не заглядали на ферми, розташовані біля дороги; вояки поривалися помститися за полеглих товаришів, врятувати свою долину від ворожого нашестя.

Ані розмов, ані пісень не чутно в лавах: обличчя бійців були суворі. Урфін вміло підтримував войовничий настрій. Побоюючись, аби обдурені Маррани не дізналися правди, Джюс дав такий наказ:

— Ніяких переговорів з підступним противником! Одразу нападати й усе громити на своєму шляху. Вбивати зрадників нещадно!

Еот Лінг шастав, ніби пацюк, поміж розпалених ненавистю Марранів і приносив своєму господа реві лише втішні новини.

— Вони аж нетямляться від люті, — говорив блазень. — Як дійде до діла, буде забава! Погрожують за кожного свого сотню ворогів зі світу звести!

Задоволений Урфін потирав руки. Після розправи над Мигунами він усією силою повернеться на захід і підкорить собі рудокопів та Жуванів. Він відшукає засоби боротьби з драконами і Шестилапими, і горе тому, хто стане на його шляху!

Ген попереду забовваніли шпилі й вежі палацу, збудованого за давніх часів; він пережив багатьох володарів на своєму довгому віку. Колись, заволодівши палацом, Бастінда обгородила його високим міцним муром із залізною брамою, завжди зачиненою на замок. Ключ від замка чаклунка носила в кишені, а вночі ховала під подушкою.

Коли правителем Фіолетової країни став Залізний Дроворуб, він насамперед дав розпорядження зламати мур і розбити довкола палацу парк. Адже йому не доводилося боятися підданих, які палко любили свого м'якосердого правителя. Зовнішні оздоби палацу й пофарбування постійно підтримувалися належним чином, і палац мав такий затишний і мирний вигляд, що Марранам мимоволі спало на думку: як могли його мешканці вчинити таке чорне лиходійство?

Проте Урфін не давав воякам часу отямитись. Між лавами пронеслась команда:

— Пришвидшити крок! Викинути на узбіччя все зайве! Приготуватись до бою!

Грізна лавина котилася вперед. І раптом… Повільно, але невідворотно біг людей почав уповільнюватися, перейшов на крок… І військо зупинилось. Зупинку спричинили дві обставини. Перша — на шляху нападників виявився глибокий рів, а з його протилежного боку, з бійниць кам'яних башточок, висовувались стріли, націлені на ворога. А друга… О, друга була така неймовірна, неправдоподібна, що навіть досвідчений Урфін, який прочитав у бібліотеці Смарагдового міста силу-силенну книжок з історії воєн, розкрив рота.

У країні Мигунів ішла гра! Це було дивно, незвичайно… але це було так!! Напевне, військо Дроворуба й Страшила дуже велику надію мали на силу своїх закріплень, що так безпечно поводились перед лицем ворога. А може… може, гравці не могли кинути незакінчену партію, де кожна із сторін розраховувала на перемогу?..

Стрибуни, найазартніші гравці на світі, таку поведінку цілком зрозуміли й поцінували. Завмерши на місці, опустивши дубці й списи, з'юрмилися біля рову Маррани і з величезною цікавістю спостерігали гру.

Гра для них була зовсім незнайома. І не дивно — вперше з'явилась вона у Чарівній країні, і це був волейбол!

Якщо читач пригадує, Тім О'Келлі віз із собою волейбольного м'яча. Хлопчисько був запеклим волейболістом і взяв м'яча в подорож розраховуючи донесхочу награтися з Жуванами й Мигунами. Але у вирі подій, в які захопила його доля, Тім забув про гру. Він згадав про неї тут, у Фіолетовій країні, під час довготривалого очікування ворожого нападу.

Неважко хоробро поводитись у розпал битви, завдаючи й приймаючи удари. Набагато складніше чекати з дня у день, коли прийде небезпека, а вона все відкладається.

Вожді помітили, що бадьорість Мигунів падає щодня, і це було дуже погано. Чим підняти дух війська яке занепало духом? І Тім здогадався: волейбол!

Хлопчик організував кілька команд, пояснив правила гри, провів тренування (сітку швидко сплели Мигуни, і, зрозуміло, її вчепили набагато нижче, аніж це було заведено у великому світі).

Спершу гра йшла "на виліт" і мала незвичайний успіх. Від ранку до вечора гупав м'яч на волейбольному майданчику, і тільки ніч розганяла гравців. Черга бажаючих позмагатися зростала неймовірно, а тому чинбарі взялися до роботи й наробили ще з десяток м'ячів.

Утворилося кілька команд з чудернацькими назвами: "Леви", "Улюбленці долі", "Шаблезубі тигри", "Відважні хлопці", "Летючі Мавпи"... Почався розиграш на першість країни.

Забулися страхи перед ворожим нашестям. Мигунів не можна було впізнати: бадьорі, енергійні, вони тепер навіть менше кліпали, бо не мали на це часу!

Довкола гравців юрмилося безліч азартних уболівальників.

Тім посміювався:

— Правду мій тато каже: "Спорт — велике діло!" А на цьому він розуміються: недарма чемпіон, грав у збірній Канзасу!

Маррани не помилились: за ворожими укріпленнями йшла дуже важлива гра Це був заключний матч між командами, які претендували на перше місце. Грали "Летючі Мавпи" (капітан Дін Гіор) і "Непереможні друзі Енні" (капітан Тім О'Келлі). Коли Маррани з'явилися на обрії, рахунок був 13:13, і кожна сторона сподівалась виграти.

14:13. Ведуть "Мавпи"... Удар! 14:14. Цей рахунок тримається всього кілька секунд.

Попереду "Непереможні": 15:14. А за півхвилини подачу відібрали й рахунок знову зрівнюється: 15:15!

Хіба ж можна в такий момент кинути гру, навіть якщо небо падатиме на землю!

Кожна команда грає з останніх сил. Гравці показують чудеса спритності. Вони крутяться, мов дзиги, високо підскакують, припадають до самої землі, відбивають просто-таки неймовірні м'ячі.

Маррани були зачаровані, захоплені. Так, ця гра у їхньому дусі! Як би вони підстрибували у погоні за цим невловимим, в'юнким м'ячем! Які б завдавали запаморочливі удари! Непомітно для себе Стрибуни вже розділилися на дві партії: одні вболівали за "Мавп", другі — за "Непереможних". Почали битися об заклад. Ревище натовпу з одного й другого боку: 16:15, ведуть "Непереможні". Ще удар — і чемпіонат виграно...

Але що це? Маррани вражені. Бойс?! В одній з команд з'являється Бойс, що замінив гравця. Бойс, забитий, порізаний на шматки й згодований свиням! Ох, як він майстерно пустив м'яча понад самою сіткою!..

Стривай, стривай! А про що казав Великий Урфін? Може, його обдурив цей бридкий дерев'яний чоловічок?

Ось іще один Стрибун зрізав м'яча, а інші весело регочуть у натовпі глядачів…

17:15! "Непереможні" виграли, вони чемпіони країни. І Бойс біжить до рову й весело вітається з друзями, махає рукою, кличе до гри!

Погляди Марранів повертаються до Урфіна. Погляди здивовані, запитальні… А потім гнівні, картаючі.

Урфін не витримав. Від жаху він закрив обличчя руками, а потім розвернувся й побіг.

Він біг, і перечіплювався, і падав, і підводився, І знову біг. Серце Джюса шалено калатало в грудях, його охопив невимовний жах. Втікачеві ввижалося, що в спину йому із свистом летить хмара камінців, що його наздоганяють розлючені месники з важкими дубцями в руках…

Та жоден Марран не кинувся за розвінчаним божествам.

Навздогін йому гриміло:

— Облудник! Брехун… Мерзенний наклепник!.. Фальшивий бог!..

Все скінчилося. Мудрий Карфакс не помилився у своєму пророцтві. Всі його покинули, і навіть вірний Тупотун кудись подівся.

Ганьба, вічна ганьба, легша від якої смерть…

Через рів були перекинуті місточки, і колишні вороги радісно кинулись один до одного. Вже почали збиратися змішані волейбольні команди, в повітря полетіли м'ячі, почулися вигуки:

— Гаси!.. Аут… Пасуй!..

А Ганнібал з Цезарем дружно іржали й нетерпляче били копитами, закликаючи своїх господарів у далеку дорогу, на батьківщину.

І в час, визначений долею, дивовижні мули примчали Енні й Тіма додому.

Ст. Отдих

Москва

1967–1969 рр.